

การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ใน
กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) : ศึกษากรณี
การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing)

ร้อยตำรวจเอก จำรัส รุ่งเรือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2547

ISBN : 974-281-994-7

The Application of Restorative Justice to the Juvenile Justice system;

Case Study: Family Group Conferencing

Police Captain Chamrus Rungruang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School Dhurakijpundit University

2004

ISBN : 974-281-994-7

เลขทะเบียน.....	0172689
วันลงทะเบียน.....	22 S.A. 2547
เลขเรียกหนังสือ.....	345.09
	3657
	[2546]

คท

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

ชื่อวิทยานิพนธ์ การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม
สำหรับเด็ก : ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัว

เสนอโดย ร.ต.อ.จรัส รุ่งเรือง
สาขาวิชา นิติศาสตร์ หมวดวิชา กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
อาจารย์ที่ปรึกษาวิชา อ.ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ศ.ดร.คณิต ฌ นัคร)

.....กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(อ.ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ)

.....กรรมการ
(ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์)

.....กรรมการ
(นาย สมชาย เจริญอำนวยสุข)

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข)

วันที่ 29 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2547

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงก็ด้วยคุณูปการของท่านอาจารย์ ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฌ นคร ประธานกรรมการ ท่านอาจารย์ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และท่านอาจารย์ สมชาย เจริญอำนวยสุข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ทุกท่านได้กรุณาอบรมสั่งสอน ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้ความเป็นกันเอง และดูแลแก้ไขอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะท่านอาจารย์ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ ผู้ซึ่งเป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้ศึกษา ที่ท่านได้กรุณาตลอดเวลาอันมีค่าของท่าน ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ให้แนวคิด และหลักการที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณท่าน อาจารย์ ดร.พีรพันธุ์ พาลุสุข คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ที่ท่านได้กรุณาอบรมสั่งสอน แนะนำ ให้คำปรึกษา และดูแลช่วยเหลือให้กำลังใจในการศึกษามาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ ผู้อำนวยการสาขาวิชานิติศาสตร์ ที่ท่านได้ให้ความเป็นกันเอง ให้คำแนะนำในการศึกษา และท่านสุดท้าย ท่านอาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่ท่านได้อบรมสั่งสอน แนะนำ ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจผู้ศึกษาเป็นอย่างมาก

คำแนะนำสั่งสอนของท่านอาจารย์เป็นคุณูปการ และเป็นประโยชน์แก่แง่คิด ทักษะ มุมมองในการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้ศึกษามีความรู้สึกราบซึ้งและกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ น.อ.พรชัย ปฐมสุทธีรัฐ และอาจารย์ ประเทือง ช่างสลัก ที่กรุณาให้คำแนะนำ ช่วยเหลือให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้าย ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ คุณยาย ด้วยความซาบซึ้งในพระคุณของท่านที่ได้สนับสนุนให้ได้ศึกษาเล่าเรียนจบจนกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งครอบครัว ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนพี่น้องที่ร่วมเป็นแรงผลักดันและสนับสนุนให้ผู้ศึกษาประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง พระคุณนี้มีอาจลืมหืม

ร.ศ.อ.จรัส รุ่งเรือง

พฤษภาคม 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๑๑
สารบัญตาราง.....	๑๒
สารบัญภาพ.....	๑๓
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
3. สมมุติฐานของการวิจัย.....	8
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	8
5. วิธีการศึกษาวิจัย.....	9
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	9
2 แนวความคิด ทฤษฎี บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการ การยุติธรรมสำหรับเด็ก.....	11
1. สาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	11
1.1 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของ กฎหมาย.....	12
1.2 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของ สังคมวิทยา.....	12
1.3 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของ จิตวิทยา.....	13
1.4 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย.....	15

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
1.5 โครงสร้างทางสังคมที่เป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	18
1.6 สาเหตุที่เกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	19
2. ความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน.....	20
3. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิด.....	25
4. เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน.....	31
5. หลักการและวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน.....	33
5.1 วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน.....	38
5.1.1 วิธีการที่ยังไม่ตัดอิสระภาพ.....	38
5.1.2 วิธีการตัดอิสระภาพ.....	39
5.2 คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่กำหนดโทษทางอาญา.....	39
3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กระบวนการยุติธรรม ทางเลือกในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด.....	43
1. ข้อพิจารณาเบื้องต้น.....	43
2. ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	49
3. ประวัติความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	53
4. หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	58
5. แนวคิดสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	63
6. จุดมุ่งหมาย รูปแบบ และวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์.....	68
7. การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ใน ประเทศไทย.....	80

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กระบวนการยุติธรรม ทางเลือก ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวในต่างประเทศ.....	85
1. การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ FGC).....	85
1.1 ความหมายของการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	85
1.2 แนวคิดในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา.....	87
1.3 ข้อดีของการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวในการไกล่เกลี่ย คดีอาญา.....	89
2. การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์.....	90
2.1 แนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในประเทศ นิวซีแลนด์.....	90
2.2 ระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวที่บัญญัติไว้ใน Children, Young Persons and Their Families Act 1989.....	91
2.3 กระบวนการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวผ่านกระบวนการ ยุติธรรม.....	94
2.4 การประชุมกลุ่มครอบครัว.....	95
2.5 การประเมินผลระบบ.....	98
2.6 ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator).....	98
2.7 การเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	99
2.7.1 กรอบเวลา.....	99
2.7.2 การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม.....	99

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.7.3 กระบวนการในการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	100
2.7.4 การเตรียมตัวในการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	100
3. การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลีย.....	103
3.1 กระบวนการในการการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	104
3.2 บทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการจัดประชุมกลุ่ม ครอบครัว.....	104
3.3 เปรียบเทียบการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายของประเทศ นิวซีแลนด์กับประเทศออสเตรเลีย.....	108
4. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนใน ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	114
5 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับเด็กในประเทศไทย.....	119
1. กระบวนยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก... 119	
2. การนำแนวความคิดและหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาปรับใช้สำหรับกระบวนการยุติธรรมเด็ก.....	121
2.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้นมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญาหลักการ และแนวทาง ปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กอย่างไร.....	122
2.2 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทย มีปรัชญา แนวทาง ในการดำเนินงานที่สามารถรองรับแนวคิดของกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เพียงใด.....	122
2.3 การพิจารณาถึงบริบททางสังคม (Social Context) ของสังคมไทย.....	123

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3. การนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เสริมกระบวนการ การยุติธรรมสำหรับเด็ก.....	125
4. ทางเลือกในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน ภายใต้แนวคิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	128
4.1 การปฏิบัติในแนวขนานหรือกระบวนการยุติธรรมคู่ขนาน ของชุมชน.....	129
4.2 การนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมตามระบบปกติ.....	130
5. การนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย.....	130
5.1 ครอบครัวคือสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัย เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด.....	130
5.2 แนวคิดในการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ใน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย.....	133
5.3 แนวคิดของกฎหมายนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นแม่แบบของ การประชุมกลุ่มครอบครัว.....	136
5.4 บทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ที่นำมาปรับใช้ในประเทศไทย.....	137
5.5 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายไทยโดยการ เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม.....	145
5.6 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ในระยะแรกที่ไม่มีการ แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63.....	157

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
5.7 สัมฤทธิ์ผลเมื่อนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เป็น กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กในประเทศไทย.....	165
6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	170
1. บทสรุป.....	170
2. ข้อเสนอแนะ.....	176
2.1 มาตรการด้านนโยบาย.....	175
2.2 มาตรการด้านกฎหมาย.....	176
2.3 มาตรการในการบังคับใช้กฎหมาย.....	178
บรรณานุกรม.....	179
ภาคผนวก.....	187
ก ตารางแสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมและศาลมีคำ พิพากษาว่ากระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2546.....	188
ข ตารางแสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลใช้วิธีการสำหรับเด็ก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2546.....	189
ค สรุปรายงานการใช้มาตรา 63 ประจำเดือน มิถุนายน 2546 ถึง มกราคม 2547.....	190
ประวัติผู้เขียน.....	191

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำผิด.....	47
2 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำผิด และกระทำผิด.....	48
3 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมอาญาแบบเดิมกับกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	61
4 เปรียบเทียบรูปแบบทั้งสองรูปแบบ : การบริหารและกระบวนการ.....	71

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่

1 การประชุมกลุ่มครอบครัวที่ผ่านขั้นตอนในกระบวนการ ยุติธรรม.....	95
--	----

D
P
U

ชื่อวิทยานิพนธ์	การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) : ศึกษากรณี การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing)
ชื่อนักศึกษา	ร้อยตำรวจเอก จำรัส รุ่งเรือง
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2546

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบัน ว่ามีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพียงใด เพราะในปัจจุบันปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด มีมากขึ้นจนกลายเป็นปัญหาสำคัญของชาติ ทั้งนี้ เพื่อที่จะนำเอาแนวความคิด รูปแบบ และวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้การแก้ไขฟื้นฟูพหุคุณนิสัยเด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นปรัชญาสำคัญของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและวิธีการของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของต่างประเทศ ที่ประสบความสำเร็จและประเทศต่างๆ นำไปใช้ด้วย

จากการศึกษาพบว่า รูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบัน ยังไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเท่าที่ควร ไม่มีการแยกผู้กระทำผิดเล็กๆ น้อยๆ กับผู้กระทำผิดคตินิสัยออกจากกัน ทำให้เสี่ยงต่อการถ่ายทอดพหุคุณนิสัยจากกันได้ ซึ่งจากการศึกษายังพบว่า เด็กหรือเยาวชนที่เคยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้กระทำผิดมาแล้วกระทำผิดซ้ำมากขึ้น ทั้งนี้ ก็เพราะว่ากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนั้น จะเป็นกระบวนการที่ดำเนินการโดยรัฐทั้งหมด เด็กและเยาวชน

ชนถูกควบคุมตัวในสถานพินิจที่มีความแออัดดูแลไม่ทั่วถึง ไม่มีการแยกประเภทความผิด ในขณะที่ครอบครัวและชุมชนซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนนิสัยของเด็กและเยาวชน แต่กลับไม่มีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยของเด็กและเยาวชนเลย การแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นไปตามมาตรฐานทางการแพทย์ หรือตามแนวทางของรัฐ ประการสำคัญระบบในปัจจุบัน เน้นการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่มีการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดียอกจากกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่เด็กและเยาวชนมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้ จะมีการเบี่ยงเบนคดียอกจากกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก แม้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 จะบัญญัติเปิดช่องให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้อง แล้วควบคุมตัวเด็กไว้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูนิสัย โดยไม่ต้องดำเนินคดีในศาลได้ แต่กระบวนการดังกล่าวก็ต้องควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานพินิจ ที่ยังมีความเสี่ยงในการรับการถ่ายทอดพฤติกรรมนิสัยจากกัน และก็ยังไม่มีโอกาสที่จะเข้ามาอยู่ในความดูแลของครอบครัวของเขาในชุมชนของเขา

ดังนั้น เพื่อให้ตอบสนองต่อปรัชญาของการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิมมากกว่าการลงโทษ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงควรนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเบี่ยงเบนคดียอกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล แล้วจัดประชุมกลุ่มครอบครัว โดยนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายของประเทศสวีเดนมาเป็นต้นแบบ เพื่อกำหนดแผนแก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งกระบวนการสำนึกผิด การให้อภัย การชดใช้และ/หรือเยียวยาแก่เหยื่อหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดด้วย

กระบวนการเหล่านี้ จะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่จะนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน นำไปสู่ความปรองดอง ความสมานฉันท์ในชุมชน เด็กและเยาวชนก็จะได้อยู่กับครอบครัว ครอบครัวและชุมชนได้รับรู้และมีบท

บาทสำคัญในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาคดีและเยาวชนอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับนานาชาติอารยประเทศ ที่นำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของนิวซีแลนด์ ไปใช้อย่างแพร่หลาย เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

D
P
U

Thesis Title   The Application of Restorative Justice to the Juvenile Justice system; Case Study: Family Group Conferencing

Name   Police Captain Chamrus Rungruang

Thesis Advisor   Mr. Charnchao Chaiyanukij

Department   Law

Academic Year   2003

ABSTRACT

This thesis aims to study the present form of juvenile justice system of Thailand and to explore to what extent this form of justice is sufficient to rehabilitate children and juveniles who have committed offences given that the problems relating to children and juveniles committing offences are had increased and is now at a significant national level. Therefore, this study intends to recommend the application of the concept, format and proceedings at restorative justice in the form of family group conferencing as an alternative justice process. The alternative justice process can increase the efficiency of the principal justice process for rehabilitating the behavior of children and juveniles. This is deemed to be the key philosophy behind juvenile

justice system. This is a comparative study of the form and process of juvenile justice system in other countries, and looks at how it is implemented in these countries.

It is found that the present form of the juvenile criminal justice system of Thailand is not sufficient enough to remedy and rehabilitate children and juveniles who have committed offences. There is no separation of miscellaneous offences from habitual offences, which carries the risk of the transferring the behavior and habit to others. From this study, it also found that the children and juveniles who are brought into the justice system as offenders tend to repeatedly commit offences. It is so because the rehabilitation, the heart of such a juvenile justice system, of the children and juveniles who offend, is entirely carried out by the state. The children and juveniles are controlled in a borstal where it is so crowded that they are not well taken care of. The types of offences are also not categorized. In addition, the family and community which are the most important influences on habit forming by children and juveniles, are not a part of the children and juveniles' rehabilitation. That is to say, the rehabilitation is solely based on a medical standard or the state policy. More importantly, the present form emphasizes the taking up of cases by the justice system. There is no deviation or discrimination of the cases and they are not treated outside the system thereby assisting children and juveniles to revert back to be a good citizen.

Although Section 36 of the Act on the Establishment of and Procedures for Juvenile and Family Courts, B.E. 2534 allows the director of the borstal to present an opinion to the public prosecutors in order not to file the case and instead control juveniles in their custody thereby rehabilitating them without any proceedings in the courts. Where there is the risk of transferring behavior and habits from one offender to another, there needs to be tight control of procedures within the borstal. Consequently, children and juveniles do not have the opportunity to be with their families in their communities.

Therefore, to best serve the purpose of the philosophy of the procedure in the children and juveniles' cases, the emphasize being on the children's rehabilitation rather than their punishment, restorative justice in the form of family group conferencing should be applied to support the principal justice system. Section 36 of the Act on the Establishment of and Procedures for Juvenile and Family Courts, B.E. 2534 should be amended and added in order to be used as a tool in removing the cases from out of the proceeding of the courts. The family group conferencing process should be managed by adopting the form of family group conferencing as practiced under the law of New Zealand as a role model in order to define the rehabilitative plan including the process of forgiveness, compensation and/or remedy to the victims or those who are affected by the offences.

These are the processes of alternative justice which can be used as a supplement to the principal system. It can lead to harmony and unity within communities. Children and juveniles can stay with their families. The families and communities can acknowledge their behavior and play a crucial role in the process of rehabilitation. This leads to a sustainable and efficient solution of the problems of children and juveniles as is seen in other developed countries, family group conferencing as practiced in New Zealand, supports and makes the principal justice system more efficient.

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกลไกสำคัญที่เป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม การมองระบบงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบัน จึงไม่ได้หมายถึงการมองแต่เพียงในแง่ของคดีความเพียงอย่างเดียว จะต้องให้ความสำคัญกับงานในด้านอื่นๆ ด้วย ทั้งการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อคืนคนดีสู่สังคม รวมทั้งการแสวงหามาตรการต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับสภาพผู้กระทำผิด ซึ่งบางครั้งอาจจะต้องนำกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการมาใช้ด้วย ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดี นอกจากจะต้องมีประสิทธิภาพในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพแล้ว ยังต้องมีมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการทุกขั้นตอนด้วย¹

ทั้งนี้ หากกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กแล้ว ในปัจจุบันพบว่า เด็กและเยาวชนกระทำผิดมากขึ้น จนผู้เกี่ยวข้องได้พยายามที่จะศึกษาและแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และพยายามที่จะมีการตั้งคำถามกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ว่าสอดคล้องเหมาะสมหรือไม่ อีกทั้งพยายามแสวงหามาตรการหรือแนวทางใหม่มาใช้ แต่ก็ไม่ได้ทำให้การกระทำผิด

---

¹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา,2541,หน้า 11.

ของเด็กและเยาวชนลดน้อยลง นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย จึงมองไปที่สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เพื่อแก้ไขจากสาเหตุเหล่านั้น ซึ่งจากสภาพสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง อีกทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และกระแสการพัฒนาในยุคโลกไร้พรมแดน ซึ่งได้ผลักดันให้มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนยิ่งหลากหลาย และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่งที่ประเทศไทยเองกำลังประสบกับปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จนมีคดีเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก² ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จึงเป็นปัญหาที่มีผลต่อสวัสดิภาพของประชาชนและสังคมส่วนรวมด้วย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย ยังไม่ได้กำหนดมาตรการหรือทางเลือกอื่นที่เหมาะสมเท่าที่ควร ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเหล่านี้ เด็กส่วนใหญ่จะถูกนำตัวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กอาจถูกควบคุมตัวรวมกันไว้ในสถานพินิจที่มีสภาพแออัดในระหว่างพิจารณาคดี หรือควบคุมตัวไว้ฝักอบรมตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล โดยไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมอย่างจริงจัง เนื่องจากการที่ยังไม่สามารถจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวให้ครอบคลุมทั่วประเทศได้ ซึ่งในปัจจุบันมีศาลเยาวชนและครอบครัวและสถานพินิจ เปิดดำเนินการแล้ว 44 จังหวัด จากพื้นที่ทั้งหมด 76 จังหวัด³

ดังนั้น เมื่อนำทรัพยากรอันจำกัดมาเทียบกับจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้ามาในระบบการดำเนินกระบวนการคดีอาญาแล้ว จำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้ามาในระบบมีจำนวนมากเกินกว่าที่เจ้าหน้าที่และทรัพยากรที่มีอยู่จะดำเนินการดูแลแก้ไขให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้บ่อยครั้งเกิดปัญหาเด็กและเยาวชนก่อเหตุและหลบหนีออกจากสถานพินิจ บางครั้งรุนแรงถึงขั้นก่อการจลาจลเผาทำลายสถานที่คุมขัง และใช้กำลังทำร้ายเจ้าหน้าที่ ซึ่งการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนทุกคนที่กระทำผิดโดยกระบวนการเดียว และไม่มีทางเลือกอื่นในลักษณะเช่นนี้ กลับส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวอยู่นี้รับ

²รายละเอียดในภาคผนวก ก.

³<http://www.djjop.moj.go.th/oneyearpinit.htm>

ถ่ายทอดพฤติกรรมนิสัยอาชญากรจากกันได้ เมื่อพ้นจากการควบคุมเด็กและเยาวชนจำนวนมากจะกระทำผิดซ้ำอีก⁴ แสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนยังไม่รู้สึกสำนึกถึงการกระทำผิดของตนเอง ปรากฏการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในปัจจุบันนั้น กล่าวได้ว่ารูปแบบของกระบวนการยุติธรรม ยังคงเน้นอำนาจรัฐ(State Power) ในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน(State Control of Juvenile Delinquency) โดยการให้อำนาจรัฐเสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง(Parens Patriae) เข้ามาจัดการอย่างผู้คุ้มครองหรือเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยรัฐจะเข้ามาจัดการทั้งระบบเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ในขณะเดียวกัน เพื่อดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับเป็นพลเมืองดี ซึ่งมีปรัชญาความยุติธรรมแบบตอบแทนตามความผิดที่กระทำที่เน้นการลงโทษเป็นหลัก กระบวนการดังกล่าวครอบครัวและชุมชนไม่ได้เข้ามามีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาบ่อยมาก ทำให้ครอบครัวอ่อนแอและไม่สามารถแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ อีกทั้งสภาพครอบครัวและชุมชน ซึ่งควรมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกับภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้สึกว่าไม่มีส่วนร่วมแต่อย่างใด จึงปล่อยให้เป็นการกระทำของรัฐแต่ฝ่ายเดียว ภาครัฐเองมีจำนวนเจ้าหน้าที่และทรัพยากรอันจำกัดในการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ทำให้เกิดปัญหาในการดูแล และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านั้นให้กลับ ไปสู่สังคมที่ดีได้ กระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือเหยื่อจากการกระทำผิด เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเหล่านี้

จากสภาพการณ์ปัจจุบัน เมื่อการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด โดยไม่มีมาตรการในการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอื่น หรือการหันเหคดี(Divert) ออกจากกระบวนการยุติธรรม คดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดทุกประเภท จะถูกดึงเข้าสู่กระบวนการ

⁴รายละเอียดในภาคผนวก ก.

⁵เดชา สังขวรรณ.ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์:ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545,หน้า 117.

การโดยไม่มีกรลั่นกรองหรือเบี่ยงเบนคคือออกจากขั้นตอนกระบวนการยุติธรรมปกติ ทำให้คดีต้นศาลและผู้กระทำผิดต้นสถานพินิจ ทำให้เป็นภาระที่หนักต่อกระบวนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้เป็นคนดีสู่สังคม และเป็นภาระที่หนักอย่างย้งต้องบประมาณในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่กระทำผิด ในขณะที่ศักยภาพของครอบครัวและชุมชน ไม่ได้รับการนำมาใช้ประโยชน์ตามที่ควรจะเป็น ทั้งๆ ที่ครอบครัวและชุมชนควรเข้ามาบิบทบาทร่วมกับภาครัฐ ในการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยเด็กและเยาวชนโดยการเข้ามาบิมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ทำให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดคมาอยู่ในกระบวนการนี้เป็อันมาก ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดก็ไม่ได้รับการแก้ไขจากสาเหตุอย่างเต็มที่แท้จริง และกระบวนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่เป็นปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ก็ไม่ได้กำหนดทางเลือกอื่นที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน มีแต่การดึงคดีเข้ามาสู่กระบวนการค่อนข้างมาก ทำให้เกิดปัญหามีจำนวนเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมากเกินกว่าที่สถานพินิจที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง เด็กและเยาวชนเหล่านั้นอาจจะไม่ได้รับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสม ในสภาวะทรัพยากรที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถที่จะกลับมาเป็นพลเมืองดีของสังคมได้

จากเหตุดังกล่าวมา จึงจำเป็นที่จะต้องหามาตรการหรือวิธีการอื่นมาแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้ได้ผลอย่างจริงจัง และลดปริมาณการกระทำผิดซ้ำลงให้ได้ซึ่งเป็นรูปธรรม ก็จะต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่หรือแนวคิดใหม่ เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ปัญหาคเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยลคบทบาทของรัฐแล้วเพิ่มบทบาทของครอบครัวและชุมชน โดยเมื่อเด็กและเยาวชนกระทำผิด ก่อนที่จะนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมปกติ จะต้องเป็นภาระของครอบครัวและชุมชนที่จะต้องเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน รัฐจะเข้าไปกำกับดูแลให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐานที่จะทำให้แก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชนได้ และผู้เสียหายจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคของผู้กระทำผิดด้วย โดยใช้ระบบทางเลือกกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Alternative Restorative Justice) ซึ่งจะใช้ในกรณีความผิดที่ได้กำหนดไว้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหารับสารภาพด้วยความสมัครใจว่าได้กระทำความผิดจริงไม่ต่อสู้คดี ครอบครัวและชุมชนของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดพร้อมที่จะเข้ามา

มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมกับภาครัฐ โดยการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวร่วมกับผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้นต่อไป

การนำเสนอแนวความคิดในการนำเอากระบวนการยุติธรรมทางเลือก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) สำหรับเด็กและเยาวชนมาใช้ ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ที่จะเป็นทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนี้ เป็นกระบวนการที่มีได้เน้นเฉพาะการลงโทษหรือควบคุมตัวไว้ฝึกอบรมเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว แต่ระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของผู้ต้องหา ร่วมกับผู้เสียหาย ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐซึ่งมีแนวทางในการฟื้นฟูความเสียหายให้กลับคืนมา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิด ทำให้สมาชิกในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดและชุมชนต้องร่วมกันรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเด็กหรือเยาวชนกระทำผิด โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย ที่เกิดจากเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด การประชุมกลุ่มครอบครัว จึงเป็นกระบวนการทางเลือก (Alternative Justice) โดยเมื่อจับกุมเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดแล้ว ผู้ต้องหารับสารภาพว่าได้กระทำผิดจริง ผู้เสียหายยินยอมให้ผู้ต้องหาชดเชยความเสียหายจากการกระทำผิดแทนการรับโทษทางอาญา ยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด นักสังคมสงเคราะห์จะดำเนินการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และสมาชิกในครอบครัวของทั้งสองฝ่ายและชุมชนมาประชุมร่วมกัน โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นคนกลางในการช่วยเหลือไกล่เกลี่ย เมื่อผู้กระทำผิดยอมรับผิดพร้อมที่จะแก้ไขหรือชดเชย ด้วยการจัดทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณะประโยชน์ หรือชดเชยใช้ด้วยประการอื่น จนผู้เสียหายพอใจและให้อภัย ภายใต้ความเห็นชอบของกระบวนการยุติธรรม เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นจะได้รับโอกาส ในการกลับตัวเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดี และไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำผิด อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในกระบวนการ

การยุติธรรมอย่างถาวรและยั่งยืน⁶ วิธีการของกระบวนการดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นกระบวนการที่เป็นทางเลือกน่าจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางในการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ที่ไม่ได้มุ่งเน้นในการลงโทษผู้กระทำผิดอยู่แล้ว ประกอบกับเป็นการดึงเอาครอบครัวซึ่งใกล้ชิดกับเขาเข้ามา มีบทบาทและรับภาระในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด ซึ่งเป็นมาตรการในทางปฏิบัติที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลาช่วยลดภาระที่ไม่จำเป็นของเจ้าพนักงาน ในกระบวนการยุติธรรมและยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้แก้ไขกลับตัวเป็นคนดีโดยไม่มีมลทินติดตัว ขณะเดียวกัน ทำให้ผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดมีความสมานฉันท์กันมากขึ้น ทำให้ช่วยลดความแค้นเคือง ซึ่งจะนำไปสู่การแตกแยกในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ของสังคมที่ดีและเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันอาชญากรรมในระยะยาวได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับประเทศไทยแล้ว ในขั้นต้นเมื่อได้ทำการศึกษารูปแบบ วิธีการ และหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ โดยเฉพาะของประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย รวมทั้งได้ทำการศึกษากระบวนการในมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรเป็นดุลพินิจของผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือหากสำนวนคดีถูกส่งมาที่ชั้นอัยการก็ให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการด้วย ที่จะพิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อม

---

⁶สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กรมประชาสงเคราะห์ และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. เอกสารประกอบโครงการประชุมทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางเลือก: แนวคิดใหม่ในการแก้ไขเด็กกระทำผิด วันที่ 24 ตุลาคม 2544 ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพมหานคร จัดโดย สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กรมประชาสงเคราะห์ และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก, หน้า 1.

ล้อมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติกรรมต่างๆ แห่งคดีแล้ว หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดนั้นอาจกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ให้พนักงานอัยการแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อจัดทำแผนการแก้ไขความประพฤติหรือแผนการบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น หรือจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด รวมทั้งอาจวางเงื่อนไขคุมประพฤติเป็นเวลาไม่เกินสองปีด้วยก็ได้ หากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดสามารถปฏิบัติตามแผนหรือเงื่อนไขคุมประพฤติได้ก็จะต้องไม่ต้องฟ้องคดี โดยให้ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทสำคัญไปควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนอย่างใกล้ชิด

ทั้งนี้ การนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาประยุกต์ใช้นี้ เป็นกระบวนการทางเลือกที่นำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหารูปแบบ วิธีการที่เหมาะสมและใช้ได้จริงในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาแนวความคิด หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่จะนำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Justice) สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในประเทศไทย

2.3 เพื่อศึกษาแนวความคิดและหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ของประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย และประเทศอื่นๆ

2.4 ศึกษาและวิเคราะห์การนำแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ของต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย

3. สมมุติฐานของการวิจัย

“ปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิด นับวันจะเป็นปัญหาที่รุนแรงและเพิ่มมากขึ้น เพราะปัจจัยต่างๆ ทางด้านสังคมและด้านอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ดังนั้น การใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดลงโทษเด็ก โดยใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่มีอยู่นำเด็กและเยาวชนเข้าสู่การพิจารณาในศาล ไม่อาจจะสามารถแก้ปัญหาได้อย่างตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับในปัจจุบันแนวความคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม คือแนวความคิดเกี่ยวกับการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เน้นการเบี่ยงเบนผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำมาแก้พหุนิสัย ได้รับการยอมรับและนำไปใช้กันอย่างแพร่หลาย

การแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด ที่จะตอบสนองต่อแนวคิดดังกล่าว และเป็นการแก้ไขพหุนิสัยเด็กที่เกี่ยวข้องให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้วิธีการลงโทษ โดยการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมาเป็นการเบี่ยงเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) ที่จะนำเอาเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหาย ผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์ และชุมชนมาร่วมประชุมเพื่อใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดจะได้มี โอกาสกลับตัว ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูนิสัย รวมทั้งเด็กและเยาวชนนั้นจะไม่ต้องถูกตั้งข้อหา หรือถูกตั้งข้อหาที่จะต้องถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ ที่อาจจะได้รับการถ่ายทอดพหุนิสัยจากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยสันดาน โดยให้เด็กหรือเยาวชนมาอยู่ในความดูแลของครอบครัวและชุมชน น่าจะเป็นการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะทำการศึกษา และวิเคราะห์ถึงแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมสำหรับสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย ตลอดจนสภาพปัญหาและการบำบัด

แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยศึกษาแนวความคิดและหลักการของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่ม ครอบครัว(Family Group Conferencing) ของต่างประเทศ แล้วทำการวิเคราะห์เพื่อนำมา เสริมกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก และปรับใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในประเทศไทย

5. วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้รูปแบบการศึกษา วิจัยเอกสาร(Documentary Research) เป็นรูปแบบหลักในการศึกษา ทั้งเอกสารชั้นปฐม ภูมิ(Primary Document) เช่น กฎหมาย พระราชบัญญัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเอกสารชั้น ทุติยภูมิ(Secondary Document) เช่น คำอธิบายกฎหมาย ตำราวิชาการ รายการการวิจัย เอกสารประกอบการสัมมนา วิทยานิพนธ์ แล้วนำข้อมูลจากส่วนต่างๆ มาวิเคราะห์กับ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ปัญหาเชิงกฎหมาย(Legal Analysis) เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) มาใช้ ในการเบี่ยงเบนเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก โดย จะได้ทำการศึกษาแนวทางของประเทศต่างๆ ที่นำวิธีการนี้มาใช้ แล้วทำการสรุปเป็นผล การศึกษาวิจัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

6.1 ทำให้ทราบแนวความคิด และสภาพปัญหาของกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กกระทำผิดและการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในประเทศไทย

6.2 ทำให้ทราบแนวความคิด และหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์(Restorative Justice) ในรูปแบบต่างๆ ที่จะนำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรม ทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

6.3 ทำให้ทราบแนวคิด และหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) ของประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย และประเทศอื่นๆ มาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย

6.4 ผลการศึกษาวิจัย สามารถนำไปใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ให้เกิดผลในทางปฏิบัติจริงได้

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาสำคัญที่ได้รับความสนใจทั้งจากภาครัฐบาลและภาคเอกชนอย่างยิ่ง นอกจากนี้ นานาอารยประเทศต่างก็ให้ความสนใจกันมาก และนับวันจะยิ่งมากขึ้นทุกที เพราะเหตุว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอัตราสูงขึ้นกว่าเดิม หรือลักษณะความผิดนับวันจะเพิ่มความร้ายแรงขึ้นไปทุกที และต่างตระหนักดีว่าเด็กหรือเยาวชน จะต้องไปปรับผิดชอบสังคมแทนผู้ใหญ่ในรุ่นปัจจุบันในวันข้างหน้า ฉะนั้น จึงควรเป็นผู้ที่ตีพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของประเทศ ถ้าเด็กและเยาวชน ได้พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ดังนั้น เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่ละประเทศจึงมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับพิจารณาคดีสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะ ต่างจากคดีอาญาที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด ทั้งแต่ละประเทศก็พยายามแสวงหามาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสม ที่จะใช้แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการมาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน จึงต้องศึกษาแนวความคิดทฤษฎีต่างๆ ประกอบด้วย เพื่อจะได้แสวงหาแนวทางที่ถูกต้อง สอดคล้องเหมาะสมกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็ก เพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนสู่สังคมต่อไป

1.สาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

การศึกษาสาเหตุของการกระทำความผิดนี้ ก็เพื่อที่จะได้หาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพราะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดข้อหาเดียวกันอาจจะมาจากสาเหตุที่แตกต่างกันไป การใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูได้ตรงตามสาเหตุที่ได้กระทำความผิด เด็ก

และเยาวชนนั้นก็จะได้ไม่กระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่จะนำมาพิจารณานี้ สามารถพิจารณาได้ใน 3 ด้าน คือ การมองสาเหตุการกระทำผิดในแง่ของกฎหมาย ในด้านสังคมวิทยา และในด้านจิตวิทยา¹ ซึ่งพิจารณาได้ ดังนี้

1.1 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของกฎหมาย

การพิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน หากมองในแง่ของกฎหมายนั้น นักกฎหมายถือว่าสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จะเกิดจากความเขว้ว้าย การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือการถูกหลอกล่อจากผู้ใหญ่ การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน จึงไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดในทางอาญา ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม โดยถือว่าเป็นเพียงพฤติกรรมเบี่ยงเบน(Delinquency) เท่านั้น เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำผิดก็จะไม่ถูกลงโทษ ในทางอาญา(Penalty) แต่จะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน(Measures for children and young persons) แทนการลงโทษเพื่อแก้ไขความประพฤติ(Rehabilitation) ตัวของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดก็ไม่เรียกว่าเป็นอาชญากร(Criminal) แต่เรียกว่าผู้กระทำผิด หรือผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquent หรือ Juvenile Delinquent)²

1.2 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของสังคมวิทยา

นักสังคมวิทยาอธิบายถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ว่ามาจากการที่เด็กและเยาวชนนั้นคบหาสมาคมกับคนที่ความประพฤติไม่ดี อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่ยังมีจิตใจอ่อนแอ ไม่มั่นคง จึงถูกชักนำและครอบงำได้ง่าย ตัวอย่างที่ไม่ดีของบุคคลที่แวดล้อมตัวเด็กและเยาวชน ได้หล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนประพฤติดี ไปจากบรรทัดฐานของสังคม และกลายเป็นการกระทำผิดในที่สุด ซึ่งจากสถิติของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้ระบุว่าปัจจัยซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนก็คือ สภาพครอบครัวที่แตกแยก ความยากจน การขาดการศึกษา การอาศัยอยู่ในชุมชนแออัดซึ่งแวดล้อมไปด้วยมิจฉาชีพ คนจรจัดและ

¹บุญเพราะ แสงเทียน.กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์. พิมพ์ครั้งแรก.กรุงเทพฯ:วิทย์พัฒน์.2546, หน้า 39.

²เรื่องเดียวกัน,หน้า 39-40.

เป็นแหล่งมั่วสุมทางอบายมุข³

1.3 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในแง่ของจิตวิทยา

นักจิตวิทยาได้อธิบายถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เอาไว้หลายทฤษฎี บางทฤษฎีได้เกี่ยวข้องกับทางชีววิทยาด้วย กล่าวคืออธิบายว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน มีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางร่างกาย เช่น ขาเป๋ ปากแหว่ง ตาเข ตาเหล่ เป็นต้น ความผิดปกติทางจิต เช่น เป็นโรคปัญญาอ่อน โรคจิต หรือโรคประสาท เป็นต้น ความผิดปกติดังกล่าวนี้อาจมีมาแต่กำเนิดสืบทอดทางพันธุกรรม โดยผ่านทางยีนส์หรือโครโมโซมหรือเกิดความเจ็บไข้ รวมทั้งอุบัติเหตุซึ่งเกิดขึ้นมาภายหลัง ซึ่งสาเหตุดังกล่าวได้กลายเป็นปมค้อย หรือเป็นแนวโน้มที่มีส่วนผลักดัน ให้อารมณ์ของเด็กและเยาวชนแปรปรวนแปร มองโลกในแง่ร้าย มีพฤติกรรมเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมและกระทำผิดได้ง่าย และบางครั้งก็อาจกระทำผิดรุนแรงผิดปกติด้วย ซึ่งจากสถิติของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ปรากฏว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มักมีความผิดปกติมาจากความผิดปกติทางด้านจิตใจและอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ความบกพร่องทางจิตนี้มีได้เป็นสาเหตุแห่งความผิดปกติโดยตรง แต่ทำให้สภาพจิตใจของเด็กและเยาวชนอ่อนแอไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ เป็นเหตุให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ จึงกระทำผิดได้ง่ายกว่าคนทั่วไป

อย่างไรก็ตาม การแยกแยะสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นยังสามารถแยกแยะออกได้เป็น 2 หัวข้อใหญ่ๆ ดังนี้⁴

1. สาเหตุที่เกิดจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นสาเหตุภายนอก ได้แก่

(1) สิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว เช่น

1) การแตกร้างภายในครอบครัว(Broken home) เช่น บิดามารดาตาย หย่าร้างหรือแยกกันอยู่

2) การไม่สามัคคีปรองดองกันในครอบครัว

3) ความยากจน

³บุญเพราะ แสงเทียน.เรื่องเดียวกัน,หน้า 40.

⁴เรื่องเดียวกัน,หน้า 40-42.

4) ความสกปรกกรงรังของครอบครัว หรือการที่บ้านตั้งอยู่ใน
แหล่งเสื่อมโทรม

5) บิดามารดาเป็นคนไม่ดีประพฤติชั่วเป็นตัวอย่างไม่ดีแก่เด็ก หรือ
สั่งสอนให้เด็กประพฤติชั่วเพื่อแสวงหาประโยชน์จากเด็ก

6) บิดามารดาปล่อยปละละเลย ไม่ดูแลเรื่องความเป็นอยู่ การศึกษา
เล่าเรียน ไม่ดูแลเอาใจใส่ในการอบรมสั่งสอนเด็ก ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากบิดามารดา
จนไม่มีเวลาให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก หรือเป็นเพราะไร้การศึกษา รวมทั้งบิดา
มารดาที่อบรมดูแลเด็กเข้มงวดกวดขันเกินไป หรือตามใจเด็กมากเกินไปจนเด็กเสียคน
ด้วย

(2) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมภายนอกครอบครัว ได้แก่

1) สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ไม่ดีต่างๆ

2) การคบเพื่อนชั่ว

3) ตัวอย่างที่ไม่ดีจากสิ่งเร้าต่างๆ เช่น แหล่งบันเทิงที่ยั่วยุกามา
รรมย์และหนังสือลามก

4) การขาดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และสิ่งจรรโลงใจที่ไม่ดี

(3) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากสถานการณ์ของบ้านเมือง ได้แก่

1) ตัวอย่างที่ไม่ดีต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะในบริเวณละแวกบ้าน

2) การขัดกันทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี

3) ผลสะท้อนจากการปฏิบัติอันไม่ยุติธรรมของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

4) ผลจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น

(4) สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากสถานการณ์อื่นๆ ได้แก่

1) การขาดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ขาดการศึกษา และขาดการอบรม
ที่ดีจากบิดามารดา

2) การขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น จึงทำให้เกิดการ
กระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมากขึ้น

3) กรณีที่เกิดสงคราม หรือความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง เกิดจากการ
รุกราน่าพินทำให้เด็กเกิดจิตใจที่กระด้างหยาบช้า

2. สาเหตุที่เกิดจากตัวเด็กและเยาวชนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ

(1) สาเหตุทางพันธุกรรม ซึ่งนักอาชญาวิทยาบางท่าน เช่น Cesare Lombroso บิดาแห่งวิชาอาชญาวิทยา เชื่อว่าความประพฤติหรือสัญชาติญาณบางอย่างของมนุษย์นั้น สามารถถ่ายทอดจากบิดามารคามาสู่บุตรหลานได้ เช่น ความบกพร่องทางจิตใจของบิดามารดา อาจถ่ายทอดมาสู่บุตรได้ ทำให้บุตรขาดความยับยั้งชั่งใจในการกระทำผิด หรือโรคภัยไข้เจ็บบางอย่างก็อาจคิดไปถึงบุตรได้เช่นกัน

(2) สาเหตุจากความไม่สมประกอบทางกาย ความไม่สมประกอบทางกายเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กกระทำผิดได้ เพราะการมีร่างกายที่ไม่สมประกอบนั้นเป็นเหตุให้เด็กอาจถูกล้อเลียนจากเพื่อนหรือเป็นที่รังเกียจของคนทั่วไป เด็กจึงมีปมด้อย เกิดความกดดัน และต้องการหาทางชดเชยโดยการทำให้ตนเองเด่น หรือทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งบางครั้งเป็นการกระทำเด่นในทางที่ผิด

(3) สาเหตุมาจากความไม่สมประกอบทางจิต โดยปกติคนเรานั้นย่อมมีความรู้สึกหรือสัญชาติญาณต่างๆ คล้ายคลึงกัน มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ความรู้สึกทางเพศ เป็นต้น แต่การแสดงออกเพื่อสนองความต้องการหรือตอบสนองต่อความรู้สึกเหล่านี้จะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรม และภาวะแวดล้อมของแต่ละคน ซึ่งสาเหตุมาจากความไม่สมประกอบทางจิต อาจจะมีผลต่อการตัดสินใจกระทำผิดได้เช่นกัน และสาเหตุความไม่สมประกอบทางจิตนี้ ในบางครั้งจะไม่แสดงออกในกรณีปกติ หรือผู้นั้นไม่รู้ถึงภาวะที่ผิดปกตินั้นได้

อย่างไรก็ตาม สาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำผิดขึ้นได้นั้น อาจเกิดจากการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนผิดแผกแตกต่างกันออกไป กล่าวคือผู้ที่มีจิตบกพร่องไม่สมประกอบ หรือที่มีจิตบกพร่องอย่างขาดวิจรรณญาณและความยับยั้งชั่งใจ ก็อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาผิดแผกแตกต่างไปจากผู้ที่มีจิตใจมั่นคง

1.4 สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย

สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งได้ศึกษาจากสถิติของศาลเยาวชนและครอบครัว ที่สำรวจจากเด็กและเยาวชนที่ศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาว่ามีความผิดในปี พ.ศ.2537 มีจำนวนและสถิติ ดังนี้

(1) สถานภาพทางครอบครัว 1,552 คน หรือร้อยละ 33.31

- (2) การคบเพื่อน 1,506 คน หรือร้อยละ 32.96
- (3) สภาพทางเศรษฐกิจ 519 คน หรือร้อยละ 11.36
- (4) การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ 208 คน หรือร้อยละ 4.55
- (5) สาเหตุอื่นๆ 814 คน หรือร้อยละ 17.82⁵

สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งได้ศึกษาจากสถิติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนพิจารณาว่ามีความผิด ในปี พ.ศ.2546 มีจำนวนและสถิติ ดังนี้

- (1) สถานภาพทางครอบครัว 3,220 คน หรือร้อยละ 10.76
- (2) การคบเพื่อน 15,310 คน หรือร้อยละ 51.18
- (3) สภาพทางเศรษฐกิจ 2,400 คน หรือร้อยละ 8.02
- (4) การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ 4,484 คน หรือร้อยละ 15
- (5) สาเหตุอื่นๆ 4,501 คน หรือร้อยละ 15.05

เปรียบเทียบกับสถิติสาเหตุแห่งการกระทำผิด พ.ศ.2538 – 2546 มีจำนวนและสถิติ ดังนี้

- (1) สถานภาพทางครอบครัว 57,969 คน หรือร้อยละ 20.51
- (2) การคบเพื่อน 119,317 คน หรือร้อยละ 42.22
- (3) สภาพทางเศรษฐกิจ 31,528 คน หรือร้อยละ 11.16
- (4) การรู้เท่าไม่ถึงการณ์ 34,581 คน หรือร้อยละ 12.24
- (5) สาเหตุอื่นๆ 39,230 คน หรือร้อยละ 13.88⁶

สามารถพิจารณาได้ ดังนี้

(1) สภาพทางครอบครัว สาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอันเนื่องมาจากสภาพครอบครัวนั้น จากสถิติในปี พ.ศ.2537 ถือว่า เป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดสาเหตุหนึ่ง คือ การที่ครอบครัวแตกแยกโดยบิดามารดาหย่าร้างกัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย บิดามารดาประพฤติชั่ว เช่น บิดามารดาชอบดื่มสุรายาเสพติด ชอบเล่นการพนัน

⁵บุญเพราะ แสงเทียน.เรื่องเดียวกัน,หน้า 43.

⁶<http://www.moj.go.th>

บิดามารดาทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำ ในขณะที่บางครอบครัวก็เข้มงวดในการอบรมเลี้ยงดูลูกมากเกินไป บางครอบครัวก็ปล่อยปละละเลย หรือตามใจลูกมากเกินไป เด็กขาดความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอ ทำให้เด็กหนีออกจากบ้าน ขาดเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นสาเหตุให้เด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดได้ง่าย⁷ แต่เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ในปี พ.ศ.2538 – 2546 แล้ว พบว่าสาเหตุของสภาพครอบครัวนั้น ไม่ได้เป็นสาเหตุที่สำคัญที่สุดสาเหตุหนึ่ง ที่จะป็นปัจจัยในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

(2) การคบเพื่อนนั้น เมื่อพิจารณาจากภาพรวมของสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ในปี พ.ศ.2538 – 2546 ถือได้ว่าเป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดที่สำคัญที่สุด คือ การคบเพื่อนเสเพลหรืออุกฉกร์งในชุมชนแออัดซึ่งเป็นแหล่งเสื่อมโทรมของเมืองใหญ่ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร และในชนบทที่ห่างไกลทุรกันดาร บริการของรัฐทางด้านการศึกษา สาธารณสุข และการพักผ่อนหย่อนใจที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอ บ้านเรือนรกรุงรัง แวดล้อมด้วยตัวอย่างที่เลวและแหล่งอบายมุข ขาดที่พักผ่อนหย่อนใจที่เหมาะสม เด็กต้องออกมาเตร็ดเตร่นอกบ้าน เป็นโอกาสที่จะคบเพื่อนชั่ว และอาจพากันประพฤติชั่วและประกอบกรอันผิดกฎหมายได้ง่าย บางคนก็ขจัดความเครียดหรือแก้ปัญหาด้วยยาเสพติด และนำไปสู่การก่ออาชญากรรมอื่นๆ ตามมา

(3) สภาพทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กกระทำผิดได้ กล่าวคือบิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ทั้งสองคน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะอบรมสั่งสอนหรือให้เวลากับบุตรได้อย่างเพียงพอ ยิ่งในครอบครัวที่ชายภณต้องออกไปทำงานตั้งแต่เช้ากลับค่ำ ไม่มีปุ่ย่าตายายคอยดูแลหลานด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจน ความอดอยาก ก่อให้เกิดการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินได้ง่าย

(4) สภาพทางร่างกาย และสภาพทางจิตใจ สาเหตุแห่งการกระทำผิดที่เกิดจากสภาพร่างกายและจิตใจนั้น เป็นสาเหตุที่เกิดจากตัวเด็กและเยาวชนเอง จาก

⁷บุญเพราะ แสงเทียนเรื่องเดียวกัน, หน้า 44.

สถิติของสถานพินิจพบว่าผู้ที่กระทำผิดส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่มีร่างกายพิการ เป็นใบ้ หรือเป็นผู้ที่มีปมด้อย ปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยาก หรือขาดสติที่จะยับยั้งชั่งใจ มีอารมณ์รุนแรง บางครั้งก็เป็นแรงผลักดันทำให้กระทำความผิดได้ง่าย

(5) สาเหตุอื่นๆ เช่น สภาพทางอารมณ์ การประมาทเลินเล่อ การชอบเสี่ยงโชคทางการพนัน และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป็นต้น

1.5 โครงสร้างทางสังคมที่เป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

โครงสร้างทางสังคมที่เป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งจากรายงานของสภาวิจัยแห่งชาติ ระบุว่าสาเหตุทางสังคมดังต่อไปนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดได้ คือ

(1) การเพิ่มของจำนวนประชากร และการอพยพจากชนบทของประชากรเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครมากขึ้น

(2) การปล่อยให้วัฒนธรรมของต่างชาติ ที่เป็นภัยต่อวัฒนธรรมไทยเข้ามาในประเทศ โดยควบคุมสิ่งที่จะเป็นพิษภัยแก่เด็กและเยาวชนยังไม่เพียงพอ

(3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านวัตถุของกรุงเทพมหานครหรือเมืองใหญ่เป็นไปอย่างรวดเร็ว คนหันไปสนใจวัตถุกลายเป็นวัตถุนิยม เห็นแก่เงินมากกว่าความรู้สึกทางจิตใจ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งการกระทำผิดได้ง่าย

(4) ในด้านเศรษฐกิจ แม้จะมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เน้นการลงทุน การคมนาคมขนส่งทางบกทางอากาศ การสื่อสาร โทรคมนาคม แต่ประชากรส่วนใหญ่ก็ยังยากจน และครองชีพสูง เกิดความเหลื่อมล้ำทางฐานะความเป็นอยู่ ก็อาจจะเป็นสาเหตุที่จูงใจให้คนกระทำผิดได้

(5) ในด้านศาสนา คำสั่งสอนทางศาสนาได้ลดบทบาทที่จะเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งทางจิตใจของคนลงไปมาก ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อจิตใจของเด็กน้อยมากในปัจจุบัน ทำให้เด็กขาดเครื่องเตือนใจที่จะยับยั้งชั่งใจที่จะไม่กระทำผิด

(6) การศึกษา การอาชีพ และการใช้เวลาว่างของเด็กและเยาวชนยังมีบริการที่ตอบสนองความต้องการของเด็กและเยาวชนไม่พอเพียง ทำให้เด็กถูกชักจูงไปสู่สังคมที่ไม่พึงปรารถนาหรือถูกใช้เป็นเครื่องมือได้ง่าย

1.6 สาเหตุที่เกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

สาเหตุที่เกี่ยวกับกระบวนการทางกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน พิจารณาได้ดังนี้

(1) สาเหตุจากการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เช่น พิธีปณิธานกฎหมายห้ามมิให้เด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปีบริบูรณ์ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ห้ามเร่ขายของตามที่สาธารณะ ห้ามรับจ้างเฝ้ารถยนต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนที่ยากจน และจะต้องช่วยผู้ปกครองทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัวต้องถูกจับ ถูกดำเนินคดีในข้อหาเหล่านี้เป็นจำนวนมาก

(2) สาเหตุจากการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ทำให้เด็กและเยาวชนถูกจับบ่อยครั้งขึ้น

(3) สาเหตุมาจากการแยกแยะลักษณะของความผิดมากขึ้น

(4) สาเหตุจากวิธีการแก้ไขอบรมในสถานฝึกและอบรมไม่ดีพอ ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถกลับตัวได้ และกลับมาก่อกระทำผิดซ้ำอีก^๑

จากการศึกษาสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษาต้องการที่จะชี้ให้เห็นว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้น มีสาเหตุมาจากหลายอย่างซึ่งอาจจะมีมาจากทางด้านสังคม ทางจิตหรือทางด้านอื่นๆ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนอาจถูกชักจูงได้ง่าย หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีก็อาจจะกระทำผิดได้ ซึ่งการได้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำผิดนี้ ย่อมนำไปสู่การกำหนดแนวทางหรือมาตรการที่เหมาะสมที่จะปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดได้ โดยเฉพาะจากผลการศึกษาข้างต้น เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัว ได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแล้ว ก็ย่อมที่จะเลือกใช้วิธีการที่จะปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดให้เหมาะสมเป็นกรณีๆ ไป ตามสาเหตุของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้ จุดประสงค์ใหญ่ก็คือการพยายามหาวิธีที่จะกำจัดหรือตัดทอนสาเหตุและแนวโน้มนั้นๆ เสีย เช่น ถ้าศาลทราบว่าสาเหตุที่เด็กและเยาวชนกระทำผิดเพราะบิดามารดาประพฤติชั่วเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่บุตร ศาลก็อาจเลือกใช้วิธีการเลือก

^๑บุญเพราะ แสงเทียน.เรื่องเดียวกัน,หน้า 44-46.

แยกเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดนั้นออกจากบิดามารดาเสีย เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเด็ก โดยอาจให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชน ไปอยู่ในความดูแลของบุคคลอื่นที่เหมาะสมกว่า หรือส่งตัวไปยังสถานฝึกอบรม

การศึกษาเพื่อหาแนวทางหรือมาตรการทางกฎหมาย ในการเบี่ยงเบนเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก ซึ่งจะต้องดำเนินคดีและควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ ถ้าหากตำรวจหรือพนักงานสอบสวนทำการสืบสวนสอบสวนให้ทราบสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละคนแล้ว ก็สามารถจัดสาเหตุนั้นให้หมดไป แล้วใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่เหมาะสมเพื่อแก้พฤติกรรมของเด็กให้กลับเป็นคนดีสู่สังคมได้ โดยนำเอาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในบางคดี ที่สาเหตุแห่งการกระทำผิดมาจากครอบครัวหรือมาจากสาเหตุอื่นที่สามารถใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มครอบครัวได้ก็จะสามารถแก้พฤติกรรมเด็ก แก่สิ่งแวดล้อมเด็ก ให้เด็กกลับตัวเป็นคนดีสู่สังคมโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาได้ การศึกษาถึงสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน จึงนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ในการศึกษาหามาตรการในการเบี่ยงเบนเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก เพื่อให้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูกลับสู่สังคม อันจะเป็นการตอบสนองต่อความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบได้ในที่สุด

2. ความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Juvenile Delinquency ซึ่งตามหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา(Criminology and Penology) ไม่ถือว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นอาชญากรรม(Crime) อย่างเช่นการกระทำผิดของผู้ใหญ่ และไม่เรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดว่าอาชญากร(Criminal) แต่เรียกการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนว่าการกระทำผิด หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน(Delinquency) และเรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดว่า Delinquent, Delinquent Child หรือ Juvenile Delinquent

พจนานุกรมทางกฎหมาย Black's Law Dictionary ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า Delinquent Child ว่า “An infant of not more than specified age, who has violated any law, or who is incorrigible” หมายความว่าผู้เยาว์ที่มีอายุไม่เกินที่กำหนดไว้ ซึ่งได้ฝ่าฝืนกฎหมายใดๆ หรือซึ่งแก้ไขเยียวยาไม่ได้ ส่วนพจนานุกรมของ สอ เสถบุตร ได้ให้ความหมายของคำว่า Delinquent ว่าเด็กที่เหลวไหล (ที่ทำผิด, ที่ไม่ทำหน้าที่)⁹

ความหมายของคำว่า “การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน” มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก ทั้งในประเทศและในหลายๆ ประเทศ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ายังไม่มีคำจำกัดความที่แน่ชัด ความหมายมักจะมีลักษณะหลากหลาย และแตกต่างกันในแต่ละสังคม ส่วนใหญ่แล้วพฤติกรรมใดที่ถูกมองว่าไม่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน หรือไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานค่านิยมของสังคมจะถือว่าเป็นการกระทำผิดของเยาวชนทั้งสิ้น¹⁰ ดังที่ เสรีน ปุณณะหิตานนท์ ได้กล่าวเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชนไว้ว่า หมายถึง “พฤติกรรมบางรูปแบบที่ขัดแย้งหรือต่อต้านสังคม ทำให้เกิดการเสียบระเบียบทั้งในทางสังคมและตัวบุคคล และมีนัยความหมายครอบคลุมไปถึงผลการใช้ค่านิยม วินิจฉัยความประพฤติว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา ภายในกรอบของบรรทัดฐานและกฎหมายของสังคม”¹¹ ดังนั้น การกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนจะไม่มีขอบเขตเฉพาะการกระทำที่ผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา และกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาเท่านั้น แต่จะรวมถึงการกระทำผิดตามกฎหมายอื่นๆ ด้วย

กฎหมายไทยนั้น ไม่ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับนิยามของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไว้โดยเจตนาเจาะจง ดังนั้น จึงต้องศึกษาเทียบเคียงจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน

⁹บุญเพราะ แสงเทียน.เรื่องเดียวกัน,หน้า 18-19.

¹⁰B. Krisberg and J.Austin, *The Children of California*.California: Mayfield Publishing,1978, p.2.

¹¹เสรีน ปุณณะหิตานนท์.การกระทำผิดในสังคม:สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน.กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2527,หน้า 117.

และครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 11 บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ ดังนี้ “ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี มีคำสั่งในคดีดังต่อไปนี้

- 1.คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- 2.คดีอาญาซึ่งศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ได้โอนมาตามมาตรา 61 วรรคหนึ่ง
- 3.คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือการกระทำใดๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว แล้วแต่กรณี ซึ่งต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- 4.คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน ตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว”¹²

จากบทบัญญัติในมาตรา 11 (1) (2) และ (4) เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนแล้ว จะเห็นว่าตามกฎหมายไทยนั้นการกระทำผิดเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หมายถึงการกระทำความผิดทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา และตามกฎหมายอื่นที่เป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา รวมทั้งการกระทำผิดต่อกฎหมายอื่นๆ ซึ่งกฎหมายนั้นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว จะพิพากษาหรือมีคำสั่งซึ่งตามบทบัญญัติกฎหมายไทยนั้น ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติความรับผิดชอบทางอาญาไว้โดยกำหนดอายุเป็นเกณฑ์ในการที่จะต้องรับผิดชอบทางอาญา สำหรับเด็กและเยาวชนนั้น เมื่อกระทำผิดก็จะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงบทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติถึงความรับผิดชอบทางอาญาของเด็ก ก็จะต้องกล่าวถึงประมวลกฎหมายอาญา หมวด 4 ความรับผิดชอบทางอาญาได้บัญญัติไว้ ดังนี้

¹²พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 11.

“มาตรา 73 เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ”

“มาตรา 74 เด็กอายุต่ำกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควร จะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาดักเตือนด้วยก็ได้

2. ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้น ให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้น ไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควร ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดทำนองที่บัญญัติไว้สำหรับบิดามารดาหรือผู้ปกครองดังกล่าวมาข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กแก่บุคคลผู้นั้นไป โดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

3. ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม 2. ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติเด็กนั้น เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น

4. ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กคนนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น นอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน 2. ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแล อบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นว่านี้ให้บุคคล

หรือองค์การนั้นมีอำนาจเช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึง การกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือ

5. ส่งตัวเด็กนั้นไปยัง โรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ซึ่งระยะเวลาที่ศาลจะกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็ก นั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี

คำสั่งของศาลดังกล่าวใน (2) (3) (4) และ (5) นั้น ถ้าในขณะใดภายใน ระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ ความปรากฏแก่ศาล โดยศาลรู้อย่าง พนักงานอัยการ หรือ บุคคลหรือองค์การที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอน หรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์เกี่ยวกับคำสั่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไข คำสั่งนั้นหรือมีคำสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้”

“มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปีแต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมาย บัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบ และสิ่งอื่นที่เกี่ยวพันกับผู้ นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่า ไม่สม ควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษ ก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”

“มาตรา 76 ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินยี่สิบปี กระทำการอันกฎหมาย บัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษ ที่กำหนดไว้สำหรับความ ผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้”

“มาตรา 77 ในกรณีที่ศาลวางข้อกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล ที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตามความในมาตรา 74 (2) ถ้าเด็กนั้นก่อ เหตุร้ายขึ้นภายในเวลาในข้อกำหนด ศาลมีอำนาจบังคับบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคล ที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ให้ชำระเงินไม่เกินจำนวนในข้อกำหนดนั้น ภายในเวลาที่ศาลเห็นสม ควร ถ้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ไม่ชำระเงิน ศาลจะสั่งให้ยึด ทรัพย์สินของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ เพื่อใช้เงินที่จะต้อง ชำระนั้นก็”

ในกรณีที่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ชำระเงินตามข้อ หนดแล้วนั้น ถ้าศาลมิได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งที่ได้วางข้อกำหนดนั้นเป็นอย่างอื่น

ตามความในมาตรา 74 วรรคท้าย ก็ให้ข้อกำหนดนั้นคงใช้บังคับได้ต่อไป จนสิ้นเวลาที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดนั้น”

บทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบทางอาญาในประมวลกฎหมายอาญาที่ได้นำมากล่าวไว้นี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาญาได้บัญญัติเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนที่จะต้องรับผิดชอบทางอาญา และในกรณีที่ศาลเห็นสมควร แม้จะเข้ากรณีตามกฎหมายที่เด็กจะต้องรับผิดชอบทางอาญาแล้ว ศาลจะใช้วิธีการตามที่เห็นสมควรดำเนินการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ในขั้นต้นว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด กฎหมายไม่ได้ถือว่าเป็นอาชญากร และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนกฎหมายก็ไม่ถือว่าเป็นการก่ออาชญากรรม ทั้งนี้ ก็เพราะว่าเด็กและเยาวชนจะมีความรู้สึกผิดชอบต่างกับบุคคลทั่วไป และบางครั้งอาจมีความบกพร่องในเรื่องความสามารถหรือได้รับอิทธิพลทางด้านสิ่งแวดล้อมทั้งในครอบครัว ในสังคม ที่โรงเรียนหรือแม้กระทั่งเพื่อนที่อาจจะทำให้เด็กหรือเยาวชนนั้นตัดสินใจกระทำผิดได้ ดังนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายก็เปิดช่องให้ศาลเยาวชนและครอบครัว ใช้วิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนได้ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี เช่น ถ้าศาลเห็นเป็นการสมควร โดยศาลเห็นว่าหากเด็กอยู่กับบิดามารดาจะไม่เป็นผลดีต่อเด็ก เพราะบิดามารดาประพฤติชั่ว เสพย์สุรายาเสพติดเป็นอาชญากรรม เล่นการพนัน สิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ อาจจะทำให้เด็กกลับไปกระทำผิดได้อีก ศาลอาจจะสั่งให้เด็กไปอยู่ในความปกครองของบุคคลอื่นที่เห็นสมควรก็ได้ โดยการเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมของเด็ก ทั้งนี้ ศาลอาจจะวางข้อกำหนดสำหรับการอบรมสั่งสอนเด็กด้วยก็ได้

3. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิด

กฎหมายได้แบ่งแยกการเรียกการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน และผู้ใหญ่ ออกจากกัน โดยใช้อายุของผู้กระทำผิดขณะกระทำผิดเป็นเกณฑ์ หลักการนี้ใช้กันทั่วไปในหลายประเทศ ซึ่งอาจแตกต่างกันในเรื่องของการกำหนดช่วงอายุ ที่จะเรียกว่าเป็นเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ใหญ่สำหรับกรณีประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน

และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน ดังนี้¹³

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน สิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาถึงความรับผิดชอบทางอาญาของเด็ก ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หมวด 4 ว่าด้วยความรับผิดชอบในทางอาญาที่ได้กล่าวแล้ว รวมทั้งพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ที่กล่าวถึงการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนข้างต้นนั้น ก็เพื่อที่จะให้เกิดความเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องระหว่างคดีอาชญากรรมทั่วไป ที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 เรียกว่า “คดีธรรมดา” กับคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ความจริงการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้น เมื่อพิจารณาในแง่กฎหมายอาญาแล้ว จะไม่แตกต่างไปจากการกระทำผิด โดยผู้ใหญ่ แต่ความแตกต่างจะอยู่ที่ความรับผิดชอบต่อการกระทำและวิธีการพิจารณาคดี ตลอดจนวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ที่จะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ แยกต่างหากจากคดีของผู้ใหญ่ หรืออาชญากรรมโดยทั่วไปที่เป็นคดีอาญาทั่วไป¹⁴

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) จึงเป็นการดำเนินการที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยกำหนดมาตรการพิเศษที่แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาผู้ใหญ่กระทำผิด (Criminal Justice) หรือคดีอาญาโดยทั่วไป โดยมีหลักการให้ความสำคัญคุ้มครองและเน้นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

¹³พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 4.

¹⁴จตุพร บานชื่น. เอกสารการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 1-7. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539, หน้า 62.

ซึ่งเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด¹⁵

ดังนั้น วิธีการในการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน จึงมีลักษณะที่ไม่ใช่รูปแบบอย่างเป็นทางการเหมือนคดีอาญาโดยทั่วไป ทั้งนี้ เพราะแนวคิดพื้นฐานของการดำเนินคดีกับเด็กนั้น มีความแตกต่างจากผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ ที่มีความรับผิดชอบสมบูรณ์ และวิธีการที่นำมาใช้กับผู้กระทำผิดกระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้น มีผลกระทบต่อจิตใจของเด็กซึ่งเป็นผู้อ่อนวัยและยังต้องมี โอกาสเข้าสู่สังคมต่อไป¹⁶ กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่มุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนและช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไป มิได้มุ่งหวังที่จะลงโทษทางอาญา โดยมีเป้าหมายให้การอบรมสั่งสอน และแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นรายๆ ไป เพื่อที่จะทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี

การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดในประเทศไทย มีองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ พนักงานสอบสวน อัยการ ศาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และที่ปรึกษากฎหมาย องค์การต่างๆ เหล่านี้แยกดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้โดยอิสระ โดยเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และเป็นคดีที่ต้องได้รับการพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น เมื่อเจ้าพนักงานจับกุมแล้วจะต้องนำตัวส่งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมีที่อยู่ในเขตอำนาจ และบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอยู่อาศัย ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นควบคู่ไปกับศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีซักช้า

พนักงานสอบสวนจะต้องสอบถามปากคำเด็กและเยาวชน ให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง นับตั้งแต่วันที่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน ซึ่ง

¹⁵วิชา มหาคุณ.การดำเนินคดีและการคุมประพฤติเด็กและเยาวชน.กรุงเทพฯ:ม.ป.ส., ม.ป.ป,หน้า 53

¹⁶ณรงค์ โจหาญ. “การคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำในคดีอาญา”.คูหาพ.1.47, มกราคม – เมษายน 2543,หน้า 5.

ในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหาย เป็นพยานหรือผู้ต้องหา ได้มีพระราชบัญญัติการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ.2542 และมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2543 กำหนดขั้นตอนและวิธีการสอบปากคำของพนักงานสอบสวนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการสอบปากคำเด็กนั้นให้นิมนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ และบุคคลที่เด็กไว้วางใจร่วมอยู่ในการสอบปากคำหรือสืบพยานด้วย ในสถานที่ที่เป็นสัดส่วนพิเศษจากห้องสอบสวนหรือห้องพิจารณาคดีโดยทั่วไป หลังจากนั้นจะต้องนำตัวเด็กและเยาวชนส่งไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้อำนวยการจะทำหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนนั้นหรือดำเนินการปล่อยชั่วคราว โดยส่งตัวให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยตรง หรือให้ประกัน โดยมีหลักประกันหรือประกันด้วยบุคคลก็ได้

เมื่อมีการจับกุมตัว พนักงานสอบสวนจะดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานส่งให้พนักงานอัยการฟ้องร้องต่อศาลภายใน 30 วัน ระหว่างระยะเวลาดังกล่าวผู้อำนวยการสถานพินิจ จะกำหนดให้พนักงานคุมประพฤติ หรือผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้จัดทำรายงานข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับอายุ ความประพฤติ สถิติปัญญา สุขภาพกาย สุขภาพจิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กและเยาวชน เพื่อส่งให้พนักงานสอบสวนรวบรวมเข้าสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการ และถ้าหากมีการฟ้องร้องเด็กและเยาวชน พนักงานคุมประพฤติจะต้องเสนอรายงานนั้นต่อศาลด้วย

ในกรณีความผิดนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกเกิน 6 เดือน แต่ไม่เกิน 5 ปี เมื่อมีความจำเป็น ไม่สามารถฟ้องได้ทันภายใน 30 วัน ให้ยื่นคำร้องขอผิดฟ้องต่อศาลได้อีก 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน และในกรณีความผิดนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกเกิน 5 ปี หากศาล สั่งอนุญาตให้ผิดฟ้อง 2 ครั้งแล้ว ยังไม่สามารถฟ้องได้ทันอีก ก็อาจยื่นคำร้องขอผิดฟ้องได้อีกไม่เกิน 2 ครั้งๆ ละไม่เกิน 15 วัน โดยอ้างเหตุจำเป็นซึ่งพนักงานสอบสวนต้องแสดงถึงเหตุจำเป็น และนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องร้องต่อศาล แต่ในกรณีผู้เสียหายฟ้องร้องคดีเองนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้อำนวยการสถานพินิจด้วย เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาต่อเด็กและเยาวชนแล้ว ก็อาจมีการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนชั่วคราวได้ หากไม่มีการ

ปล่อยตัวชั่วคราว เด็กและเยาวชนก็จะได้รับการดูแลในสถานแรกรับของสถานพินิจในระหว่างการดำเนินคดี

เมื่อศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้ว ศาลจะแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ทราบถึงวันนัดพิจารณา โดยไม่ชักช้า การพิจารณาจะไม่กระทำในห้องซึ่งพิจารณาคดีอาญาของศาลผู้ใหญ่และต้องไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน นอกจากนี้จำเลยสามารถมีที่ปรึกษาทนายความ ซึ่งทำหน้าที่เช่นเดียวกับทนายได้อีกด้วย ส่วนองค์คณะผู้พิพากษานั้น ประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งมาจากบุคคลภายนอกที่มีบุตรหรือเคยมีบุตร หรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน 2 คน โดยอย่างน้อยต้องเป็นสตรี 1 คน¹⁷

ศาลเยาวชนและครอบครัวจะพิพากษาคดี หลังจากที่ได้รับรายงานข้อเท็จจริง และความเห็นจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเรียบร้อยแล้ว หรือกรณีศาลยุติธรรมอื่นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ในกรณีที่พบว่าเด็กและเยาวชนกระทำผิด ศาลอาจพิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ส่งตัวเด็กและเยาวชนให้แก่บิดามารดา โดยว่ากล่าวตักเตือนมิให้ก่อเหตุร้าย หรือทำสัญญาว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายขึ้นอีก
2. คุมประพฤติเด็กและเยาวชนไว้ โดยให้มารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ เพื่อให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือในด้านความประพฤติและการงานอาชีพ โดยการสนับสนุนของอาสาสมัครคุมประพฤติ ผู้พิพากษาสมทบ และกรรมการสงเคราะห์ของศาลเยาวชนและครอบครัว
3. รอกาลงโทษ หรือรอกำหนดโทษ โดยให้คุมประพฤติไว้ด้วยเงื่อนไขอื่นๆ เช่น ให้ทำงานสาธารณประโยชน์
4. ส่งตัวไปฝึกอบรมในสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน หรือ

¹⁷วิชา มหาคุณ.การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 2. มูลนิธิสถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว จัดพิมพ์.กรุงเทพฯ: ม.ป.ศ., 2543,หน้า 18-19.

สถานที่อื่นที่เหมาะสม¹⁸ เช่น ส่งตัวไปฝึกและอบรมยังสถานพินิจ หรือส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปจำคุกไว้ในเรือนจำ ในกรณีที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น เป็นผู้มีปัญหาค่อนข้างมากในด้านพฤติกรรมมาตั้งแต่แรก ซึ่งเป็นปัญหาที่ยุ่งยากและซับซ้อนในชีวิต มักจะใช้ชีวิตตามลำพัง ซึ่งจะต้องใช้วิธีการแก้ไขทางด้าน จิตใจมากเป็นพิเศษ และจะต้องใช้เวลาแก้ไขมาก เป็นผู้เกลียดชังสังคมและผู้คนรอบข้าง ขาดที่จะหาทางบำบัดแก้ไขความประพฤติที่ชอบฝ่าฝืนกฎหมายเป็นอาจิมให้หมดไป¹⁹ นอกจากนี้ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลย ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องพิจารณาถึงเสมอ คือ ได้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น ความผิดนั้นเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลย เป็นผู้กระทำ ตลอดจนบุคลิกลักษณะของเด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลย ตลอดจนสาเหตุแห่งการกระทำผิดความผิดเช่นนั้น ทั้งนี้ เพราะระบบการแก้ไขเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีกลับเข้าสู่สังคมได้ปกติสุขนั้น จะแตกต่างกับระบบการดำเนินคดีอาญาทั่วไป และระบบการแก้ไขผู้ใหญ่ให้เป็นพลเมืองดี ซึ่งกำหนดให้ข้อเท็จจริงดังกล่าว ในเป็นประเด็นที่จะต้องพิจารณาด้วยเสมอ ศาลจะไม่ยอมให้สืบประเด็นที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงในคดี โดยอ้างว่าไม่ใช่ข้อเท็จจริงในประเด็นที่เกิดขึ้นในคดี และอ้างว่าประเด็นในกรณีมีเพียงว่าการกระทำผิดจริงหรือไม่ และจำเลยเป็นผู้กระทำนั้นหรือไม่เท่านั้น ไม่ได้ ศาลยังจะต้องพิจารณารายงานจากผู้ปกครอง สถานพินิจ พนักงานคุมประพฤติ แพทย์ โรงเรียน หรือบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย²⁰

¹⁸วิชา มหาคุณ. การปฏิรูปกระบวนการศาลยุติธรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด. กรุงเทพฯ: ม.ป.ศ., 2539, หน้า 25.

¹⁹พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 104

²⁰พลต. พิสิทธิ์สังฆการ. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. 2542, หน้า 169 – 170.

4. เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน

เป้าหมายในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน เมื่อได้พิจารณาพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แล้ว เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน จะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน จะเป็นกรณีที่มีผู้ต้องหาเป็นเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา เป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน มุ่งที่จะให้การอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้น เป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคมทั่วไป มิได้มุ่งหวังที่การลงโทษ แม้ถึงว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน จึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอน และแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน²¹

แนวความคิดเกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน และแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน จะแสดงให้เห็นจากโครงสร้างขององค์กรต่างๆ ในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตราต่างๆ ตั้งแต่คุณสมบัติของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ พนักงานอัยการ ที่ปรึกษาทนายความ ดังนี้²²

1. ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องเป็นผู้ที่มีอายุห้าสิบ และมีความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน และจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว (มาตรา 17) ผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัวที่ประกอบเป็นองค์คณะ อย่างน้อยต้องเป็นสตรีหนึ่งคน (มาตรา 24) โดยคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบในศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องเป็นผู้ที่มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว หรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ หรืออบรมเด็กมาแล้ว

²¹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : เม็ดสีการพิมพ์, 2542, หน้า 308.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 308-310.

กับทั้งต้องมีอรรถาธิบายและความประพจน์เหมาะสมแก่การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (มาตรา 26)

2. พนักงานอัยการที่มีหน้าที่ดำเนินคดีเด็กและเยาวชนกฎหมายบัญญัติให้ อัยการสูงสุดแต่งตั้งพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนตามความจำเป็น เพื่อมีหน้าที่ ดำเนินคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดที่จะต้องฟ้องศาลเยาวชนและครอบครัว (มาตรา 66) และแม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดคุณสมบัติพนักงานอัยการเหมือนกับผู้พิพากษา แต่การที่กฎหมายกำหนดให้ อัยการสูงสุด ดำเนินการเช่นนั้น แสดงว่ากฎหมายประสงค์ที่จะให้อัยการสูงสุด เลือกรองพนักงานอัยการ ให้เหมาะสมกับลักษณะคดี กล่าวคือมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้พิพากษานั้นเอง

3. ที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติของกฎหมาย จะต้องกระทำโดยมีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ในคดีอาญาเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ จะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน (มาตรา 50, 55, 63, 64, 65) และในส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน กฎหมายเร่งรัดให้ ดำเนินคดี และมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยการจำกัดอำนาจพนักงานสอบสวนบางอย่างให้น้อยลง (มาตรา 50, 51)

ทั้งนี้ ในการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชน จะต้องใช้ห้องธรรมดาในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยลับ การพิจารณาอาจพิจารณาลับหลัง จำเลยได้ การรับฟังรายงานของสถานพินิจ รายงานของพนักงานคุมประพฤติ ของแพทย์ หรือของโรงเรียน การพุดจากับจำเลยโดยเฉพาะ การเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชน อาศัยอยู่ด้วยมาสอบถามข้อเท็จจริง (มาตรา 72 ถึง 81)²³

ทั้งเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ที่ได้กล่าวไว้โดยสังเขปข้างต้น จะเห็นว่ากฎหมายที่บัญญัติขึ้นมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน โดยเน้นการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ ดังนั้น หากมองถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น การใช้วิธีการตามแนว

²³ คณิต ณ นคร.เรื่องเดียวกัน, หน้า 310.

คิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่จะใช้กับคดีอาญาทั่วไป มาใช้กับเด็กที่กระทำผิด โดยการเบี่ยงเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม มาใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) โดยให้ผู้เกี่ยวข้องในคดี ทั้งเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหาย นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ปกครอง รวมทั้งชุมชน มาประชุมหาทางออกเพื่อแก้ไข พี่นฟูเด็กและเยาวชน ก็นับว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่จะหามาตรการที่เหมาะสม มาใช้กับเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น โดยให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดีสู่สังคม โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลตามวิธีการที่เห็นสมควร ผู้ศึกษาเห็นว่า จะตอบสนองต่อความสำเร็จ และเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะการมีแนวคิดนำเอาระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบดังกล่าวมาใช้ ไม่ใช่การนำมาใช้ในรูปแบบหลัก แต่เป็นการนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยพิจารณาถึงข้อเท็จจริงในคดี ที่เด็กไม่ควรเข้าไปเสี่ยงรับเอาพหุคดีนัยจากเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด โดยสันดานในสถานพินิจ หากเด็กหรือเยาวชนถูกดำเนินคดีและถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ

อนึ่ง หากมองย้อนกลับไปที่เจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายอาญา ที่ได้ทำการศึกษามาข้างต้น จะเห็นว่าเจตนารมณ์ที่กฎหมายบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กไว้ตามเกณฑ์อายุ โดยแม้มีอายุถึงเกณฑ์ที่เด็กจะต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาแล้ว แต่กฎหมายยังให้ศาลพิจารณาถึงส่วนประกอบอื่นๆ ของเด็กด้วย เพื่อที่จะสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดแต่ละคนตามข้อเท็จจริงและสภาพแวดล้อมของแต่ละคน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การแก้ไข พี่นฟูเด็กและเยาวชนให้มากที่สุดได้อีก

5. หลักการและวิธีการแก้ไขพี่นฟูเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียทรัพยากรในปีหนึ่งๆ จำนวนมาก ทั้งในด้านทรัพย์สินเงินทอง ในด้านงบประมาณของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ละปีที่จะต้องใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามผู้กระทำผิดงบประมาณของศาลเยาวชนและครอบครัว หรือของสถานพินิจที่จะต้องจ่ายเป็นค่าเลี้ยง

คู่ผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวไว้ฝึกอบรมในสถานที่ต่างๆ ซึ่งจะต้องจ่ายเป็นจำนวนมหาศาล นอกจากนั้นยังไม่สามารถที่จะประมาณการได้ว่าในปีหนึ่งๆ ทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายไปเป็นจำนวนเท่าใด มีประชาชนที่ได้รับความเดือนร้อนหรือต้องได้รับบาดเจ็บ หรือเสียชีวิตไปอีกจำนวนเท่าใดให้กับผู้กระทำผิดเหล่านั้น จะเห็นได้ว่าสังคมต้องสูญเสียให้กับผู้กระทำผิดไปมากมาย เพราะถ้าหากผู้กระทำผิดเหล่านั้น ประพฤติตนเป็นพลเมืองดี ประกอบอาชีพสุจริตหรือตั้งใจเรียนหนังสือแล้วก็จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยปกติสุข ซึ่งจะเป็นผลดีแก่สังคมและประเทศชาติของเราเป็นอย่างยิ่ง

ก่อนที่จะนำวิธีการของศาลเยาวชนและครอบครัวมาใช้ ประเทศไทยคุ้นเคยกับวิธีการจัดให้เด็กกระทำผิดได้รับการเยียวยา แก้ไขแทนที่จะลงโทษ คือจัดให้มีการฝึกอบรม เพื่อจะได้ทดแทนเจือจุนความบกพร่องที่ไม่เพียงพอ ของการอบรมที่ได้รับมาจากครอบครัวอยู่บ้างแล้ว โดยแทนที่จะส่งเด็กไปไว้ยังเรือนจำเพื่อลงโทษ ก็จัดส่งเด็กไปไว้ยัง โรงเรียนฝึกอาชีพตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478 หรือสถานฝึกและอบรมตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ.2479 ซึ่งเป็นกฎหมายเดิมที่ใช้ก่อนมีศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ระบบดังกล่าวยังไม่เหมาะสม เพราะบัญญัติไว้สำหรับการฝึกและอบรมภายหลังศาลพิพากษาเท่านั้น ส่วนในระยะก่อนศาลพิพากษาเด็กยังคงผ่านวิธีการอย่างเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิดคิด ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม และมีผลเสียหายแก่เด็กและเยาวชน²⁴

ในปี พ.ศ.2494 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 เป็นผลให้มีการจัดตั้งและดำเนินงานศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2494 ระบบใหม่ในการแก้ไขเด็กกระทำผิดจึงได้เริ่มขึ้น ซึ่งมีหลักการและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมุ่งไปในทางให้การสงเคราะห์อบรมแก้ไขแทนการลงโทษทางอาญา และในการพิพากษา

²⁴กิตติ สีนันทน์. “การแก้ไขเด็กกระทำความผิด” คุณพห.7,11.กรกฎาคม 2507,

คดีอาญานั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งแตกต่างกันเป็นคณาๆ ไป และลงโทษหรือใช้วิธีการให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้เด็กหรือเยาวชนนั้นจะได้กระทำความผิดร่วมกันก็ตาม

สำหรับศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยนั้น เดิมจะเรียกว่าศาลคดีเด็กและเยาวชน ต่อมา ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 และมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ.2535 ซึ่งได้มีการยกเลิกศาลคดีเด็กและเยาวชน และให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทน โดยผนวกบทบาทการแก้ปัญหาครอบครัวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และได้นำแนวความคิดในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดบัญญัติไว้อย่างชัดเจนอีกด้วย ซึ่งได้กำหนดให้สถานพินิจ มีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมาย ในการสงเคราะห์และบำบัดแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในระหว่างที่ถูกควบคุมหรือภายหลังปล่อยตัว โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันเป็นรายบุคคล เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านี้ กลับตัวประพฤติตนไปในแนวทางที่สังคมยอมรับได้²⁵

จากการปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัวจากอดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่า แนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดของสำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical School) และสำนักปฏิรูphanนิยม หรือสำนักอาชญาวิทยาศาสตร์ (Positive School) กล่าวคือ สำนักดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก(Classical School) นั้น นับได้ว่าเป็นสำนักอาชญาวิทยาแห่งแรกในโลกที่ศึกษาอาชญาวิทยา ทัณฑวิทยา และกระบวนการยุติธรรม ได้เปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายและหลักเกณฑ์ต่างๆ จากเดิมที่มีลักษณะคลุมเครือ แอบแฝง ไม่ชัดเจน ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน พยายามหาแนวทางแก้ไข และวางหลักเกณฑ์ในกระบวนการยุติธรรมให้ถูก

²⁵ศิริชัย จันทรสว่าง.“การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่ กระทำผิด” วิทยานิพนธ์ สังคม สงเคราะห์ ศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2544,หน้า 111-112.

ต้องยุติธรรม ล้มเลิกวิธีการทรมานที่โหดเหี้ยมทารุณ ป่าเถื่อน รวมทั้งหาทางแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสังคม โดยศึกษาหาสาเหตุของอาชญากรรม ตลอดจนหามาตรการในการลงโทษที่เหมาะสม และเห็นว่าทุกคนควรเท่าเทียม และเสมอภาคที่เท่าเทียมกันในทัศนคติของกฎหมาย การลงโทษผู้ใดที่กระทำความผิด ควรพิจารณาแต่กรรมที่เขาได้ก่อขึ้นโดยไม่คำนึงว่าเป็นใคร เพราะถือว่าทุกคนมีเจตจำนงอิสระ (Free will) สามารถเลือกที่จะกระทำหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น เมื่อมีการคิดด้วยเหตุผลและได้กระทำสิ่งใดลงไป จึงจำเป็นต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเองนั้น และการลงโทษควรพิจารณาโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่กระทำ²⁶

สำนักปฏิฐานนิยม หรือสำนักอาชญาวิทยาศาสตร์ (Positive School) เป็นสำนักคิดที่เกิดขึ้นหลังจากสำนักคลาสสิกเกิดขึ้น และเป็นที่ยอมรับของสังคมแล้ว แต่สำนักนี้ริเริ่มศึกษาปรากฏการณ์อาชญากรรม โดยอาศัยระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์และสถิติมาใช้ประกอบในการศึกษาอาชญากรรม โดยใช้หลักเหตุจำเป็นซึ่งผลเป็นเครื่องกำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าทางด้านอาชญาวิทยา และเปลี่ยนปรัชญาของการลงโทษจากการแก้แค้นทดแทน หรือลงโทษเพื่อยับยั้ง ช่มชู้ ของสำนักคลาสสิกมาเป็นการบำบัดรักษาฟื้นฟูจิตใจให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี ซึ่งก็เป็นที่มาของหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพราะถือว่าคนกระทำความผิดเพราะเจตจำนงกำหนด (Determinism) คือมีสิ่งอื่นมาชักจูง บีบบังคับ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกหรือภายในร่างกายบีบบังคับหรือบงการ เมื่อเป็นเช่นนี้เขาก็ไม่ควรรับผิดชอบในการกระทำของตนทั้งหมด เพราะเขาไม่มีทางเลือก ส่วนสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนให้บุคคลกระทำผิดควรมีส่วนรับผิดชอบและร่วมแก้ไขด้วยและเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคม ซึ่งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดควรเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเป็นรายๆ ไป ตามความเหมาะสม²⁷

²⁶ศิริชัย จันทรสว่าง.เรื่องเดียวกัน,หน้า 11-13.

²⁷ประเทือง ธนิยผล. อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,2538,หน้า 61-63.

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดของทั้งสองสำนักก็ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน โดยสำนักปฏิฐานนิยมเน้นเรื่องการแก้ไขผู้กระทำความผิด ซึ่งเลือกปฏิบัติเป็นรายๆ ไปตามความเหมาะสม และที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเฉพาะการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีหลักที่เน้นในเรื่องการให้ความคุ้มครองแก้ไขเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี มากกว่ามุ่งที่การปราบปรามลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่²⁸

ปัจจุบันนานาอารยประเทศส่วนใหญ่ ยังคงใช้นโยบายและปรัชญาในการแก้ไขฟื้นฟูตามแบบสังคมสงเคราะห์ (Social Welfare Model) โดยเน้นกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน สำหรับประเทศไทยนั้น ได้เอาแบบอย่างมาจากประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกา มาประยุกต์ใช้ ซึ่งโดยปรัชญาและนโยบายก็ยังคงเป็นแบบสังคมสงเคราะห์ โดยจัดให้มีศาลเยาวชนและครอบครัว และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา ให้แตกต่างจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด ตั้งแต่ พ.ศ.2495 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

องค์กรที่มีอำนาจสูงสุดในการปรับปรุง แก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นก็คือ “ศาลเยาวชนและครอบครัว” ซึ่งมีปรัชญามุ่งต่อการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเห็นว่าเด็กและเยาวชนยังเป็นไม้อ่อนพอจะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตนเป็นพลเมืองดีได้ เพราะยังไม่รู้จักผิดชอบชั่วดีเต็มที่²⁹ และเป็นระบบศาลที่ต้องอาศัยความรอบรู้อย่างกว้างขวางตามหลักวิชาการในการหามูลเหตุที่ทำให้เด็กกระทำความผิด แล้วดำเนินการปรับปรุงอบรมแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำ

²⁸เกษรรงค์ จิณะแสน. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ที่อยู่ระหว่างถูกควบคุมความประพฤติ ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กลาง” วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539, หน้า 40-41.

²⁹สุพจน์ สุโรจน์.ประวัติ ปรัชญาของศาลเยาวชนและครอบครัว ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับราชทัณฑ์วิชา หน่วยที่ 1-8. พิมพ์ครั้งที่ 3.นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543, หน้า 249-250.

ผิดเป็นรายบุคคลเพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าลงโทษ³⁰ ทั้งนี้ โดยมีการจัดตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ให้เป็นองค์กรทำหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ดังนั้น เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิจารณาคดีที่เด็กหรือเยาวชน ต้องหาว่ากระทำผิดแล้ว ศาลจะพิพากษาหรือสั่งให้ดำเนินการแก้ไขความประพฤติของเด็กและเยาวชนนั้นก็ได้ หรือจะพิพากษาลงโทษก็ได้ตามความเหมาะสมแก่กรณี ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 วิธีคือ คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล ที่กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน และคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่กำหนดโทษทางอาญา³¹ ซึ่งพิจารณาได้ ดังนี้

5.1 วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

โทษและวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่ศาลคดีเด็กและเยาวชนจะพิพากษาหรือสั่งใช้เป็นมาตรการเพื่อแก้ไขเยาวชนเด็กที่กระทำผิดนั้น แบ่งออกเป็น 2 วิธีการ คือ³²

5.1.1 วิธีการที่ยังไม่ตัดอิสระภาพ ได้แก่

- (1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กแล้วปล่อยตัวไป
- (2) มอบตัวให้บิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย โดยวางข้อกำหนดให้ระวังเด็กและเยาวชนมิให้ก่อเหตุร้าย
- (3) กำหนดเงื่อนไข เพื่อคุมความประพฤติไว้
- (4) ให้ชดใช้ค่าเสียหาย
- (5) ให้ทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์
- (6) ให้เข้ารับการบำบัดรักษา
- (7) ปรับ
- (8) รอการพิจารณาไว้ก่อน เพื่อให้โอกาสในการปรับปรุงตนเอง

เอง

³⁰วิชา มหาคุณ.การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว.หน้า 27-32.

³¹บุญเพราะ แสงเทียน.เรื่องเดียวกัน,หน้า 58-59.

³²วิชา มหาคุณ.เรื่องเดียวกัน,หน้า 20.

(9) รอลงอาญา โดยรอกำหนดโทษ หรือกำหนดโทษ แต่ รอกำหนดโทษไว้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยศาลจะกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติด้วยก็ได้

5.1.2 วิธีการตัดสิทธิสภาพ ซึ่งถือเป็นหนทางสุดท้าย (the last resort) ได้แก่

(1) ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปฝึกอบรมยังสถานพินิจ ซึ่งสามารถกำหนดระยะเวลาขั้นสูง และขั้นต่ำได้ ซึ่งศาลอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตลอดเวลา

(2) ส่งตัวไปรับโทษที่เรือนจำ

5.2 คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลที่กำหนดโทษทางอาญา

โดยปกติศาลเยาวชนและครอบครัว จะไม่พิพากษาให้ลงโทษในทางอาญา³³ คือ จำคุกหรือปรับแก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ก็เพื่อมุ่งที่แก้ไขเยียวยาให้เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด กลับตัวเป็นคนดีมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อศาลได้มีคำสั่ง คำพิพากษาลงโทษแก่เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดทางอาญาอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วจึงมักจะเปลี่ยนโทษจำคุกหรือปรับเป็นการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน³⁴

ดังนั้น เมื่อศาลใช้มาตรการต่างๆ ดังกล่าวนี้แล้วจะมีสถานพินิจเป็นหน่วยงานรองรับภารกิจของศาล โดยมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534³⁵ ในการจัดให้เด็ก

³³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18, มาตรา 39.

³⁴พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 104.

³⁵พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 34.

และเยาวชนได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญ อย่างน้อยให้พออ่านออกเขียนได้ ฝึกอาชีพ หรือ วิชาชีพหรือให้ปฏิบัติงานอื่นได้ เพื่อมิให้มีเวลาว่าง โดยไม่จำเป็น เหมาะสมกับจิตใจและ สุขภาพของเด็กหรือเยาวชนนั้น³⁶

การศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี รวมทั้งบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนี้ ผู้ศึกษาต้องการที่จะทำการศึกษาสภาวะแวดล้อม ต่างๆ ที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน รวมทั้งรูปแบบวิธีการที่ใช้ใน การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน รวมทั้งศึกษาถึงเป้าหมายในการดำเนินคดี เด็กและเยาวชน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่าในบางครั้งการใช้กระบวนการยุติธรรมปกติที่มีอยู่ อาจไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งหาก พิจารณาการกระทำผิดของเด็กในบางคดีแล้ว การนำเด็กและเยาวชนไปดำเนินคดีอาจจะ ไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ตรงกับสาเหตุที่เด็กกระทำผิด ดังนั้นการนำเอาแนวความคิด กระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการ คือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ จึง อาจจะสนองตอบต่อเจตนารมณ์ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กก็ได้

ทั้งนี้ มีข้อพิจารณาเพิ่มเติมประการสำคัญที่ควรจะได้พิจารณาด้วยก็คือ แม้มี การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและมีวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวต่างหาก จากคดีอาญาทั่วไป เพื่อมุ่งเน้นที่จะแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมากกว่าการลง โทษแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเด็กและเยาวชนยังมีปัญหาอยู่มาก โดยเฉพาะประเด็นที่น่า พิจารณาอย่างยิ่งก็คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวท่านหนึ่ง ได้ ให้ทัศนะในบทความว่า “บ่อยครั้งที่เมื่อถูกถามถึงแนวทางการดูแลบุตรหลานของตน หลังจากพ้นคดีแล้วว่าจะเป็นอย่างไร คำตอบที่ได้รับจากพ่อ แม่ ผู้ปกครองของเด็กที่ กระทำผิด มักจะเหมือนๆ กันจนน่าประหลาดใจ คือ คำตอบที่ว่า จะให้บุตรของตนเรียน หนังสือหรือเรียนหนังสือต่อ ซึ่งมีได้สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในความผิดพลาดบก พร่องของตน หรือปัญหาที่ตนได้ก่อให้เกิดแก่บุตร รวมทั้งมิได้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาข้อผิด พลาดบกพร่องที่เกิดขึ้น จนมาซึ่งการกระทำผิดของบุตรของตนนั้นจะได้รับการเยียวยา

³⁶พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 34.

แก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม โดยครอบครัวของเด็กเอง”³⁷

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ในการแสดงความเห็นของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ที่อยู่ในฐานะผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า ศาลเองยอมรับว่า ครอบครัวของผู้กระทำผิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ไม่ใช่กระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของผู้ศึกษา ที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อแสวงหารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเฉพาะการที่ยอมรับว่า “ความจริงน่าจะกล่าวได้ว่า ปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำผิดและได้รับการพิจารณาพิพากษาไปจากศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ไม่ว่าจะโดยเพียงคุมประพฤติ หรือโดยการส่งเข้ารับการฝึกอบรมในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนชั่วระยะเวลาหนึ่งนั้น จะไม่อาจรับประกันได้เลยว่าหลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นพ้นคดีแล้ว เขาจะไม่หวนกลับมากระทำความผิดอีก หากว่าพ่อ แม่ ผู้ปกครองของเขายังคงไม่รู้สึกรู้สาเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อผิดพลาด บทพร่องของตนเอง”

“การณ์จึงกลายเป็นว่า เด็กที่ผ่านการพิจารณาพิพากษาไปแล้วนั้น ก็เพียงแต่รอเวลาจะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีกครั้งในฐานะผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่”³⁸

“บ่อยทีเดียวที่ในระหว่างการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวนั้น ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกฟ้องอยู่นั้น เห็นว่า พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็กนั้น ควรได้รับการสงเคราะห์ช่วยเหลือหรือทำโทษทางวินัยอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยไปพร้อมกับเด็กหรือเยาวชนที่เป็นบุตร ในคดีเดียวกันนั่นเอง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้กระบวนการบำบัด แก้ไขฟื้นฟู ที่เป็นปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น สามารถเข้าถึงขั้นตอนของปัญหาได้อย่างแท้จริง และเป็นการ

³⁷ สอนชัย สิริวิบูล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว. พ่อแม่ตนเองที่จะเป็นประกันว่าเด็กจะไม่กระทำความผิดอีก. มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม 2547, หน้า 7.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

แก้ไขปัญหาในระยะยาวอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมถึงครอบครัวของเด็กด้วย แต่ก็ยังทำไม่ได้³⁹

อย่างไรก็ตาม ในทัศนะของผู้ศึกษา ยังมีความเห็นว่า แม้หากแก้ไขปัญหไปถึงครอบครัวได้ หากเด็กถูกฟ้องและถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ กรณีเช่นนี้ อาจจะมีภาวะเสี่ยงต่อการรับพหุคดีจากเด็กหรือเยาวชนที่เป็นอาชญากรได้ ดังนั้น แนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่สอดคล้องกับปรัชญาของการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก ก็น่าจะนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักได้ และหากมีการใช้ดุลพินิจโดยพิจารณาเหตุแวดล้อมต่างๆ เป็นคดีไปแล้ว แล้วเบี่ยงคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมมาใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนมีบทบาทในการแก้ปัญหา ก็น่าจะเป็นการเหมาะสมกว่า ทั้งหากเบี่ยงเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติได้ ภาวะเสี่ยงต่อการรับการถ่ายทอดพหุคดีนี้ก็จะหมดไปด้วย

---

³⁹ สอนชัย สิริริยกุล.เรื่องเดียวกัน,หน้า 7.

บทที่ 3

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด

1. ข้อพิจารณาเบื้องต้น

ในปัจจุบันสถานการณ์และปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดในประเทศไทย ได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติ ที่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามแสวงหามาตรการ ทั้ง การป้องกันและแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำความผิดมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งเด็กที่อยู่ระบบปกติที่อยู่ในสถานบันการศึกษา ปัญหาความรุนแรงที่นักเรียนอาชีวะศึกษายกพวกตีกัน กลายเป็นปัญหาความรุนแรงทางสังคม ที่มีผู้ได้รับผลกระทบถึงแก่ชีวิต ได้รับบาดเจ็บมากมายต่างกรรมต่างวาระ นอกจากนี้ปัญหาเด็กและเยาวชนติดยาเสพติด ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานพินิจ ที่ทำร้ายเจ้าหน้าที่และหลบหนีออกจากสถานพินิจ รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ได้กลายเป็นปัญหาที่นำมาสู่การตั้งคำถามกับการใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กมากขึ้น ว่าการนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม โดยการดำเนินคดีทุกคดีนั้น จะสามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กคืนคนดีสู่สังคมได้เสมอไปหรือไม่

จากการศึกษาของนักจิตวิทยานั้นมีความเห็นตรงกันว่า เด็กในวัยก่อนอายุ 18 ปี โดยเฉพาะวัยรุ่นที่อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนต่างๆ ที่มีผลกระทบอย่างมากต่อพฤติกรรมวัยรุ่น และการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจทำให้เด็กในวัยนี้เป็นวัยที่อยากรู้ อยากรลอง และมีพฤติกรรมเสี่ยง เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะมีพฤติกรรมกลุ่ม หรือพฤติกรรมเลียนแบบ หรือมีพฤติกรรมในทางเสริมกัน และกันตามที่สถานการณ์พาไป ในขณะที่เด็กไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ที่จะเข้าใจผลกระทบต่อเนื่องจากการกระทำของตน ที่จะมีต่ออนาคตของตนเองหรือที่จะมีต่อผู้อื่นได้อย่างถ่องแท้ ทำให้เด็กวัยรุ่นในวัยก่อน 18 ปี เป็นส่วนใหญ่จะเคยกระทำการที่เป็นการละเมิดกฎหมาย แต่ในจำนวนนี้ส่วนมากไม่ถูกจับกุมดำเนินคดี หรือเป็นความผิดเพียง

เล็กน้อย ในขณะที่มีหลายคนที่ถูกจับกุมดำเนินคดีจะตกอยู่ในฐานะที่ยากลำบาก และเสี่ยงต่อการสูญเสียอนาคตจากการถูกดำเนินคดีอาญา อันเนื่องมาจากกระบวนการดำเนินคดีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทำให้เด็กที่กระทำผิดไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ เช่น การไปโรงเรียน การศึกษาต่อ หรือการทำงาน บางกรณีเด็กที่กระทำผิดครั้งแรก และไม่สามารถจะประกันตัว ก็จะต้องถูกควบคุมตัวไว้ก่อนฟ้องคดี เป็นเหตุให้เด็กเหล่านั้นได้เรียนรู้ และถ่ายทอดพฤติกรรมกระทำความผิดจากเด็กอื่นที่ถูกคุมขังอยู่ด้วยกัน และมีแนวโน้มของพฤติกรรมในการที่จะกระทำผิดต่อไปในอนาคต¹

ทั้งนี้ ประชญาในการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันนั้น รัฐจะทำหน้าที่ทั้งหมดในการแทรกแซงเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับเป็นพลเมืองดี วิธีการดังกล่าวรัฐได้คัดกรองครอบครัวและชุมชนออกจากกระบวนการแก้ปัญหา หรือให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างมาก ทำให้สภาพของครอบครัวและชุมชน ซึ่งควรจะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกับภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรู้สึกว่าไม่มีส่วนร่วมแต่อย่างใด จึงปล่อยให้เป็นการของภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ในภาครัฐเองมีจำนวนเจ้าหน้าที่และทรัพยากรที่จำกัดในการดูแลเด็กที่กระทำความผิด โดยเฉพาะการไม่สามารถจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวให้ครอบคลุมทั่วประเทศได้ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนเด็กที่กระทำผิดที่เข้ามาในระบบการดำเนินคดีอาญา ซึ่งจำนวนเด็กที่เข้ามาในระบบนั้น มีจำนวนมากเกินกว่าเจ้าหน้าที่และทรัพยากรที่มีอยู่ จะดำเนินการดูแลแก้ไขให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดปัญหาในการที่จะดูแลฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดเหล่านั้น ให้กลับไปสู่สังคมที่ดีได้ ซึ่งการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุมทุกคน ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดโดยกระบวนการเดียว และไม่มีทางเลือกอื่นนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอย่างจริงจังว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อตัวเด็ก ต่อสังคมทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้ง

¹วันชัย รุจนวงศ์. สถานการณ์และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย ใน เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2545 ณ ดิ깅ตันดิไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 1.

การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพและได้รับประโยชน์สูงสุด ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงการประหยัดงบประมาณเป็นสำคัญด้วย²

นอกจากนี้ยังมีข้อพิจารณาประการต่อมา ก็คือกระบวนการดำเนินคดีอาญาต่อเด็กเล็กและเยาวชนในระบบปกตินั้น จะมีผลกระทบกับเด็กและเยาวชน 2 ประการ คือ³

1. กระบวนการในการดำเนินคดีอาญากับเด็ก ทำให้การใช้ชีวิตตามปกติของเด็กชะงักงัน ทำให้เด็กขาดการไปโรงเรียน หรือขาดงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กถูกควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินกระบวนการดังกล่าว อาจทำให้เด็กที่ต้องหาว่ากระทำผิดถูกคัดชื่อออกจากโรงเรียน และไม่สามารถกลับไปเรียนต่อได้ ทำให้ต้องขาดการศึกษาวรรหรือต้องออกจากงานและไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อเสร็จคดีแล้ว นอกจากนี้หากปรากฏว่าเด็กได้เคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำผิดหรือเคยถูกจับกุมมาแล้ว สังคมจะไม่กล้ารับเด็กนั้นเข้าทำงาน เนื่องจากไม่ไว้ใจเด็กที่มีตราบาปประทับ และเด็กยังอาจเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่างๆ มาจากเพื่อนที่ต้องขังด้วยกัน

2. ในส่วนของเด็กเองหากต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิด สภาพจิตใจของเด็กจะเปลี่ยนไป เด็กบางส่วนจะหมดความภาคภูมิใจในตัวเอง และมองว่าตนเป็นผู้ต้องหาหรือผู้ต้องขังมาแล้ว เมื่อถูกสังคมรังเกียจ และผลักไสออกจากแนวทางการดำเนิน ชีวิตตามปกติ เด็กนั้นก็จะมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำได้มากขึ้น

กระบวนการดำเนินคดีอาญาเด็ก เป็นกระบวนการที่รัฐจะเข้ามารับผิดชอบทั้งหมด โดยตัดครอบครัวและชุมชนออกจากการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้ครอบครัวอ่อนแอและไม่สามารถแก้ไขปัญหาลูกหลานของตนได้ กระบวนการของรัฐยังไม่ได้ให้ผู้เสียหาย ที่ต้องการให้ผู้กระทำผิดและผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ ว่าผลจากการกระทำผิดนั้น ได้ก่อให้เกิดความเจ็บปวดและความเสียหายแก่ตัวเขาอย่างไร และผู้เสียหายเองก็ควรมีส่วนร่วมในการรับรู้ และให้ความเห็นในการใช้มาตรการในการแก้ไขปัญหา การให้อภัยหรือการลงโทษเด็กที่กระทำผิดจากเขาด้วย ดังนั้น ในปัจจุบันจึงมีคดีเด็กต้นระบบกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นภาระที่หนักยิ่งของการสืบเสาะและการคุมประพฤติ

²วันชัย รุจนวงศ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 2.

³เรื่องเดียวกัน.

การดูแลทางด้านจิตวิทยา และการบำบัดฟื้นฟูแก้ไข ในขณะที่ศักยภาพและทรัพยากรของครอบครัวและชุมชน ไม่ได้รับการนำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดตามที่ควรจะเป็น เด็กจึงถูกดำเนินคดีอาญาเป็นจำนวนมาก และการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนโดยกระบวนการยุติธรรมปกติ ทั้งในศาลเยาวชนและครอบครัว และในศาลอื่น ไม่ได้เกิดประโยชน์ในคดีบางประเภท อีกทั้งคดีบางประเภทเด็กไม่ควรถูกดำเนินคดีในศาล เช่น ในคดีที่เด็กกระทำผิดเพราะสภาพแวดล้อม พ่อแม่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของเด็ก ควรที่จะเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมของเด็กให้เด็กมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี แต่หากดำเนินคดีเด็กก็จะถูกนำมาควบคุมตัวอยู่ร่วมกับเด็กที่กระทำผิดโดยสันดาน นอกจากนี้เด็กไม่มีโอกาสให้ครอบครัว หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้พฤติกรรมเสียเด็กแล้ว โอกาสที่เด็กจะได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมดีจากเด็กที่ถูกคุมขังอยู่ก่อน ย่อมจะมีมากขึ้นด้วย

สถิติของสำนักงานอัยการสูงสุด เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ถูกพิพากษาลงโทษในคดีเด็กทั้งในศาลเยาวชนและครอบครัวและในศาลอื่น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ถึงปี พ.ศ.2542 มีดังนี้⁴

ปี พ.ศ.2538 เด็กถูกพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ (ศาลเยาวชนและศาลอื่น)
รวม 55,258 คน

ปี พ.ศ.2539 เด็กถูกพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ (ศาลเยาวชนและศาลอื่น)
รวม 56,997 คน

ปี พ.ศ.2540 เด็กถูกพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ (ศาลเยาวชนและศาลอื่น)
รวม 60,056 คน

ปี พ.ศ.2541 เด็กถูกพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ (ศาลเยาวชนและศาลอื่น)
รวม 60,687 คน

ปี พ.ศ.2542 เด็กถูกพิพากษาลงโทษทั่วประเทศ (ศาลเยาวชนและศาลอื่น)
รวม 59,960 คน

---

⁴วันชัย รุจนวงศ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 3.

นอกจากนี้ สถิติของงานสถิติ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลพิพากษาว่ากระทำผิดในศาลเยาวชนและครอบครัว จำแนกตามคำพิพากษา ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำผิด

คำพิพากษา	พ.ศ.2542	พ.ศ.2543	พ.ศ.2544	พ.ศ.2545	พ.ศ.2546
ว่ากล่าวตักเตือน	2,029	1,751	1,173	1,616	1,907
คุมประพฤติ	1,407	1,542	2,544	3,358	3,119
รอกำหนดโทษ มีคุมประพฤติ	17,454	18,627	9,772	13,417	9,329
รอกำหนดโทษ ไม่มีคุมประพฤติ	1,222	1,272	2,341	1,678	1,315
ฝึกอบรม จำคุก ฝึกอบรม	6,794	6,876	2,733	6,666	5,117
จำคุก	167	104	3,364	249	267
จำคุก - รอกำหนดโทษ	1,134	1,971	1,304	1,707	1,494
ปรับ	2,126	1,473	1,867	1,544	2,071
ส่งโรงเรียนนฤพิศศึกษา	-	29	106	82	54
สถานบำบัดและฟื้นฟู	-	-	349	632	126
รวม	3,2333	3,3645	2,7347	3,0949	24,799

ที่มา:งานสถิติ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

นอกจากนี้ หากศึกษาถึงสถิติที่เด็กและเยาวชนที่เคยกระทำผิดมาแล้ว ยังมีสถิติที่แสดงว่าเด็กกระทำผิดซ้ำในคดีต่างๆ ในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ ดังนี้

แต่ปี พ.ศ.2538 ถึง พ.ศ. 2543 โดยแยกให้เห็นทั้งจำนวนผู้ถูกจับ และคดีที่ศาลพิพากษาว่ากระทำผิด และจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำผิดและกระทำผิดซ้ำอีก

	ปี พ.ศ.2542 -2546				
	2542	2543	2544	2545	2546
จำนวนผู้ถูกจับ	37,388	35,439	31,448	35,285	29,915
ศาลพิพากษาว่ากระทำผิด	32,333	33,645	27,347	30,949	24,799
จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ	5,098	6,850	5,414	5,531	4,535
ร้อยละของผู้กระทำผิด	86.48	94.96	86.96	87.71	82.90
ร้อยละของผู้กระทำผิดซ้ำ	13.63	18.57	17.22	15.67	15.16

ที่มา:งานสถิติ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากอายุของเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมในคดีต่างๆ ในศาลเยาวชนและครอบครัว กระทำผิดครั้งแรกกับการกระทำผิดซ้ำ ในปี พ.ศ.2545-2546 คือ⁵

ปี พ.ศ.2545 จำนวนผู้กระทำผิด รวม 35,285 คน จำนวนผู้กระทำผิดครั้งแรก 29,754 คน อายุ 7-11 ปี จำนวน 241 คน อายุ 12-14 ปีจำนวน 3,795 คน และอายุ 15-18 จำนวน 25,718 คน

ปี พ.ศ.2546 จำนวนผู้กระทำผิด รวม 29,915 คน จำนวนผู้กระทำผิดครั้งแรก 25,376 คน อายุ 7-11 ปี จำนวน 200 คน อายุ 12-14 ปีจำนวน 3,690 คน และอายุ 15-18 จำนวน 21,490 คน

จากการศึกษาอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในครั้งแรกและกระทำผิดซ้ำแล้ว ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ การกระทำผิดซ้ำมีจำนวนมากขึ้นในขณะที่

⁵<http://www.moj.go.th>

เด็กและเยาวชนเหล่านั้นอายุ 15-18 ปี กล่าวคือ มีจำนวนถึง 4,112 คน ขณะที่จำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ อายุ 7-11 ปี จำนวน 13 คน และอายุ 12-14 ปี มีจำนวน 410 คน

ดังนั้น เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยต้องเข้ามาในกระบวนการยุติธรรม มีอัตราส่วนที่กลับมากระทำผิดซ้ำค่อนข้างสูง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาทางแก้ไขปัญหามาให้ได้ผลอย่างจริงจัง นั่นคือจะต้องแสวงหากระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ โดยการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Alternative Restorative Justice) มาใช้ในคดีเด็กบางคดีที่กำหนดไว้ เช่น คดีที่เด็กสารภาพด้วยความสมัครใจว่ากระทำผิดจริง และไม่ต่อสู้คดี ครอบครัวและชุมชนของเด็กที่กระทำผิด พร้อมทั้งจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาร่วมกับรัฐ ซึ่งรูปแบบหนึ่งที่ผู้ศึกษาเห็นว่า น่าจะนำมาใช้ คือรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ร่วมกับผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อหาทางแก้ไขเด็กผู้นั้นโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญา

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว จะเป็นกระบวนการทางเลือก ที่จะช่วยให้เด็กได้รับผิดชอบต่อการกระทำของตน และเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และญาติพี่น้องที่จะเข้ามาแก้ไขปัญห ผู้เสียหายจะได้รับการเอาใจใส่และได้รับการรับฟัง มีการสมานฉันท์กันระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหา เด็กจะถูกลงโทษที่ถูกกำหนด โดยครอบครัวของเขาเอง แทนที่จะเป็นผู้พิพากษาซึ่งเป็นคนแปลกหน้าสำหรับเด็ก และเป็นการลดการคุมขังโดยไม่จำเป็น เด็กก็จะไม่ถูกตัดออกจากวิถีชีวิตปกติที่ดำรงอยู่ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะได้ทำการศึกษาในรายละเอียดต่อไป

2. ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

West Encyclopedia of American Law ได้ให้ความหมาย Restorative Justice ไว้ดังนี้ Restorative Justice : กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกรอบแนวคิดเชิงปรัชญาและโครงการต่างๆ ที่ใช้ในระบอบการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งมุ่งเน้นการบรรเทา

ความเสียหายที่ผู้ถูกระงับหรือเหยื่อได้รับ ผ่านการใช้กระบวนการเจรจา การประนีประนอม และการให้อำนาจแก่เหยื่อผู้เคราะห์ร้าย รวมไปถึงการชดเชยค่าเสียหาย⁶

ในอดีตที่ผ่านมา ระบบการพิจารณาคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้รูปแบบวิธีพิจารณาคดี 2 รูปแบบด้วยกัน คือ ระบบการลงโทษ (Retributive) ซึ่งเน้นการลงโทษเพื่อตอบโต้ต่อการกระทำผิด และระบบการฟื้นฟู (Rehabilitation) ที่มุ่งให้สังคมช่วยเหลือผู้กระทำความผิด ในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม และต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 70 ได้มีการนำระบบที่สามมาใช้ ที่เรียกกันว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา Restorative Justice เป็นระบบการพิจารณาคดีอาญา มุ่งเน้นให้ความสำคัญที่ตัวเหยื่อและผู้กระทำความผิดอย่างเท่าเทียมกัน โดยลดบทบาทการบังคับขู่เข็ญให้น้อยลง นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นไปที่ความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเหยื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี มากกว่าการมองว่าการกระทำความผิดคือการฝ่าฝืนกฎหมาย นอกเหนือไปจากกรอบแนวคิดดังกล่าวแล้ว ยังรวมถึงโครงการต่างๆ ที่ให้ทั้งเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยใช้ในการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิด ที่เน้นการเลื่อมใสในศาสนา เพื่อช่วยให้ตนเองพ้นจากทุกข์เพื่อให้เกิดความสันติสุขเป็นหลัก แม้ว่าในช่วงทศวรรษที่ 80-90 Restorative Justice จะเปลี่ยนไปเป็นหลักการทางโลกมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ได้รับความนิยมและให้การยอมรับมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 90 เนื่องจากวิธีการลงโทษสิ้นเปลือง และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะจัดการกับปัญหาอาชญากรรมของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้มีโครงการและแนวคิดต่างๆ ที่หลากหลาย ที่เกี่ยวเนื่องกับ Restorative Justice หลายร้อยชุมชนนำโครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Reconciliation Program : VORP) ซึ่งนำเหยื่อและผู้กระทำผิดมาพบ เพื่อพูดคุยกันเกี่ยวกับการกระทำความผิด และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ รวมถึงการใช้วิธีการแก้ไขปัญหามาแบบประนีประนอม ซึ่งเป็นที่ยอมรับ

⁶ West Encyclopedia of American Law, "Restorative Justice" Vol.9, pp.20-21.

⁷ Ibid., p.21.

ของทั้งสองฝ่าย สำหรับโครงการ VORP ผู้กระทำความผิดจะตระหนักในความผิดของตนที่ตนได้กระทำ และจะร่วมเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา และบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่อ ทั้งยังเป็นการจัดหาแหล่งเงินช่วยเหลือเพื่อชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ ซึ่งโครงการ VORP มุ่งเน้นความพยายามในการเยียวยารักษาบาดแผลทางจิตใจของเหยื่อ รวมทั้งความพยายามที่จะให้ผู้กระทำความผิด เกิดความสำนึกในผลของการกระทำของตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองด้วย⁸

ในทางอุดมคติแล้ว โครงการต่างๆ เกี่ยวกับ Restorative Justice เช่น โครงการ VORP นั้น ต้องการความร่วมมือมากกว่าการบังคับขู่เข็ญ ซึ่งจะให้ผู้กระทำความผิด เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง อย่างไรก็ตาม การบังคับขู่เข็ญอาจจะถูกนำมาใช้หากต้องการความร่วมมือจากผู้กระทำความผิด โครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับ Restorative Justice อื่นๆ รวมไปถึงการให้บริการชุมชนของผู้กระทำความผิด โดยให้เหยื่อหรือคณะกรรมการชุมชน ว่าด้วยการกระทำความผิดทางอาญา เป็นผู้กำหนดวิธีการบริการต่างๆ ขึ้นมา

องค์ประกอบหลักของ Restorative Justice คือ การชดใช้ความเสียหายแก่เหยื่อ เช่น การทำลายจิตเขียนรถยนต์ของบุคคลอื่น ผู้กระทำความผิดจะต้องชดใช้ความเสียหาย การชดใช้ความเสียหายจึงกลายเป็นส่วนหนึ่ง ของการพิจารณาคดีแบบลงโทษ เป็นลักษณะที่ศาลตัดสินให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ ในขณะที่ตัดสินลงโทษจำคุกหรือปรับผู้กระทำความผิด ในระบบ Restorative Justice การชดใช้ความเสียหายให้แก่เหยื่อ จึงเป็นเป้าหมายที่ต้องการฟื้นฟูความเสียหายของเหยื่อ และสร้างความสำนึกและรับผิดชอบในการกระทำของผู้กระทำความผิด⁹ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ Restorative Justice จึงมีแนวทางที่จะใช้วิธีการที่ไม่เน้นการลงโทษในเชิงแก้แค้นทดแทน แต่เป็นการใช้วิธีการที่เป็นการประนีประนอมเพื่อให้สังคมเกิดความเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ Restorative Justice จึงมีแนวทางที่จะใช้วิธีการที่ไม่เน้นการ

⁸Ibid., p.22.

⁹Ibid.

ลงโทษในเชิงแก้แค้นทดแทน แต่เป็นการใช้วิธีการที่เป็นประนีประนอม เพื่อให้สังคมเกิดความเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันก็ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูด้วย

นอกจากนี้ นักวิชาการไทย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ก็ได้ให้ความหมาย “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ในลักษณะทำนองเดียวกันว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาจากคำในภาษาอังกฤษ “Restorative Justice” ซึ่ง Restorative แปลว่าการฟื้นฟู การซ่อมแซม การทำกลับให้คืนดีดั้งเดิม หรือการปฏิสังขรณ์ ซึ่งหากแปลตรงตัวตามศัพท์ก็อาจจะแปลได้ว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงปฏิสังขรณ์” แต่อาจจะมีการเข้าใจผิดไปอีกแบบหนึ่ง ซึ่งความจริงแล้วเคยมีการใช้คำว่า “การฟื้นฟูความยุติธรรม” “ความยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์” “ความยุติธรรมแบบบูรณาการ” แต่ในที่สุดก็ได้มีการใช้คำว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เพราะมองว่าเป็นเป้าหมายสุดท้ายของ Restorative Justice นั้น คือต้องการทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม¹⁰

สำหรับผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการหรือแนวทางที่เป็นทางเลือก ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลัก ที่จะเสริมให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีแนวทางปฏิบัติที่เป็นการประนีประนอม เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และคืนคนดีสู่สังคม มากกว่าที่จะเน้นการลงโทษซึ่งในบางครั้งอาจจะไม่เกิดประโยชน์ และในบางครั้งการลงโทษในระบบคดีอาญาปกติ อาจเกิดผลร้ายมากกว่าผลดี โดยเฉพาะคดีที่เล็กและเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งการนำแนวทางกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้นั้น จะทำให้เกิดความสมานฉันท์แก่ทุกฝ่าย ไม่ว่าผู้ที่ได้รับความเสียหาย เหยื่อ ผู้กระทำความผิด รวมทั้งชุมชนที่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นสมาชิก ที่จะ

¹⁰ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา,2545,หน้า 12.

มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง และวิธีการแก้ไขฟื้นฟูสมาชิกของชุมชนที่กระทำ ความผิด

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวความคิด ด้านงานยุติธรรม (Criminal Justice) ที่ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาครั้งสำคัญในด้านอาชญา วิทยาและงานยุติธรรมในปัจจุบัน ความยุติธรรมในแนวทางดังกล่าวนี้ มีรากฐานการ พัฒนามาจากระบบงานยุติธรรมที่เก่าแก่ ที่ปรากฏอยู่ในหลายๆ ระบบด้วยกัน แต่ละ ระบบจะมีพัฒนาการที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ในปัจจุบันรูปแบบของกระบวนการยุติ ธรรมเชิงสมานฉันท์ ปรากฏในรูปแบบของการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมของ ประเทศต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป เช่น ในอเมริกาเหนือมีแนวทางปฏิบัติในกระบวนการ ยุติธรรมที่เข้าข่ายกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถึง 300 รูปแบบ และในยุโรป พบว่ามีแนวทางปฏิบัติงานในลักษณะเช่นเดียวกันนี้มากกว่า 500 รูปแบบ ดังนั้น รูป แบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับ งานในกระบวนการยุติธรรมทั่วโลก จนกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเป็นแนวทางหนึ่งของการปฏิรูประบบงานยุติธรรมของประเทศต่างๆ ในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการยุติธรรมแห่งศตวรรษที่ 21¹¹ ในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่จะนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้คล่องตัวยิ่งขึ้น

3. ประวัติความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นแนวคิดใหม่ที่ มีการเคลื่อนไหวผลักดันให้มีการนำมาใช้กันทั้งในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และนอกกระบวนการยุติธรรม ผู้สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมใหม่ในกระบวนการยุติธรรม

¹¹ เตชา สังขวรรณ. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ใน เอกสารประกอบ โครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ทางเลือก ใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2545 ณ ดิסקันติโมเดรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย, หน้า 1.

แนวใหม่นี้ ต่างสนับสนุนให้กรอบความคิดใหม่นี้ เป็นรูปแบบใหม่ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะการตั้งคำถามจากสังคมอย่างมากมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมหลักในรูปแบบเก่า (Retributive Justice) ในเชิงแก้แค้นทดแทน ที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างได้ผล ในขณะที่เดียวกันก็มีผลการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแนวคิด Retributive Justice กับ Restorative Justice ของ Howard Zehr ที่ Zehr มีความเห็นว่าระบบกระบวนการยุติธรรมแบบเก่า ยังมีการฝ่าฝืนกฎหมายมีการกระทำผิดซ้ำอยู่อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เป็นแนวคิดที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่กระทำผิดในสังคม โดยไม่มองเพียงแต่ว่าอาชญากร คือ ผู้ที่กระทำผิดต่อรัฐเท่านั้น แต่อาชญากรนั้นกระทำผิดแล้วเกิดผลกระทบต่อสังคม สังคมต้องร่วมรับผิดชอบต่อผลอันนั้น ดังนั้น Zehr จึงพยายามคิดแสวงหาวิธีที่จะนำกระบวนการแก้ไขฟื้นฟู โดยคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรม จำเลย และชุมชน ที่จะหาทางออกร่วมกัน ทั้งการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การไกล่เกลี่ย และการเยียวยา¹²

Restorative Justice เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้เรียกกระบวนการพิจารณาตีอาญารูปแบบใหม่ หรือแนวความคิดใหม่ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับอาชญากรรมให้สังคมได้ตอบ มีการอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมรูปแบบใหม่ โดยเปรียบเทียบกับวิธีที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ที่ Zehr อธิบายแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมรูปแบบเก่า (Retributive Justice) กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ถึงแนวทางของแต่ละรูปแบบ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศแคนาดาในช่วงปี ค.ศ.1970 เป็นแนวคิดที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด โดยผู้กระทำผิดจะถูกนำมาที่บ้านของเหยื่อ เพื่อให้เห็นว่าผลของการกระทำของตนเอง ทำให้เหยื่อรวมทั้งครอบครัว และชุมชนที่เหยื่อเป็นสมาชิก ได้รับความเดือดร้อนเพียงใด ถือได้ว่าโบสถ์เป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวในการนำระบบนี้มาใช้เป็นครั้งแรก โดยเน้นหลักคำสอนของชาวคริสเตียน ที่เน้นการเลื่อมใสในศาสนา เพื่อช่วยให้คน

¹²Howard Zehr.Changing Lenses : A New Focus for Crime and Justice.Herald Press: Scottdale, Pennsylvania, 1990, p.181. in Daniel W. Van Ness, Restorative Justice Around The World.United Nations Crime Congress: Ancillary Vienna, Austria, 2000, p.1.

เองพ้นจากทุกข์ เพื่อให้เกิดความสันติสุขเป็นหลัก แม้ว่าช่วงปี ค.ศ.1980—1990 แนวคิดดังกล่าวจะเปลี่ยนไปเป็นหลักในทางโลกมากกว่าทางศาสนาก็ตาม แต่หลักดังกล่าวยังคงเป็นพื้นฐานความเชื่อของศาสนาคริสต์ ในเรื่องการให้อภัยและการเยียวยารักษา¹³

Restorative Justice เริ่มจากในช่วงปี ค.ศ.1970 ในประเทศแคนาดานั้น ได้มีโครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ถูกเริ่มนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ และขยายไปเป็นโครงการสำหรับผู้ต้องหาที่รอลงอาญา โดยให้เหยื่อและผู้กระทำผิดร่วมกันกำหนดโทษ เพื่อนำเสนอต่อผู้พิพากษาเพื่อพิจารณา ซึ่งวิธีการนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้กระทำความผิด ในลักษณะที่เป็นไปตามความต้องการของเหยื่อ และจะช่วยลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำซ้อน และเป็นการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสิ่งที่คาดไม่ถึงอีกประการหนึ่ง ก็คือประโยชน์ที่เหยื่อจะได้รับ กล่าวคือเหยื่อมีความพอใจต่อการตัดสินคดีโดยวิธีการนี้ มากกว่าการใช้กระบวนการทางศาลที่ใช้ในปัจจุบัน

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา Restorative Justice ได้เริ่มมีอิทธิพลในหลายประเทศ Michael Tony ทำการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายการตัดสินคดีของสหรัฐอเมริกา¹⁴ ว่ามีแนวคิดหลักๆ อยู่ 4 แนวคิดคือการตัดสินที่ไม่ได้กำหนดตายตัว การตัดสินตามมาตรฐานหรือแนวทางที่วางไว้ การตัดสินแบบเสี่ยง และ Restorative Justice เหตุที่ Tony นำแนวคิด Restorative Justice รวมไว้ด้วยกับแนวคิด 3 ประการแรก เนื่องจากเขามีความคิดว่าไม่มีแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งที่สมบูรณ์ ซึ่ง Restorative Justice ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในคดีที่มีความรุนแรง โดยถูกนำมาปรับประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี และ Restorative Justice ได้รับความนิยมนอย่างรวดเร็ว ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน และการเน้นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด การมีส่วนร่วมของเหยื่อ การรอมชอม การฟื้นฟู การรักษา บรรเทา การทำให้ดีเหมือนเดิม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก หรืออีกนัยหนึ่งนั้น Restorative Justice มีบทบาทสำคัญต่อการอภิปรายการจัดทำนโยบายการตัด

¹³Zehr.Ibid,p.2.

¹⁴Michael Tony, "The Fragmentation of Sentencing and Corrections in America," A Paper from the Executive Sessions on Sentencing and Corrections.National Institute of Justice: Washington DC, 1999, p.1.

สินคดีของสหรัฐฯ เพราะเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี และมีความเกี่ยวข้องทั้งการกระทำความผิด และผู้กระทำความผิดด้วย นอกจากนี้ยังมีบทบาทที่สำคัญต่อระบบกระบวนการยุติธรรมในประเทศอื่นๆ ด้วย¹⁵

Restorative Justice มีแนวโน้มที่พัฒนามาจากการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิด หรือลักษณะการประนีประนอม ซึ่งเริ่มต้นมีขึ้นในแคนาดาและอเมริกาในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ผู้เขียนเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวหลายคนใช้คำว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิดทดแทนกัน คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องรวมไปถึงกระบวนการที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์และวิธีการที่เรียกว่า การทำให้รู้สึกละอายใจ¹⁶

การฟื้นฟูสิ่งที่ได้รับผลกระทบจากการทำผิดกฎหมายนั้น ถือว่าเป็นรากฐานของ Restorative Justice เป้าหมายของกระบวนการ คือ การรักษาบาดแผลของทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการทำผิดกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งเหยื่อและผู้กระทำความผิด ซึ่งการชดใช้ของผู้กระทำความผิดแก่เหยื่อนั้นถือเป็นหน้าที่ของผู้กระทำความผิด และการฟื้นฟูความสงบในชุมชนเป็นวัตถุประสงค์สำคัญ ทั้งนี้ Zehr ยังชี้ให้เห็นว่า ชุมชนรู้สึกว่าคุณทำร้ายเช่นกัน และชุมชนก็ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลไม่สามารถละเลยปัญหาอาชญากรรมของชุมชนได้ อาชญากรรมทำลายความสมบูรณ์ของชุมชน สำหรับชุมชนแล้วการชดใช้ค่าเสียหายส่วนใหญ่ต่อการกระทำแบบเป็นนัย ประกอบด้วยปัจจัยของการกล่าวโทษการกระทำความผิด การแก้ต่าง การรับรอง และการแก้ไข

Restorative Justice พยายามที่จะให้คำจำกัดความของอาชญากรรมเสียใหม่ โดยการให้ความหมายของคำนี้ในแนวคิดใหม่ ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงขั้นการฝ่าฝืนกฎหมายหรือการกระทำความผิดต่อรัฐ แต่เป็นแค่เพียงการทำร้ายหรือกระทำความผิดต่อผู้อื่น และกระตุ้นให้เหยื่อและผู้กระทำความผิด ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการแก้ไขข้อขัดแย้ง ผ่านทางคำพูดและการเจรจา ดังนั้น เหยื่อและผู้กระทำความผิด จึงกลายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ ซึ่งทั้งรัฐและผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย จะกลายเป็นผู้อำนวยความสะดวก และสนับสนุน

¹⁵Ness.op,cit,p.3.

¹⁶Ibid,pp.5-6.

ระบบซึ่งมุ่งเน้นที่การมีความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด การร่วมมือกันของเหยื่อและผู้กระทำผิดที่จะสำนึกในการกระทำของตน และแก้ไขเยียวยาสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดได้รับการชดใช้ และผู้กระทำผิดเองก็ได้ทำงานให้สังคมเป็นการทดแทนซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการฟื้นฟูนิสัย

ในขณะที่ Susan Sharpe ชาวแคนาดา ได้นำเสนอหลักการ 5 ประการของ Restorative Justice เพื่อสนับสนุนแนวคิด Restorative Justice ที่จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ¹⁷

1. Restorative Justice เชิญชวนให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และความเห็นที่เป็นเอกฉันท์ หมายความว่า ทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดจะต้องเข้ามามีส่วนร่วม และในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้คนอื่นๆ ที่ได้รับผลกระทบต่อการกระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เช่น เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ๆ และได้รับผลทางอ้อมจากการกระทำผิดดังกล่าว แม้ว่ากระบวนการนี้จะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้กระทำผิด โดยที่ไม่ต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาคดีแบบปกติ การเชิญชวนให้เข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าว ยังเน้นให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามาโดยสมัครใจของบุคคลที่สามอีกด้วย

2. Restorative Justice ต้องช่วยในการเยียวยาสิ่งที่เสียหายไป ซึ่งมักจะมีคำถามถามเข้ามา เหยื่อต้องการได้รับการเยียวยาหรือบรรเทาในเรื่องใด หรือต้องการได้รับความรู้สึกปลอดภัยกลับคืนมา เหยื่ออาจจะต้องการข้อเท็จจริง หรือต้องการแสดงต่อผู้ที่ทำร้ายตนเองให้รู้ว่าตนเองโกรธ หรือต้องการได้รับการแก้ไข ส่วนผู้กระทำผิดเองก็จะได้รับการเยียวยาเช่นเดียวกัน คือ พ่อนคลายจากความกลัวหรือรู้สึกว้าโงะที่ต้องได้รับเบาบางลง ไป หรือได้รับการแก้ไขปัญหาที่ถูกจุด หรือได้รับโอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี

3. Restorative Justice ต้องการก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อการกระทำ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะการที่ผู้กระทำผิด ต้องรับสภาพที่ตนเองละเมิดกฎหมาย แต่เขาต้องเผชิญหน้ากับเหยื่อที่ถูกเขากระทำ และผลที่เกิดจากการ

¹⁷Susan Sharpe. Restorative Justice: A Vision for Healing and Change .Edmonton, Alberta: Edmonton Victim Offender Mediation Society, 1998, pp 7-12., in Ness, ibid, pp.4-5.

กระทำของเขาเอง ผู้กระทำผิดจะต้องหาคำอธิบายให้เหยื่อและชุมชนเข้าใจได้ว่าทำไมตนถึงต้องกระทำเช่นนั้น และจะต้องรับผิดชอบในการแก้ปัญหาที่ตนเองกระทำขึ้นมา

4. Restorative Justice ต้องการเสริมสร้างให้คนกลับมาสามัคคีกัน ประสานรอยร้าวเพราะอาชญากรรมที่เกิดขึ้น สร้างความแตกแยกในชุมชนซึ่งเป็นผลกระทบต่อด้านจิตใจของผู้คนในชุมชน ดังนั้น Restorative Justice ช่วยในการรอมชอมประนีประนอมระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน ซึ่งบทบาทที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวิธีการนี้เป็นบทบาทชั่วคราว และจะไม่มีผลกระทบต่อการทำในอนาคต ต่างคนต่างลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกันไป

5. Restorative Justice ต้องการทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เพื่อช่วยกันป้องกันปัญหาความเสียหายในอนาคต อาชญากรรมเป็นภัย แต่อาจแสดงให้เห็นถึงความยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ของกระบวนการพิจารณาคดีได้ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการจัดรูปแบบเพื่อทำให้ชุมชนน่าอยู่และเต็มไปด้วยความเท่าเทียมกัน

กล่าวโดยสรุป กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) คือกระบวนการที่คู่ความ (ผู้กระทำผิดและเหยื่อ) และชุมชนเป็นตัวหลักในการร่วมกันแก้ไข ปัญหา โดยดูว่าจะทำอย่างไรกับผลที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม และการดำเนินการต่อไปในอนาคต เป็นการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกมากกว่าการลงโทษเพื่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน

4. หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

แนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เสริมระบบกระบวนการยุติธรรมปกติ นั้น มาจากการอำนวยความสะดวกเชิงแก้แค้นทดแทน หรือ Retributive Justice ที่มองว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอาชญากรรมเป็นเรื่องที่กระทำต่อรัฐ จึงมีการนำคดีเข้าสู่ระบบมากจนเกิดคดีล้นคุก รัฐไม่สามารถดูแลแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อคืนคนดีสู่สังคมได้ ผู้ต้องขังใหม่จะเข้าไปอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังเก่าที่เป็นอาชญากร ทำให้มีโอกาที่จะได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมร้ายอาชญากร และมีโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำได้มาก กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูจึงล้มเหลว ซึ่งประการหนึ่งที่กล่าวมา

แล้วก็คือการมองว่ารัฐเป็นผู้ถูกระทำ จึงมองข้ามสังคมหรือชุมชนในการร่วมกันดูแล แก้ไขปัญหาเหล่านี้ ดังนั้น จึงต้องปรับกระบวนการทัศน์การมองใหม่ว่าอาชญากรรมนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องที่กระทบต่อรัฐต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชนที่อาชญากรรมได้เกิดขึ้น ดังนั้น ภายใต้กระบวนการทัศน์การมองอาชญากรรมตามแนวคิดใหม่นี้ ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือชุมชน ควรจะมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการแก้ไขปัญหา เพื่อที่จะให้สังคมมีความสงบสุข ไม่เสี่ยงภัยต่อการประกอบอาชญากรรม โดยชุมชนนั่นเองมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยของผู้กระทำความผิด จนมีความเชื่อมั่นได้ว่าผู้นั้นได้รับการฟื้นฟูนิสัย จนสามารถเข้ามาอยู่เป็นปกติในชุมชนนั้นได้อย่างสงบสุข

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ภายใต้กระบวนการทัศน์การมองปัญหาอาชญากรรม ดังนี้¹⁸

1.อาชญากรรมไม่เพียงแต่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งจะต้องนำเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้ได้เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว อาชญากรรมทำให้เกิดความเสียหาย (Harm) ด้วย และความเสียหายนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแท้จริง และส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายด้วย

2.กระบวนการยุติธรรมไม่ควรจะมุ่งเพียงแต่จับตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ควรจะเน้นการบรรเทา ความเสียหายให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิมด้วย การบรรเทา ความเสียหายและให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สภาพดีดั้งเดิมนั้น มาจากคำว่า Restoration ซึ่งก็คือที่มาของแนวคิดเรื่อง Restorative Justice

3.เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐจึงไม่ควรผูกขาดการดำเนินการ ที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเพียงอย่างเดียว แต่ควรเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชน ได้มีโอกาสร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้

¹⁸กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 8-9.

ทั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจปรัชญา วิธีคิด และการมองปัญหาภายใต้กระบวนการทัศนการมองอาชญากรรมแนวใหม่ที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จะต้องมองปัญหาในลักษณะเทียบเคียงกับแนวคิดเก่าในลักษณะการลงโทษเชิงแก้แค้นทดแทนด้วย ดังนี้¹⁹

ประเด็นแรก แนวคิดดั้งเดิมจะมองว่าการกระทำความผิดอาญา ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ คือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากเรื่องส่วนบุคคล และเป็นเรื่องที่กระทำผิดต่อรัฐ ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาท แต่แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มองว่าการกระทำความผิดทางอาญา เป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคล และความสมานฉันท์ในสังคม ฉะนั้น เป้าหมายการมองจะแตกต่างกัน ระหว่างการมองที่รัฐกับการมองที่ตัวบุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นสำคัญ

ประเด็นที่สอง แนวคิดดั้งเดิมมองว่าการกระทำความผิดอาญา เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ เพื่อให้เกิดความหยาบช้า แต่แนวคิดเชิงสมานฉันท์มองว่าการกระทำความผิดอาญา ก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหาย เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู(Restoration)

ประเด็นที่สาม แนวคิดดั้งเดิมในประเด็นนี้ ทำให้เกิดวัตถุประสงค์หลักของการลงโทษว่า ต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยมุ่งผลในเชิงของการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ต้องการจะสร้างความข่มขู่ยับยั้ง (Deterrent) และต้องการจะตัดโอกาสไม่ให้เขากระทำความผิดอีก (Incapacitation) แต่วัตถุประสงค์หลักของแนวคิด Restorative Justice) ก็คือต้องการที่จะฟื้นฟูความเสียหาย หรือผลกระทบจากการกระทำความผิด (Restoration) ให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลร้ายซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน เพื่อให้มีการชดใช้ (Restitution) เพื่อให้มีการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) และเพื่อให้มีการกลับคืนสู่สังคม (Reintegration) ซึ่งประเด็นนี้เป็นปรัชญาสำคัญซึ่งทำให้กระบวนการทัศนการมองปัญหาเปลี่ยนไปจากเดิม

ประเด็นที่สี่ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม มองอาชญากรรมด้วยกระบวนการทัศนการมองภายใต้แนวคิดเก่า จึงมีคำถามพื้นฐานที่ว่า การกระทำเป็นความผิดเรื่องใด

¹⁹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 9-10.

มาตราใด ใครเป็นผู้กระทำความผิด และจะนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นมาลงโทษได้อย่างไร แต่แนวคิดแบบ Restorative Justice คำถามพื้นฐานจะเป็นความเสียหายและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเรื่องนี่คืออะไร จะเยียวยาแก้ไขให้ทุกคนกลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างไร และใครจะเป็นผู้เยียวยาแก้ไขด้วยวิธีการอย่างไร การมองปัญหาพื้นฐานจึงแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงแตกต่างกันไปด้วย โดยแนวคิดเก่าแนวคิด Retributive Justice นั้น มุ่งที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเป็นหลัก เน้นการลงโทษเชิงแก้แค้นทดแทนสิ่งที่กระทำความผิด ไม่ได้มองเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูและเยียวยา ตามแนวคิดของ Restorative Justice

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมอาญาแบบเดิมกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมอาญาแบบเดิม (Retributive Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
อาชญากรรมถือเป็นการคุกคามต่อรัฐ	อาชญากรรมถือเป็นการกระทำของบุคคลหนึ่งต่ออีกบุคคลหนึ่ง
มุ่งประเด็นที่การกำหนดความผิด และเหตุการณ์ที่ผ่านมา (ว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่)	มุ่งประเด็นที่การแก้ไขปัญหาความรับผิดชอบ พันธะ และความสนใจในเหตุการณ์ในอนาคต(ว่าอะไรควรจะได้รับปฏิบัติต่อไป)
มีกระบวนการเป็นมาตรฐาน และมีความสัมพันธ์กันเป็นแบบคู่กรณี (Victim กับ Offender) เขี่ยกับจำเลย	มีการเจรจาต่อรองกัน และเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการยุติธรรมอาญาแบบเดิม (Retributive Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
กำหนดคณูเกณฑ์ของความเจ็บปวด เพื่อที่จะลงโทษและป้องกัน	มุ่งเน้นการประนีประนอมของทั้งสองฝ่าย คือระหว่างเหยื่ออาชญากรรมกับจำเลย
จุดเด่นเป็นสิ่งสำคัญ และกระบวนการที่ถูกต้อง	ความยุติธรรมถูกให้คำจำกัดความดังเช่นความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง ถูกตัดสิน โดยผลลัพธ์ที่ออกมา
ความขัดแย้งถูกมองเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับรัฐ	ความขัดแย้งเป็นความขัดแย้งส่วนบุคคล
ความเสียหายอย่างหนึ่งของสังคม ถูกแทนความเสียหายอีกอันหนึ่ง	มุ่งเน้นการแก้ไข ความเสียหายทางสังคม
สังคมเปรียบเสมือนองค์ประกอบที่ถูกทำให้เป็นตัวแทนอย่างนามธรรม โดยรัฐ	สังคมหรือชุมชนเป็นตัวช่วยในกระบวนการนี้
สนับสนุนให้มีการแข่งขันของบุคคล และคุณค่าของแต่ละคน	มุ่งเน้นสนับสนุนการมีส่วนร่วม การร่วมมือกัน
การปฏิบัติจากภาครัฐต่อจำเลย <ul style="list-style-type: none"> - เหยื่อถูกละเลย - ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้รับกรรม 	บทบาทของเหยื่อและของผู้ต้องหา ถูกตระหนักในปัญหาและการแก้ไข โดยสนใจสิทธิและความต้องการของเหยื่อ ผู้ต้องหา ถูกสนับสนุนให้รับผิดชอบ
ความสามารถในการชี้แจงอย่างมีเหตุผลของจำเลยหมายถึงการรับโทษ	หมายถึงความเข้าใจผลกระทบของการปฏิบัติและการช่วยการตัดสินใจว่าจะทำสิ่งที่ถูกต้องได้อย่างไร

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กระบวนการยุติธรรมอาญาแบบเดิม (Retributive Justice)	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)
หนี้ (Debt) ซึ่งติดอยู่กับรัฐและสังคมถือเป็นนามธรรม (Nothing)	ตระหนักถึงหนี้และภาระต่อเหยื่อ
มุ่งเน้นการตอบสนองพฤติกรรมของจำเลยในอดีต	เน้นการตอบสนองเกี่ยวกับผลที่ตามมาซึ่งอันตรายของพฤติกรรมของจำเลย
ตราบาปไม่สามารถลบเลือนได้	ลบเลือนได้
ไม่มีการสำนึกผิดและให้อภัย	มีมาตรการสำนึกผิดและการให้อภัย
พึ่งพาตัวแทนแบบนักวิชาชีพ	เกี่ยวข้องโดยตรง โดยผู้มีส่วนร่วม

ที่มา : Mark S. Umbreit. **Restorative Justice Through Victim-Offender**

Mediation: A Multi Site Assessment(<http://wcr.Sonoma.edu/vlnl/umbbreit>)

5.แนวคิดสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

Restorative Justice เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อเรียกกระบวนการพิจารณาคดีอาญารูปแบบใหม่ แนวความคิดใหม่ หรือกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ที่ตั้งคำถามเกี่ยวกับอาชญากรรมให้สังคมได้ตอบ โดยได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมรูปแบบใหม่ โดยเปรียบเทียบรูปแบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในความเห็นของ Howard Zehr นั้นรูปแบบของกระบวนการลงโทษเป็นการตอบสนองความผิดที่กระทำ (Retributive Justice) ยึดแนวคิดที่ว่า “อาชญากรรม” ถูกระเบียบของรัฐ หรือเรียกว่าการละเมิดกฎ และการกระทำผิดคิด ส่วน “กระบวนการยุติธรรม” คือ การลงโทษและจัดการหรือตัด

สินการกระทำ ความผิด และบรรเทาความเสียหายระหว่างคู่กรณี คือรัฐและผู้กระทำผิด โดยการใช้อำนาจที่วางไว้²⁰

สำหรับ Restorative Justice นั้น มีลักษณะที่แตกต่างออกไป คืออาชญากรรม เป็นการฝ่าฝืนหรือเป็นการละเมิดต่อบุคคล และความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งกระบวนการยุติธรรมแบบ Restorative Justice มีพันธะผูกพันที่จะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหรือทำให้ถูกต้อง กระบวนการยุติธรรมดังกล่าวจะต้องได้รับความร่วมมือจากเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน เพื่อที่จะร่วมกันหาแนวทางแก้ไขในลักษณะฟื้นฟู การประนีประนอมหรือการรอมชอม และสร้างความมั่นใจในระหว่างกันและกัน²¹

โดยทั่วไปปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อ 3 ประการ ได้แก่

1. อาชญากรรมมีผลร้ายต่อเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชน
2. ไม่เพียงแต่รัฐบาลเท่านั้น เหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และ
3. ในการสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม รัฐบาลควรมีหน้าที่รับผิดชอบต่อระเบียบการคุ้มครอง และชุมชนควรมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการสร้างความสงบเรียบร้อย ความเชื่อ โดยทั่วไปเหล่านี้นำไปสู่ปัจจัยร่วมระหว่างโครงการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปัจจัยเหล่านี้ได้แก่
  1. การให้ความหมายของอาชญากรรมว่าเป็นบาดแผลต่อเหยื่อและความสงบของชุมชน
  2. การมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขสิ่งผิด
  3. มุมมองที่ว่าทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิด เป็นบุคคลที่มีหน้าที่ต่อข้อขัดแย้งทางอาญาและทำการแก้ไขข้อขัดแย้งทางอาญา
  4. การชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์สำหรับความเสียหายของเขาผ่านทาง การชดใช้ค่าเสียหาย โดยผู้กระทำผิด

²⁰<http://www.justice.govt.nz/ppubs/1996/restorative/chapter1.html>

²¹Ibid.

5.การให้อำนาจแก่เหยื่อในการหาข้อยุติ โดยผ่านการร่วมมือโดยตรงในกระบวนการยุติธรรม

6.การให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อในการได้รับการคุ้มครองดูแลชีวิตของพวกเขาที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด

7.จุดประสงค์ที่จะให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบต่อการกระทำของพวกเขา

8.การทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกถึงผลกระทบจากพฤติกรรมของเขา

9.การกระตุ้นให้ผู้กระทำผิดยอมรับความรับผิดชอบในพฤติกรรมของเขา โดยวิธีการซึ่งจะช่วยให้เขาพัฒนาไปในทางที่สังคมยอมรับ

10.การค้นหาแนวทางที่จะบ่งบอกถึงความเสียหายโดยส่วน ตัวและในด้านความสัมพันธ์ของเหยื่อ ผู้กระทำผิด และชุมชนที่มีผลมาจากความผิด และ

11.ข้อผูกมัดที่จะรวมบุคคลที่ได้รับผลกระทบทุกฝ่าย ให้มีหน้าที่รับผิดชอบต่ออาชญากรรม²²

Marshall พิจารณาว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ควรจะมุ่งที่จะก่อให้เกิดผลลัพธ์ 6 ประการ ซึ่งได้แก่

1.การกล่าวโทษทางอาชญากรรม การกระทำที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมจะกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมซึ่งประชาชนไม่ควรจะเบี่ยงเบนไป การแสดงออกของการกล่าวโทษจะอยู่ในรูปแบบของการลงโทษ หรือภาระบางอย่างที่ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบ

2.การกลับตัวกลับใจของผู้กระทำผิด

3.การป้องกันอาชญากรรม โดยทั่วไป หลักของการฟื้นฟูจะสนับสนุนบทบาทของชุมชนในการควบคุมและลดจำนวนอาชญากรรม การแทรกแซงเกี่ยวกับการฟื้นฟูจะมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนความสามารถของชุมชน ที่จะรับมือกับทนายหรือขยายศักยภาพของตน

4.การช่วยเหลือเหยื่อ

5.การแก้ไขความเจ็บปวดที่มีสาเหตุมาจากอาชญากรรม

²²Ibid.

6. การควบคุมค่าใช้จ่ายในการจัดการด้านกฎหมายให้น้อยที่สุด เงินที่จ่ายในเรื่องของอาชญากรรม ไม่มีเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการศึกษา สาธารณสุข หรือการบริการด้านความเป็นอยู่ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหามีเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทั้งด้านการเงินและสังคมจะไม่มากกว่าไปกว่าผลจากการที่ไม่ทำอะไรเลย²³

ความสำคัญของ Restorative Justice คือ อาชญากรรมเป็นการทำร้ายบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยบุคคลอื่นมากกว่าที่จะเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐ ในอนาคตการแก้ไขปัญหาก็เป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการกล่าวโทษพฤติกรรมในอดีต²⁴

Zehr เสนอแนะว่าควรถามคำถาม 3 ข้อ ต่อไปนี้

1. ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดคืออะไร
2. การแก้ไขความเสียหายสามารถทำได้อย่างไร
3. ใครคือผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้น

ผลที่ตามมาคือการหาหนทางแก้ไขปัญหา ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากความรับผิดชอบทุกอย่างที่ตกอยู่กับผู้กระทำผิด ภายใต้กฎหมายทั่วไปหน้าที่รับผิดชอบต่ออาชญากรรมจะตกอยู่กับผู้กระทำผิดในส่วนที่เขาถูกกล่าวหา อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้ามผู้กระทำผิดมีทรัพยากรเพียงเล็กน้อยที่จะชดเชยความเสียหาย หรือจะเปลี่ยนนิสัยของตนเองจึงควรมีมุมมองและความรู้ที่จะทำให้เรื่องนี้เสร็จสิ้น²⁵

Restorative Justice พิจารณาเรื่องของความมีอคติ ความไม่ยุติธรรมของสังคม และความไม่เท่าเทียมกัน ว่าสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อ Zehr และ Marshall เสนอว่าการให้ความเคารพเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของอาชญากรรม การกระทำผิดเกิดขึ้นมาจากการขาดความเคารพในผู้อื่น และคุณค่าของสังคม การไม่ให้ความเคารพนี้ ส่วนมากเกิดมาจากคนที่แตกแยกออกจากผลประโยชน์

²³Ibid.

²⁴Ibid.

²⁵Ibid.

ของสมาชิกในชุมชน หรือคนที่ขาดการให้ความเคารพเนื่องมาจากความมีอคติ ตัวอย่าง เช่น การคำนึงถึงเรื่องชนชาติ สีผิว หรือระดับการศึกษา

บุคคลที่รู้สึกว่าคุณค่าอย่างไม่ยุติธรรมและขาดความเคารพ บุคคลที่มีความรู้สึกว่าคุณค่าออกจากสังคม จะเป็นคนที่ให้ความเคารพต่อสังคม กฎหมาย และคุณค่าของสังคมน้อยกว่าคนอื่น ๆ ถ้าชุมชนไม่ขยายไปสู่ประชาชน ดังนั้น การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการจะไม่มีผลต่อพวกเขา และผลลัพธ์ของการฟื้นฟู จะไม่มีทางเป็นไปได้ การเริ่มต้นของการฟื้นฟูในทางปฏิบัติจะเกิดขึ้นได้ ถ้ามีความพยายามที่จะต่อสู้กับความไม่ยุติธรรมเกี่ยวกับระบบสถาบันไปพร้อมๆ กัน ถ้าปราศจากสิ่งนี้การริเริ่มสิ่งใหม่ จะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อปัญหาโดยรวมของอาชญากรรม²⁶

การค้นคว้าในการริเริ่มใช้แนวคิดใหม่ ซึ่งอ้างถึงพื้นฐานของการฟื้นฟูได้แนะนำว่าค่าๆ นี้เป็นการแสดงออกของขอบเขต ของหลักการ และจุดประสงค์ของกฎหมาย อาญา สิ่งเหล่านี้บ่งบอกและชี้นำการปฏิบัติ มากกว่าที่จะกำหนดรูปแบบเฉพาะของการปฏิบัติ ในบางโครงการเหยื่อ ผู้กระทำความผิด และชุมชนทำงานร่วมกันในการฟื้นฟูความเสียหายจากอาชญากรรม เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมายอาญา ภายใต้อำนาจของรัฐ ความคิดริเริ่มอื่นๆ แยกแยกไปจากระบบกฎหมาย ดำเนินการในช่วงเวลาที่ต่างไปจากกระบวนการศาล และอาจแสดงออกว่าเป็นทางเลือกของระบบกฎหมายในการแก้ไขข้อพิพาทเกี่ยวกับการทำผิดกฎหมาย เมื่อกระบวนการดังกล่าวได้สร้างประเพณีทางสังคมที่แข็งแกร่ง เช่น ในซามัว ที่มีความเป็นอิสระของระบบกฎหมายอาญาที่เป็นทางการ เสนอแนวทางเลือกด้านวัฒนธรรมและจัดการกับข้อพิพาท นอกเหนือจากกระบวนการที่บัญญัติว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย²⁷

การเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ต้องการจะให้การดำเนินคดีภายในระบบกฎหมายอาญา มีแนวโน้มที่จะนำเอาวิธีการที่ไม่เป็นทางการมาใช้ด้วย โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้พิพากษา ทนายความ และผู้จัดการทัณฑ์บนโครงการเหล่านี้มีระบบและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ โครงสร้างของระบบกฎหมายอาญา

²⁶Ibid.

²⁷Ibid.

หลัก จุดมุ่งหมายของโครงการเหล่านี้ จะรวมถึงจุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของระบบกฎหมายอาญา และจุดมุ่งหมายเฉพาะของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีขั้นตอนอยู่ 3 ขั้นตอน ซึ่งโครงการของกระบวนการนี้เป็นแบบที่ทางการนำไปใช้ซึ่งได้แก่

1.ก่อนการตัดสินใจ(Pre-Conviction) โครงการเหล่านี้ดำเนินการเมื่อจำเลยไม่ปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือแจ้งว่าเขาไม่มีความประสงค์จะต่อสู้คดี ตามขั้นตอนการคุ้มครอง มีการคาดหวังว่าตัวแทนการดำเนินคดีแสดงความประสงค์ที่จะดำเนินคดีโดยอาจมีทั้งการให้คำแนะนำ หรือรายงานต่อศาล หรือคดีจะยุติลงโดยข้อตกลงระหว่างเหยื่อผู้กระทำผิด และตัวแทนดำเนินคดีโดยไม่นำคดีเข้ามาสู่กระบวนการศาล

2.ก่อนการลงโทษ(Pre-Sentence) เมื่อได้มีการยอมรับหรือพิสูจน์ความผิดแล้ว ศาลอาจจะพิจารณาคดีให้เป็นการไกล่เกลี่ยกันระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด

3.หลังการลงโทษ(Post-Sentence) โครงการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิดบางโครงการ ดำเนินการกับผู้กระทำผิดที่ถูกลงโทษตามบทลงโทษของชุมชนหรือการจำคุก โครงการเหล่านี้อาจจะดำเนินการระหว่างเหยื่อและผู้กระทำผิด ซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยตรง หรือระหว่างกลุ่มของเหยื่อและกลุ่มผู้กระทำผิด ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลย การไกล่เกลี่ยระหว่างผู้ที่อยู่ในคุกกับชุมชน ซึ่งเขาจะได้รับการปล่อยตัวได้ถูกนำมาใช้ช่วยเหลือการประสานชุมชน²⁸

6.จุดมุ่งหมาย รูปแบบ และวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือการสร้างความปลอดภัยในสังคม โดยให้เหยื่อหรือผู้เสียหายได้รับความพึงพอใจ และผู้กระทำผิดได้สำนึกในผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง และแสดงความรับผิดชอบโดยการบรรเทาผลร้ายจากการกระทำนั้น ส่วนวิธีการในการสร้างความปรองดองโดยการนำผู้เสียหาย ผู้

²⁸Ibid.

กระทำผิด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนั้นมีหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถที่จะเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม และกรณีที่เกิดขึ้น

รูปแบบหรือวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีดังนี้²⁹

1. รูปแบบการไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) โดยการนำเหยื่อและผู้กระทำความผิดมาพบกัน มีผู้ประสานงานที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดีในการไกล่เกลี่ย ในการพบปะกันนั้นเหยื่อจะเริ่มเล่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร และได้รับความเดือดร้อนอย่างไรบ้าง ส่วนผู้กระทำความผิดก็จะต้องอธิบายว่าตนเองกระทำอะไรลงไป และทำไมถึงทำเช่นนั้น และอาจจะต้องตอบคำถามที่เหยื่อถาม เมื่อทั้งสองฝ่ายได้พูดในสิ่งที่ตนเองต้องการพูดแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะช่วยให้ทั้งสองฝ่ายหาหนทางหรือแนวทางการแก้ปัญหา โดยปกติแล้วผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพบกับแต่ละฝ่ายก่อนเพื่อเตรียมความพร้อม ในบางประเทศในยุโรปการไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นจะต้องให้ทั้งสองฝ่ายมาพบกัน โดยตรง แต่จะใช้วิธีผ่านผู้ไกล่เกลี่ยจนกว่าทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันได้ ซึ่งวิธีนี้อาจจะไม่ได้ผลเท่ากับการพบกัน โดยตรงของคู่กรณี

วิธีการไกล่เกลี่ยอาจจะเกิดขึ้นได้ในช่วงใดช่วงหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดีอาญา อาจจะเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้กระทำความผิดรับสารภาพ และได้รับโทษไปแล้วก็ได้ หรือตัดสินให้ไม่มีความผิดก็ได้ และวิธีนี้จะใช้ไม่ได้ผล หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือ นอกจากนี้ความไม่สมดุลในเรื่องของอำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อาจก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรม หรือการพูดคุยที่ไม่ตรงไปตรงมา ดังนั้น คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการ วิธีนี้ได้เริ่มขึ้นครั้งแรกในแคนาดา และขยายตัวไปที่อเมริกา ยุโรป และประเทศต่างๆ

2. รูปแบบการประชุมอภิปรายภายในชุมชน (Community Conferencing) หรือการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) พัฒนาขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศนิวซีแลนด์ เพื่อใช้การพิจารณาคดีในศาลเยาวชน โดยประยุกต์มาจากวิธีการของชาวเมารี ต่อมาก็ได้เกิดเป็นรูปแบบใหม่ๆ ใช้กันทั่วไปในประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ประเทศในเอเชีย ประเทศทางตอนใต้ของทวีปแอฟริกา อเมริกา และยุโรป การประชุม

²⁹Ibid.

หรือจะแตกต่างจากการ ไกล่เกลี่ย ตรงที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย นอกเหนือไปจากคู่กรณี เช่น สมาชิกในครอบครัวของเหยื่อ และสมาชิกในครอบครัวของผู้กระทำความผิด เพราะเขาเหล่านี้ล้วนได้รับผลกระทบ จากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น และเพราะว่าเขาเหล่านี้มีความห่วงใย และกังวลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการตกลงที่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีผู้แทนจากศาลหรือผู้พิพากษาเข้าร่วมด้วย โดยจะมีผู้ดำเนินการประชุม ที่ได้รับการฝึกฝนเป็นอย่างดี และสามารถดำเนินการประชุม โดยให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ซึ่งการประชุมหารือนี้อาจจะมีการเตรียมบทไว้ล่วงหน้า ผู้ดำเนินการประชุมจะต้องดำเนินการประชุมตามรูปแบบที่วางไว้ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้เริ่มการประชุม โดยการเล่าว่ามีอะไรเกิดขึ้น และสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นก่อให้เกิดผลเสียต่อใครบ้าง ต่อจากนั้นเหยื่อก็ตอบ ประสพการณ์ของตนเอง ว่าถูกกระทำอย่างไร และได้รับผลกระทบอะไรบ้าง ต่อจากนั้น จึงเป็นผู้สนับสนุนเหยื่อ และตามด้วยสมาชิกฝ่ายของผู้กระทำความผิด หลังจากนั้น ที่ประชุมจะทำการตกลงกันว่าผู้กระทำความผิดควรได้รับการตัดสินอย่างไร เพื่อบรรเทา ความเสียหายที่เกิดขึ้น และจะต้องให้ความช่วยเหลือใครบ้างแก่ผู้กระทำความผิด โดยเขียนข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ลงชื่อและจัดส่งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อไป

วิธีการนี้ถูกนำมาใช้ในหลายขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดี โดยนำมาใช้ก่อนวิธีการ ไกล่เกลี่ย ซึ่งโดยปกติจะเป็นวิธีที่ตำรวจนำมาใช้ก่อนจะตัดสินใจจับกุม หรือว่าส่งฟ้องต่อไป ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีที่เชื่อมต่อ Restorative Justice กับกระบวนการพิจารณาคดีที่เป็นทางการได้เป็นอย่างดี

3.รูปแบบวงกลมแห่งสันติสุข (Peacemaking Circles) คล้ายๆ วิธีการประชุมหารือ แต่จะมากกว่าตรงที่ผู้ที่อยู่ในชุมชนคนใด ที่สนใจก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ ปรับปรุง ประยุกต์มาจากวิธีการที่ปฏิบัติในประเทศแคนาดา โดยผู้เข้าร่วมจะนั่งล้อมเป็นวงกลม ผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้เริ่มเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้น และผลัดให้ผู้อื่นที่อยู่ในวงมีส่วนร่วมในการออกความเห็นอย่างที่ต้องการ และจะสิ้นสุดจนกว่าจะหาข้อตกลงกันได้ ซึ่งจะมีผู้รักษากฎที่เรียกว่า Keeper of the Circle ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการดำเนินการประชุม ซึ่งอาจจะหยิบยกประเด็น (talking piece) จะได้ออกความเห็น

วิธีการนี้ สามารถนำมาใช้ได้หลายขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาคดี หรือใช้พิจารณาคดีที่เกิดต่อคนกลุ่มใหญ่แต่ไม่ร้ายแรงมากนัก บางทีอาจเรียกว่าการ ประชุมกลุ่มของชุมชน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับเฉพาะคู่กรณีและผู้เกี่ยวข้องของคู่กรณีเท่านั้น วิธีการนี้พัฒนามาจากวิธีการที่ใช้ในชุมชนในประเทศแคนาดา และพัฒนาจนเป็นที่นิยม มากขึ้นในปัจจุบัน เพราะเป็นวิธีการที่จะนำไปสู่ความสมานฉันท์กันอีกครั้งหนึ่ง ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องทุกๆ ฝ่าย

4.รูปแบบการชดใช้เยียวยาหรือการบริการชุมชน (Restitution and Community) คือการให้ผู้กระทำความผิดทำความดีตอบแทนสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป โดยการจ่ายค่าชดใช้ในรูปของเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่น หรือโดยการทำความดี (บริการ สังคม) เป็นการตอบแทน ซึ่งวิธีการนี้อาจจะไม่เป็นที่ถูกใจ หรือเต็มใจแก่ฝ่ายผู้กระทำความผิด แต่เป็นการตอบแทนเฉพาะแก่เหยื่อ ไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ชี้แจง ซึ่งต่างจาก 3 วิธีการแรก ที่พยายามหาข้อตกลงระหว่างคู่กรณีให้ได้ก่อน

ดังนั้น ถ้าจะให้วิธีการนี้ได้ผล ควรใช้วิธีการอื่นที่กล่าวมาแล้วควบคู่ไปด้วย การบริการชุมชน คือ การให้ผู้กระทำความผิดทำงานชดใช้ให้กับรัฐหรือองค์กรการกุศล ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของโทษที่ต้องได้รับ ซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องใดๆ กับความผิดที่ตนเองกระทำเลย แต่ก็มีข้อคืออยู่ที่ว่าถ้าโครงการสำหรับผู้กระทำความผิด ได้จัดเตรียมไว้เป็นอย่างดี และเหยื่อก็คงจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ดังกล่าว เช่น กรณีกระทำความผิดโดยการเขียนฝ่าฝืนของสถานที่สาธารณะ อาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดทำการลบสิ่งที่คุณเองเขียนออกไป อย่างนี้เรียกว่าผู้ได้รับความเสียหายได้รับการบรรเทา เป็นต้น³⁰

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบรูปแบบทั้งสี่รูปแบบ : การบริหารและกระบวนการ

ที่มา	การไต่ถาม	คณะกรรมการ ฟื้นฟู	การประชุม กลุ่มครอบครัว	การพิพากษา โต๊ะกลม
	ตั้งแต่กลางทศ- วรรษ 1970	ตั้งแต่ 1995	นิวซีแลนด์เริ่ม เมื่อปี 1989	ประมาณปี 1992

³⁰Daniel W. Van Ness,op.,cit.p.44.

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่มา	การไต่ถาม	คณะกรรมการ ฟื้นฟู	การประชุม กลุ่มครอบครัว	การพิพากษา โต้เถียง
		(สำหรับเด็กเริ่ม ปี 1920)	ออสเตรเลียเริ่ม เมื่อปี 1991	
การใช้กันอย่าง แพร่หลาย	ทั่วอเมริกา- เหนือและยุโรป	ที่ Vermont ใช้ ในเขตอำนาจ ศาล ส่วนในรัฐ อื่นๆ ใช้ ใน กลุ่มเพื่อนบ้าน (Neighborhood)	ออสเตรเลีย นิว ซีแลนด์ สหรัฐ อเมริกา (ตั้งแต่ 1990's) มี อ ง ต่างๆ ใน Montana Minnesota Pennsylvania และรัฐอื่นๆ	เริ่ม แรก ที่ Yukon ในแคนา ดา และใช้กัน หลายแห่งใน แคนาดาใน สหรัฐฯ ใช้ที่ Minnesota Colorado Massachusetts
จุดที่เกี่ยวข้อง กับระบบ	ส่วนใหญ่ใช้ กับเงื่อนไขการ คุมประพฤติ และวิธีการ เบี่ยงเบนออก ออกจาก กระบวนการ ปกติ Formal- Justice มีบ้างที่ใช้ใน Residential Facilities	เป็นหนึ่งใน เงื่อนไขการคุม ประพฤติ(เป็น มาตรการ สำหรับเด็ก กระทำความ ผิด) ส่วนใหญ่ เป็นมาตรการ เบี่ยงเบนออก จาก Formal- Justice	ในนิวซีแลนด์ ใช้ในกระบวนการ ยุติธรรม สำหรับเด็ก ในออสเตรเลีย WaggaWagga Model ใช้ใน ชั้นตำรวจ ส่วนในสหรัฐฯ ส่วนใหญ่ใช้ใน โรงเรียนและ หลังจากร-	ใช้ในหลายชั้น ตอนของ กระบวนการยุติ ธรรมอาจเป็น การเบี่ยงจาก การพิจารณาคดี ในชั้นศาล และ ใช้ในกระบวนการ ลงโทษ (Correction - process) สำหรับผู้

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่มา	การไกล่เกลี่ย	คณะกรรมการ ฟื้นฟู	การประชุม กลุ่มครอบครัว	การพิพากษา โต้เถียง
	ในคดีที่ร้ายแรง		พิจารณาคดี ในชั้นศาล	กระทำผิดที่สา- มารณซึ่งเนะได้
กลุ่มเป้าหมายผู้ กระทำผิดที่ ที่ เหมาะสม	มีความหลากหลายในคอน แรกใช้คดี ที่ ต้องการเบี่ยง เบนออกจาก Formal Justice และคดีเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน แต่ใน บางพื้นที่ก็ใช้ ในคดีร้ายแรง ค้ำ ว ข (ถ้า เ อ ยี่ อ /ผู้ เลื ข ห า ย ต้องการ)	กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้กระทำ ผิดในคดีไม่ร้าย แรง คุณสมบัติ ของผู้กระทำ ความผิดจำกัด อยู่ในกลุ่มที่ ศาลพิพากษา ให้คุมประพฤติ และกำหนดให้ เข้าสู่กระบวนการ ของคณะกรรมการฟื้นฟู	ในนิวซีแลนด์ ใช้กับคดีเด็ก กระทำผิดทุก คดี ยกเว้นคดี ฆ่าคนตาย ในออสเตรเลีย Wagga Wagga Model ขึ้นกับ การตัดสินใจ ของตำรวจหรือ เกณฑ์ที่กำหนด ให้ เป็น ค ดิ ที่เบี่ยงเบนคดี อ อ ก จ า ก Formal Justice	ผู้กระทำผิดที่ สำนึกผิดและ ต้องการเปลี่ยน แปลงให้ดีขึ้น ใช้กับคดีทุก ประเภท และผู้ กระทำผิดเป็น นิสัย
ทีมงาน (staff)	ผู้ไกล่เกลี่ย (mediator) มี หล า ย position	ผู้ประสานงาน การฟื้นฟู(repa- rative coordi- nator เป็น ทีม งานของงานคุม ประพฤติ	ผู้ประสานงาน ยุติธรรมใน ชุม ชน(community justice Coordinator)	ผู้ประสานงาน ยุติธรรมในชุม ชน

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่มา	การไถ่เกี้ยว	คณะกรรมการ ฟื้นฟู	การประชุม กลุ่มครอบครัว	การพิพากษา โตะกลม
กระบวนการ และพิธีการ (managing dialog)	เหยื่อพูดคุยกับผู้ ไถ่เกี้ยวทำ หน้าที่ในการ ให้ความ สะดวกและ กระตุ้นให้ทั้ง เหยื่อและผู้ กระทำผิดพูด และไม่พูดตาม สคริปต์ แต่ก็มี หลากหลายใน คณะกรรมการ ของชุมชน ต่างๆ	ส่วนใหญ่เป็น การพิจารณา อย่างรอบคอบ ของคณะ กรรมการภาย หลังจากที่ได้ ถามผู้กระทำผิด และฟังคำแถลง (statement)แล้ว	ออสเตรเลียใช้ Wagga Wagga Model ผู้ประสานงาน ดำเนินการ ตามสคริปต์โดย ให้ผู้กระทำผิด พูดก่อนแล้วต่อ ด้วยเหยื่อและ คนอื่นๆ ในนิวซีแลนด์ ไม่ดำเนินการ ตามสคริปต์ มี การตัดสินใจที่ สอดคล้องกัน ภายหลังจาก การประชุม (private meeting) ของ สมาชิกครอบ ครัว	ผู้ ค ำ เนิ น ก า ร (keeper) เปิดและฟัง ความความเห็น ของผู้พิพากษา พนักงาน อัยการและ ทนายความพูด ถึงข้อเท็จจริง ทางกฎหมาย ของคดี(ในคดี ร้ายแรง)ผู้เข้า ร่วมประชุมทุก คน ได้ รับ อนุญาตให้พูด เมื่อถึงรอบของ ตน สุดท้ายมี การตัดสินใจที่ สอดคล้องกัน
การจัดการกับ การสนทนา	ผู้ไถ่เกี้ยวเป็น ผู้จัดการ	Board chairperson	ผู้ประสานงาน เป็นผู้จัดการ	ห ลั ง จ า ก keeper

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ที่มา	การใกล้เคียง	คณะกรรมการ ฟื้นฟู	การประชุม กลุ่มครอบครัว	การพิพากษา โต้เถียง
		เป็นผู้จัดการ ผู้ เข้าร่วมประชุม จะพูดได้ก็ต่อ เมื่อได้รับ อนุญาต		เริ่มเกริ่นนำ แล้วจัดรายการ สนทนาทำโดย กระบวนการ passing talking piece

ที่มา : <http://www.ncjrs.Org/html/ojjdp/2001-2-1/page5.html>.

ในการเปรียบเทียบรูปแบบทั้ง 4 รูปแบบข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งดีที่สุดสำหรับทุกชุมชน หรือสำหรับทุกคดีในชุมชน แต่ละรูปแบบมีจุดอ่อนและจุดแข็งแตกต่างกันไป รวมทั้งความเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบใดๆ กับคดีใดคดีหนึ่ง เช่น การพิพากษาโต้เถียงเป็นรูปแบบที่เป็นองค์รวมที่สุด(the most holistic of the models) แต่การพิพากษาโต้เถียงก็ต้องการเวลาในการดำเนินการของผู้เข้าร่วมประชุมมาก ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจากหลายฝ่าย รูปแบบนี้จึงมักไม่ใช้กับคดีทุโทษหรือคดีที่ไม่ซับซ้อน

อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถพัฒนารายการของการประชุมที่เป็นทางเลือก เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคดีที่แตกต่างกันหลากหลายและให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด เช่น คณะกรรมการฟื้นฟู เห็นว่าอาจเหมาะสมและคุ้มค่าสำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์ ในขณะที่การพิพากษาโต้เถียงอาจจะเหมาะสมกับคดีร้ายแรงและผู้กระทำผิดเป็นผู้กระทำผิดคดีนิสัย รวมทั้งกรณีที่มีสัมพันธภาพไม่ดี(dysfunctional relationship) หรือการประชุมกลุ่มครอบครัวเหมาะสม

กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด³¹

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นการเคลื่อนไหว(movement) ของกระบวนการยุติธรรม โดยการรวมเอาการลงโทษผู้กระทำผิดโดยใช้ชุมชน (community correction) การพิทักษ์สิทธิของเหยื่อ และนโยบายชุมชน ในความเป็นจริงหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้มีอยู่แล้วในวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิม ซึ่งมีการพัฒนามาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือชุมชน แล้วพัฒนามาเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน เช่น ชนพื้นเมืองในอเมริกา ฮาวาย ชนดั้งเดิมในแคนาดา ชาวอะบอริจินในออสเตรเลีย และชาวเมารีในนิวซีแลนด์ แม้กระทั่งในสังคมไทยดั้งเดิม เช่น ระบบสภาผู้เฒ่าที่ตำบลนาหว้าใต้ อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเมื่อลูกบ้านมีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น ก็ถือว่าเป็นเรื่องของลูกหลานทะเลาะกัน แต่ละฝ่ายจะหาผู้เฒ่ามาฝ่ายละ 4-5 คน สภาผู้เฒ่าจะปรึกษากันแล้วตัดสิน โดยให้ขอโทษกันหรือปรับไหม แล้วสั่งสอนมิให้ประพฤติดีกต่อไป หรือที่ชุมชนแออัดในเมืองบริเวณวัดฉนวนสะพานขาว ในกรุงเทพมหานคร ก็มีกระบวนการระงับข้อพิพาท ซึ่งมีใช้เพียงการขอให้ผู้ใหญ่ไกล่เกลี่ยตัดสิน แต่เป็นการตัดสินร่วมกันโดยหลายๆ คนในชุมชน

กล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น เป็นการพลิกพื้นบทบาทของชุมชนในการแก้ปัญหาอาชญากรรมครั้งสำคัญ หลังจากที่มีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชการที่ 5 ที่มีการรวมศูนย์อำนาจการปกครอง และตั้งอำนาจการตัดสินคดีจากทุกส่วนของสังคมมารวมศูนย์ที่ศาลยุติธรรม ซึ่งทำให้ระบบการปกครองตนเองของชุมชนสูญหายไป³²

³¹ อังคณา บุญสิทธิ์. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย ใน เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย วันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 48.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ที่เคยถูกมองว่าเป็นแนวความคิดแบบผลพลอยได้ กลับได้รับความนิยมและการยอมรับเพิ่มมากขึ้นในช่วงปี 1990 ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากการลงโทษเป็นวิธีการที่สิ้นเปลือง และดูเหมือนจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาอาชญากรรม ผู้ซึ่งสนับสนุนแนวความคิด Restorative Justice มีความเห็นว่า วิธีการนี้เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการพิจารณาคดีแบบลงโทษ (Retribution) โดยเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดพฤติกรรมความผิดทางอาญา โดยโครงการและแนวความคิดต่างๆ ที่หลากหลาย อันเกี่ยวเนื่องกับ Restorative Justice ที่บางประเทศนำไปใช้ จนทำให้ได้รับความนิยมและได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในหลายประเทศ ดังนี้³³

1. การเผชิญหน้าระหว่างเหยื่อและผู้กระทำความผิดในเรือนจำในสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และประเทศต่างๆ เป็นการเผชิญหน้าหลังจากผู้กระทำความผิดได้รับการตัดสินให้รับโทษไปแล้ว โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้ถามตอบ ชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ

2. การประชุมช่วยเหลือแก่ผู้กระทำความผิดทางเพศ (ในประเทศแคนาดา) ที่ได้รับการปล่อยตัวหลังจากได้รับโทษตามกำหนดแล้ว การประชุมถูกจัดขึ้นเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมหลายฝ่าย เพื่อจะได้เป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลพฤติกรรมของผู้ที่กระทำความผิด ทั้งนี้ ผู้กระทำความผิดสามารถร้องขอความช่วยเหลือจากชุมชนได้หากต้องการ เช่น การคุ้มครองความปลอดภัยให้กับผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษมาแล้ว

3. การไกล่เกลี่ยและการประชุมหารือได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการพิจารณาคดี ภายใต้การดำเนินการของตำรวจ เช่น ในประเทศออสเตรเลีย อังกฤษ และเบลเยียม หรือดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เช่น ในประเทศแคนาดา ซึ่งล้วนเป็นโครงการระดับชุมชนแทบทั้งสิ้น และได้รับความนิยมมากเช่นกันซึ่งการใช้วิธีนี้ ทำให้เกิดข้อถกเถียงเชิงทฤษฎีและปฏิบัติกันอย่างกว้างขวางว่า เจ้าหน้าที่ยุติธรรมในระบบการพิจารณาคดีอาญาที่มีอำนาจบังคับกฎหมาย สามารถทำหน้าที่ช่วยเหลือ เช่น เป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือ

³³Neess,op.,pp.9-12.

เป็นผู้ประสานงานในการบรรเทาความเสียหายระหว่างคู่กรณี ในรูปแบบต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นได้หรือไม่ ซึ่งในบางกรณีสามารถกระทำได้ หากได้รับการคัดสรรและการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี

4. Restorative Justice เป็นกระบวนการที่นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างพลเมืองและรัฐ ที่เมือง Fresno รัฐแคลิฟอร์เนีย มีการนำ Restorative Justice มาใช้เพื่อคลี่คลายปัญหาความขัดแย้ง ในกรณีคำร้องเรียนต่อการกระทำที่โหดเหี้ยมของตำรวจที่ Thames Valley ใช้วิธีนี้เพื่อแก้ปัญหาระหว่างประชาชนกับตำรวจ ที่ประเทศแอฟริกาใต้ บิชอป Desmond Tutu ได้อธิบายเกี่ยวกับหลักการ The Truth and Reconciliation Commission ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับหลักการ Restorative Justice ในประเทศนิวซีแลนด์ มีการแต่งตั้งคณะบุคคลขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่พิจารณาเกี่ยวกับการฝ่าฝืนสนธิสัญญา Waitangi ระหว่างราชินีกับหัวหน้าเผ่าเมารี ซึ่งถือว่าเป็นการนำหลักการมาใช้เพื่อลดความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

5. ในหลายประเทศ หลักนิติบัญญัติหรือกฎหมายได้ถูกนำมาบังคับใช้ เพื่อให้การนำ Restorative Justice มีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้น จากการสำรวจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติต่างๆ เหล่านั้น พบว่ามีจุดประสงค์ที่สำคัญหลายประการ คือ

- 5.1 เพื่อลดรูปแบบหรือระบบกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้ Restorative Justice
- 5.2 เพื่อกำหนดกฎหมายที่เป็นแรงจูงใจในการนำ Restorative Justice ไปใช้
- 5.3 เพื่อวางแนวทางและโครงสร้างของโครงการ Restorative Justice และ

5.4 เพื่อปกป้องสิทธิของผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย

6. การจัดหาแหล่งเงินทุนและบุคลากรมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ในระบบศาล โดยส่วนใหญ่ Restorative Justice จะถือว่าเป็น โครงการนำร่อง ซึ่งจะได้รับเงินสนับสนุน โครงการในระยะสั้น เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโครงการในเบื้องต้นก่อน แม้ว่าโครงการจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งแล้วก็ตามแต่ก็ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เนื่องจากการขาดการสนับสนุนทางด้านเงินช่วยเหลืออย่างพอเพียงและ

ต่อเนื่อง และเนื่องจากโครงการนี้ได้แผ่ขยายไปในส่วนต่างๆ ของโลก รัฐบาลของประเทศต่างๆ ก็กำลังจัดสรรงบประมาณและบุคลากร ในลักษณะการตอบแทนเป็นค่าจ้างให้กับเจ้าหน้าที่ที่มาปฏิบัติหน้าที่ หรือให้ทุนแก่การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปบริหารกันเอง ประเทศที่ให้การสนับสนุนโครงการนี้อย่างจริงจังได้แก่ แคนาดา อเมริกา และอังกฤษ

7. กลุ่มการปกครองของประเทศต่างๆ หันมาให้ความสนใจและให้การยอมรับต่อโครงการ Restorative Justice มากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการอภิปรายและถกประเด็นเกี่ยวกับโครงการในระดับนานาชาติอย่างกว้างขวาง ซึ่งในปีที่ผ่านมา Committee of Ministers of the Council of Europe ได้มีมติเห็นชอบในแนวปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยในส่วนของ การลงโทษผู้กระทำความผิด กลุ่มสหภาพยุโรปให้ความช่วยเหลือในการเปิดเวทีอภิปรายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย กับวิธีการ Restorative Justice ซึ่งจุดประสงค์ของการอภิปรายในครั้งนี้ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือต่อกัน ในการดำเนินการวิจัยเปรียบเทียบระดับนานาชาติ เกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยดังกล่าว

8. ประการสุดท้าย การประชุมใหญ่สหประชาชาติ (UN Congress) ครั้งที่ 10 ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการดำเนินการต่อผู้กระทำความผิด ได้หยิบยกประเด็นเกี่ยวกับความยุติธรรมต่อผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งจากสี่ประเด็นหลักของการประชุมในครั้งนี้ และจากแนวทางที่ใช้ในการประชุมอภิปราย จะเห็นได้ว่าได้มีการรวมแนวคิดเกี่ยวกับ Restorative Justice เข้าไปด้วยแล้ว ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมิใช่เป็นเรื่องใหม่สำหรับสหประชาชาติ ดังจะเห็นได้จากคู่มือนานาชาติว่าด้วยการบวนการยุติธรรมของสหประชาชาติได้ระบุเกี่ยวกับ Restorative Justice ไว้ว่า เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสังคมโดยส่วนรวม ในการที่จะหาวิธีการที่สมคูลที่เน้นตัวผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย และนอกจากนี้ในหลายๆ ประเทศที่พัฒนาแล้ว เรื่องการชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ได้กลายเป็นองค์ประกอบหลักของแนวคิดแบบ Restorative Justice ไปแล้ว

7. การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในประเทศไทย

สำหรับในประเทศไทยนั้น การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่ในประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เริ่มจากการจัดการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย : ผลสรุปโครงการเวทีความคิดเพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมไทย เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2543 บทสรุปจากเวทีสัมมนาดังกล่าว ได้มีการนำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมหลายเรื่อง มีการกล่าวถึงสภาพปัญหาที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมไทยประเด็นหลักๆ ได้แก่³⁴

1. กระบวนการยุติธรรมนั้นถูกผูกขาดโดยรัฐมากเกินไป เป็นเรื่องที่รัฐเข้ามาจัดการเองทั้งหมด ทั้งระบบ โดยไม่มีพื้นที่ให้ชุมชนและประชาสังคม เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วม ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทุกคนในทุกเวทีสัมมนา และเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งมีความสำคัญที่ทุกคนมาก

2. กระบวนการยุติธรรมนั้น มุ่งเน้นที่จะนำเอาผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในบางครั้งสิ่งที่จะให้ความสำคัญต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

3. กระบวนการยุติธรรมจะดึงคดีข้อพิพาทเข้ามาสู่ระบบ ไม่ค่อยมีกระบวนการที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขปัญหาในชุมชน ไม่ค่อยมีการส่งเสริมให้มีการยุติปัญหาในชั้นตำรวจ ชั้นอัยการเท่าที่ควร มีแต่การดึงคดีเข้าไปสู่ระบบของศาล ซึ่งจะทำให้ศาลมีภารกิจมากขึ้น แล้วจำนวนคดีก็จะไหลไปสู่ราชทัณฑ์ ทำให้ราชทัณฑ์มีภารกิจค่อนข้างมากเกินไปกำลังที่จะรับได้ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าการใช้แนวคิดนั้น ทำให้เกิดปัญหาคนล้นคุก เกิดปัญหาว่าจำนวนเด็กกระทำผิดมากกว่าที่สถานพินิจจะดูแลได้ แล้วคนเหล่านั้นอาจจะไม่ได้รับการฟื้นฟูที่เหมาะสมเพราะทรัพยากรที่จำกัด แล้วก็ไม่สามารถที่จะกลับมาเป็นพลเมืองดีของสังคมได้

ในขณะเดียวกัน ปัญหาที่เกี่ยวกับระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ก็นับว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรม ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่การได้

³⁴ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 7.

ตัวผู้กระทำผิดมาดำเนินคดีเท่านั้น แต่ต้องมีระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสม ที่นอกจากจะสามารถส่งผลให้ผู้กระทำผิดและสังคมทั่วไป ที่เห็นผู้กระทำผิดถูกลงโทษ เช่นนั้น ไม่กระทำผิดอีกแล้ว ยังต้องมีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเพื่อให้สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมของไทย ยังไม่ประสบความสำเร็จในส่วนนี้ กล่าวคือ³⁵

1. ยังคงละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพราะว่าคุณคิดของนักกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม ยังผูกติดอยู่เพียงการวินิจฉัยข้อถูกผิดของการกระทำ แต่หลังจากการชี้ข้อถูกผิดเช่นนั้นแล้ว ผู้กระทำผิดจะได้กลับตัวเป็นคนที่มีประโยชน์แก่สังคมได้หรือไม่เพียงใด ยังมีการคำนึงถึงกันน้อยมาก โดยสังเกตได้จากระบบที่เป็นอยู่ มุ่งแต่จะผลักดันคดีเข้าสู่ชั้นตอนของศาล และผลักดันผู้กระทำผิดเข้าสู่เรือนจำ จนนักโทษมีมากกว่ากำลังของราชทัณฑ์ที่จะรับได้ นอกจากนี้ยังไม่มี การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดก่อนขึ้นชั้นตอนของศาล หรือมาตรการในการลงโทษที่เป็นทางเลือกที่เหมาะสม นอกจากการลงโทษจำคุก ซึ่งถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทบทุกเรื่อง ระบบที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในปัจจุบัน ยังมีปัญหาทำให้บุคคลมีโอกาที่จะหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้อีก

2. ระบบการกำหนดโทษ ยังมีได้คำนึงถึงภูมิหลังของผู้กระทำผิดกันอย่างจริงจัง แม้ในปัจจุบันยังมีการนำภูมิหลังของผู้กระทำผิด มาประกอบการพิจารณาค่อนข้างน้อย ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ทำได้ แต่มีการนำรายงานของพนักงานคุมประพฤติมาใช้บ้างแต่ก็ยังไม่แพร่หลายในทุกกรณี ทำให้การกำหนดโทษในบางคดีไม่เหมาะสมกับความผิด

3. ระบบราชทัณฑ์ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุที่ราชทัณฑ์ในปัจจุบันต้องรับภาระควบคุมผู้ต้องขัง และนักโทษจำนวนมากเกินกว่าความ

³⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของ ไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2544, หน้า 38-40.

สามารถที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้โทษจำคุกมากเกินไป ทำให้ระบบราชทัณฑ์มีปัญหาในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ให้กลับสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการ ที่นำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาในกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยจะนำไปใช้อย่างไม่เป็นทางการในการแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ ที่เป้าหมายของโครงการเหล่านี้แตกต่างกันออกไป มาใช้กับคดีอาญาบางลักษณะของไทย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เน้นว่าหลักความยุติธรรมไม่ใช่เรื่องของคนเพียงสองฝ่ายเท่านั้น แต่ต้องเป็นเรื่องของคนสี่ฝ่าย คือผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย และรัฐกับชุมชน ซึ่งทุกฝ่ายนี้ต่างได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมด้วยกันทั้งนั้น³⁶

สำหรับองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ได้มีการขานรับแนวคิดดังกล่าวอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับนโยบายเองรัฐบาลปัจจุบันจัดการสัมมนาระดมความคิดหลายครั้ง หน่วยงานในระดับกรมที่สังกัดกระทรวงยุติธรรม และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ต่างให้ความสนใจที่จะนำมาใช้กับคดีบางประเภทในประเทศไทย โดยเฉพาะคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ที่ในบางคดีการนำเด็กฟ้องคดีในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก อาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพคดี หรือในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คดีที่เป็นความผิดระหว่างบุคคลในครอบครัวหรือสามีภรรยา

ในขณะเดียวกัน หากย้อนกลับมามองระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เป็นทางการ กำลังประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศต่างๆ กล่าวคือ มีการกระทำความผิดมากขึ้น และอาชญากรรมมีมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีมากขึ้น มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม ตลอดจนปัญหาในการบริหารงานยุติธรรม ในที่สุดก็กลายเป็น

---

³⁶Robert W. Drowns and Karen M. Hess, *Theory Into Practice in Juvenile Justice and a Look to the Future*. New York: West Publishing, 1995, pp.539-540.

ปัญหาของสังคมที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันแก้ไข³⁷หนทางในการที่จะลดปริมาณคดีที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้กลายมาเป็นคำถามที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องช่วยกันหาทางออก ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทย หรือกระทรวงยุติธรรม เพราะถ้าหากว่าสามารถทำได้ก็เท่ากับว่าสามารถที่จะลดปัญหาคดีล้นศาล นักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาลงไปได้ ซึ่งหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจ กับแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษ ที่มีหลักการว่าการกระทำความผิดอาญาหรืออาชญากรรมนั้น เป็นการกระทำที่กระทบต่อตัวบุคคลและความสัมพันธ์ของบุคคล มากกว่าเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายธรรมดา

ดังนั้น ค่านิยมและความเชื่อของแนวความคิดนี้ ให้ความสำคัญกับความต้องการให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากอาชญากรรม และความสูญเสียที่เกิดขึ้นแก่เหยื่อ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ นอกจากจะให้ความสำคัญกับบทบาทที่สำคัญของเหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกในชุมชนแล้ว ยังให้ความสำคัญกับผู้กระทำความผิด ซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย ให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูผู้เสียหาย ทั้งทางความรู้สึกและความสูญเสียที่เป็นตัวเงิน และการจัดให้คู่กรณีมีโอกาสในการพบปะพูดคุย การเจรจาตกลง และแก้ไขปัญหาเมื่อโอกาสอำนวยให้ ซึ่งจะทำให้สังคมมีความรู้สึกปลอดภัย ทำให้ข้อขัดแย้งได้รับการแก้ไข และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นี้ มีจุดเน้นอยู่ที่เหยื่ออาชญากรรม หรือผู้เสียหายในคดีอาญา ตัวผู้กระทำความผิด และสมาชิกของชุมชน ซึ่งต่างจากแนวทางของกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบเดิม รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ควรจะได้นำมาพิจารณาเป็นรูปแบบที่เหมาะสม

---

³⁷ ประธาน วัฒนาวณิชช.การประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา: แนวทางสันติ ในเอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์:ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย วันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ณ ดิกรสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย,หน้า 71.

สมสำหรับประเทศไทย ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้น ได้แก่การประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing)

DRU

บทที่ 4

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ

การศึกษาในบทนี้ ผู้ศึกษาวิจัยจะทำการศึกษารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ FGC) ที่เป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างได้ผลในต่างประเทศ เป็นรูปแบบที่ผู้ศึกษาเห็นว่า ควรนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ที่จะเป็นการแก้ปัญหาในเชิงองค์รวมและอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งเหยื่อจากการกระทำผิด ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ครอบครัวของผู้ที่กระทำผิด รวมทั้งชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ รวมทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ทั้งนี้จะทำการศึกษาดังแต่ความเป็นมา รูปแบบที่มีการใช้กันในประเทศ รวมทั้งการนำมาใช้ในประเทศไทย เพื่อสร้างความสมานฉันท์กันในชุมชน โดยไม่ต้องนำคดีบางประเภทที่เด็กกระทำผิดมาขึ้นสู่ศาล

1. การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ FGC)

1.1 ความหมายของการประชุมกลุ่มครอบครัว

ในปัจจุบันมีปริมาณเด็กและเยาวชนกระทำผิดเพิ่มขึ้นมาก ซึ่งปรากฏทั้งจากสถิติสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม และศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งๆ ที่ในประเทศไทยนั้น มีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก มีศาลเยาวชนและครอบครัว เด็กส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำผิดจะถูกลำตัวเข้าสู่การพิจารณาคดี และถูกควบคุมตัวรวมกันในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่มีสภาพแออัด ในระหว่างการพิจารณาคดีหรือควบคุมตัวไว้ฝึกอบรม ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล โดยไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมอย่างจริงจัง

เนื่องจากมีปริมาณเด็กที่ถูกดำเนินคดีเกินกว่าที่เจ้าหน้าที่จะดูแลได้อย่างเต็มที่ การดำเนินคดีในลักษณะนี้นอกจากจะไม่ได้ฟื้นฟูนิสัยเด็กที่กระทำผิด ให้กลับตัวเป็นคนดีเพื่อออกมาสู่สังคมแล้ว เด็กที่ถูกควบคุมตัวอาจได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมนิสัยอาชญากรจากกันได้ เมื่อพ้นจากการควบคุมเด็กก็จะกระทำผิดซ้ำอีก

จากสภาพปัญหาดังกล่าวนี้ บุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก จึงพยายามที่จะแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันในสังคมไทยได้มีการนำเสนอแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด เพื่อช่วยเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบหนึ่งที่มีการนำเสนอให้มีการนำมาใช้ใน คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ FGC)¹

การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) หมายความว่า การดำเนินการจัดประชุม เพื่อแสวงหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดในคดีความผิดบางประเภท โดยคำนึงถึงสภาพแห่งคดี โดยวิธีการให้ครอบครัวของผู้เสียหาย และครอบครัวของผู้ต้องหาว่ากระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วม โดยครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนที่ต่อหาว่าได้กระทำผิดจะเป็นผู้ดูแลและควบคุมให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแผนการแก้ไขฟื้นฟู โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย หรือญาติใกล้ชิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งคณะสหวิชาชีพ อันได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งผู้นำชุมชน และผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด การประชุมกลุ่มครอบครัว

¹http://www.ojpp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative_justice/96523/

ครัว จะดำเนินการให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดยอมรับผิด ขอมแก้ไขผลเสียหาย หรือยอมรับแนวทางแก้ไขที่พูนนั้น

1.2 แนวคิดในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

การประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) เกิดจากแนวคิดในการนำเอารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด โดยใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ ในการนำผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และคณะสหวิชาชีพ มาประชุมเพื่อตกลงกันในแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น โดยเด็กหรือเยาวชนยอมรับและสำนึกในผลที่ตนกระทำนั้น ผู้เสียหายพร้อมที่จะให้อภัยและยอมรับการเยียวยาแก้ไข เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดจะอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของครอบครัวโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนนั้นๆ เด็กหรือเยาวชนก็ไม่ต้องถูกดำเนินคดี ไม่ต้องรับโทษ ไม่ต้องถูกคุมขังในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่อาจมีภาวะเสี่ยงในการรับถ่ายทอดคดีนิสัยจากผู้ต้องขังอื่นๆ ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟูที่เป็นปรัชญาและหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กนั้น สามารถแก้ถึงต้นตอของปัญหาได้อย่างแท้จริง และเป็น การแก้ปัญหาในระยะยาวอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมถึงครอบครัวของเด็กและเยาวชนด้วย

การประชุมกลุ่มครอบครัว มีกระบวนการของการประชุม กล่าวคือเมื่อการกระทำผิดความผิดเกิดขึ้น ผู้ช่วยเหลือจะติดต่อกับเหยื่อหรือผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเพื่ออธิบายกระบวนการและเชิญให้เข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้ช่วยเหลือจะสอบถามเหยื่อและผู้กระทำผิดให้แจ่มแจ้งรายชื่อผู้ที่เป็นหลัก (key supporters) ที่จะให้การช่วยเหลือเขาในระบบนี้ บุคคลเหล่านี้จะได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมด้วย ลักษณะของการประชุมเริ่มด้วยการให้ผู้กระทำผิดอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่นๆ อธิบายถึงผลกระทบของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อชีวิตของเขา แต่บางครั้งอาจเริ่มการประชุม โดยให้เหยื่อเริ่มอธิบาย ก่อนหน้าเหยื่อต้องการเช่นนั้น การประชุมโดยผ่านการบรรยายความ (narration) ผู้กระทำผิดต้องพบกับเหยื่ออย่างใกล้ชิด และได้รับรู้ผลร้ายจากการกระทำของเขามีต่อเหยื่อ ผลร้ายที่ครอบครัวและเพื่อนของผู้กระทำผิดเองได้รับ เหยื่อมีโอกาสที่จะแสดงความรู้สึกและถามถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากการอธิบายเกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำผิดผ่านไป เหยื่อจะถูกถามเพื่อให้แจ่มแจ้ง

(identify) ผลลัพธ์ (outcome) ที่ต้องการจากการประชุม ในกรณีนี้เหยื่ออาจช่วยกำหนด ข้อผูกพัน (obligation) ให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติก็ได้ ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนสามารถช่วยกัน ตัดสินใจในกระบวนการแก้ไขปัญหาว່ว่าผู้กระทำผิดควรแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของ เขาอย่างไรจึงจะดีที่สุด เมื่อเสร็จสิ้นการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมจะลงนามในข้อตกลง ซึ่งเป็นเค้าโครง (outline) ของความคาดหวัง (expectation) และข้อผูกมัด (commitment)² สำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัว เป้าหมายของการประชุมซึ่งจะหมายถึงถึง ต่อไปนี้³

1) เป็นการเปิดโอกาสให้เหยื่อให้เข้ามามีบทบาทโดยตรง ในการอภิปรายถึงการกระทำผิดและพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการลงโทษ (sanction) ที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

2) ให้เหยื่อได้รับรู้ถึงผลกระทบจากการกระทำของเขาได้มากขึ้น และให้โอกาสผู้กระทำผิดในการแสดงความรับผิดชอบ (responsibility)

3) เป็นการผูกมัดระบบการให้ความช่วยเหลือ ให้ผู้กระทำผิดเพื่อการแก้ไขและจัดระเบียบพฤติกรรมในอนาคตของผู้กระทำผิด

4) อนุญาตให้ทั้งเหยื่อและผู้กระทำผิดได้ติดต่อ (reconnect) กับระบบการให้ความช่วยเหลือหลักในชุมชน

การนำการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการนำมาใช้ในคดีเด็กและเยาวชน ถือว่าเป็นกระบวนการที่ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด ครอบครัวของผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด รวมทั้งชุมชนและนักสังคมสงเคราะห์ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟู ทำให้เด็กไม่ต้องถูกดำเนินคดีและไม่ถือเป็นผู้กระทำผิด ได้รับโอกาสกลับตัวเป็นคนดีได้

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กเป็นทางเลือกใหม่ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ FGC) นี้ มิได้เน้นเฉพาะการลงโทษ

²Ibid.

³<http://www.ncjrs.org/html/ojdp/2001-2-1/page.html>.

หรือควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดไว้ฝึกอบรมเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว แต่ประชุมกลุ่มครอบครัวของผู้ต้องหาร่วมกับผู้เสียหาย ภายใต้การดูแลของรัฐ ซึ่งมีแนวทางในการฟื้นฟูความเสียหายให้กลับคืนมา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับเด็กผู้กระทำผิด ทำให้สมาชิกในครอบครัวเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด และชุมชนต้องร่วมกันรับผิดชอบในการก่อให้เกิดเด็กกระทำผิด โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูโดยการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน การประชุมกลุ่มครอบครัว จึงเป็นกระบวนการที่เป็นทางเลือก ที่เมื่อจับกุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแล้ว เมื่อผู้ต้องหาได้สารภาพว่ากระทำความผิด ผู้เสียหายยินยอมให้ผู้ต้องหาชดเชยความเสียหาย จากการกระทำผิดแทนการรับโทษทางอาญา ยอมรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด นักสังคมสงเคราะห์ก็จะจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย สมาชิกในครอบครัวของทั้งสองฝ่าย และชุมชนมาพบปะกัน ประชุมร่วมกัน โดยมีผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นคนกลางในการให้ความช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ย เมื่อผู้กระทำผิดยอมรับผิดและพร้อมที่จะแก้ไขหรือชดเชย ด้วยการจัดทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ หรือชดใช้ด้วยประการอื่นจนผู้เสียหายพอใจและให้อภัยภายใต้ความเห็นชอบของกระบวนการยุติธรรม เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น จะได้รับ โอกาสในการกลับตนเป็นคนดีที่สังคมยอมรับ โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในศาล และไม่ถือว่าเด็กและเยาวชนนั้นเป็นผู้กระทำความผิด อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมอย่างถาวรและยั่งยืน⁴

1.3 ข้อดีของการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

ข้อดีของแนวทางการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ในคดีที่ไม่ร้ายแรง หรือนำมาใช้เสริมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีดังนี้

1) การประชุมระหว่างกลุ่มครอบครัว สามารถรักษาและสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนโดยรวมได้ เพราะสามารถดึงเอาสมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน

⁴Ibid.

⁵Ibid.

การประชุมถกเถียงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมผลกระทบ และการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ การดึงกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมเข้ามาเกี่ยวข้องนี้ ทำให้พลเมืองนครธรรมดากลายเป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและอาชญากรรมได้โดยตรงมากขึ้น

2) กลุ่มคนที่เข้ามาเกี่ยวข้องนี้จะได้รับการพิจารณา ในฐานะที่เป็นหนึ่งในผู้เสียหายจากอาชญากรรม ซึ่งการประชุมระหว่างกลุ่มครอบครัว จะทำการสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนเหล่านี้ ซึ่งก็คือผู้เสียหายโดยตรง คนที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหาย สมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิด และคนอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิด ผลกระทบของผู้เสียหายจะได้รับการพิจารณาพูดถึงในการประชุมมากกว่า เพราะผู้เสียหายโดยตรงและผู้เสียหายโดยอ้อมได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมด้วย

3) อาสาสมัครที่เป็นพลเมือง สามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด หลังจากการพิจารณาคดีได้มากขึ้น เพราะคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมจะช่วยเหลือ ให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้อีกครั้ง และยังช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้เสียหายอีกด้วย

4) คุณค่าของครอบครัวที่มีต่อชีวิตของเยาวชนที่กระทำผิด จะได้รับการพูดถึงและเน้นย้ำอยู่เสมอ เพราะบทบาทของครอบครัวนั้น มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการกระทำผิดของเยาวชน แนวทางดังกล่าวนี้สามารถเข้าไปผดุงรักษาความยุติธรรม โดยจะเน้นเรื่องการสร้างสานความสัมพันธ์และดึงครอบครัวของผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมพร้อมกันได้

2. การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์

2.1 แนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์

แนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) เริ่มนำเข้ามาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ ภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติเด็กและเยาวชนและครอบครัวปี ค.ศ.1989

(Children, Young Persons and Their Families Act 1989) กับระบบยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ที่กระทำความผิด จากแนวความคิดที่เห็นว่าความเสียหายเป็นสาเหตุมาจากกระทำความผิดของผู้เยาว์ ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องที่ได้ผลกระทบมากที่สุด ดังนั้น จึงต้องมีการตัดสินใจที่เหมาะสม และเพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูความเสียหายให้ดีกว่าเดิม ทั้งสำหรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด และสำหรับผู้เสียหาย⁶ ซึ่งเป็นการนำเอาทฤษฎีที่เป็นมูลฐานของการดึงเอาผู้เสียหาย ผู้เยาว์ที่กระทำความผิดและครอบครัวของเขามาพบกัน โดยผลที่ได้จากการประนีประนอมระหว่างฝ่ายต่างๆ ผู้กระทำความผิดควรจะยอมรับความรับผิดชอบสำหรับความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย และควรจะเสนอวิธีที่จะชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประชุมนี้ ควรมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อการเยียวยาแก่ผู้เสียหายด้วย⁷

2.2 ระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวที่บัญญัติไว้ใน Children, Young Persons and Their Families Act 1989

ระบบความยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ของประเทศนิวซีแลนด์ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้เยาว์นั้น ระบบนี้มีทั้งแบบไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีบทบาทในทั้งสองระบบ ซึ่งจะมีในกระบวนการยุติธรรมที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเด็ก ผู้เยาว์ และครอบครัวปี 1989 (Children, Young Persons and Their Families Act 1989) ใช้กับเด็ก (หมายถึงเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 14 ปี) และผู้เยาว์ (หมายถึงเด็กที่มีอายุ 14 ถึง 17 ปี แต่ไม่รวมคนแต่งงานแล้ว) ที่กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการส่งเสริมความผาสุกของเด็กและผู้เยาว์ และครอบครัว และกลุ่มครอบครัว โดยการมีประกันว่าในกรณีที่เด็กและผู้เยาว์กระทำความผิด พวกเขาต้องรับผิดชอบ และถูกไต่ถามให้ยอมรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน และพวกเขายอมรับผิดและยอมรับการฟื้นฟู และทำงานสาธารณประโยชน์ต่อสังคม

⁶<http://wcr.sonoma.edu/v1n1/morris.html>.

⁷<http://www.justice.govt.nz/pubs/reports/1996/restorative/chapter3.html>.

⁸Children, Young Persons and Their Families Act 1989.section 2(1).

การประชุมกลุ่มครอบครัว ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน เป็นกระบวนการตัดสินใจตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ ในครอบครัวของเขา หรือชุมชน และผู้เสียหายจากการกระทำความผิด และผู้ที่มาสนับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้เสียหาย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมามีการใช้วิธีการหลายอย่าง มาใช้กับผู้เยาว์ที่กระทำความผิด ซึ่งในอดีตต้นแบบหลักที่ใช้กันเป็นสากลในช่วงปี พ.ศ.2493-2513 คือ การควบคุมอาชญากรรม และแนวทางการสงเคราะห์ ซึ่งทั้งสองแบบนี้ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ โดยกระบวนการที่ใช้สำหรับเด็กกระทำผิดทั้งในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอื่นๆ ต่างก็มีข้อสรุปว่าการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมาก ไปควบคุมตัวไว้ในสถานที่คุมขังซึ่งเป็นสถานพินิจ ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำความผิด และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น แนวทางที่ถูกลำเสนอใหม่ที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชน จึงเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนอยู่กับครอบครัวของตนและอยู่ในชุมชนของพวกเขา และให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา แนวทางนี้ยังสอดคล้องกับแนวโน้มที่เป็นสากล ที่เน้นในสิ่งต่อไปนี้⁹

1. ความยุติธรรม ความยุติธรรมนี้จะรวมถึงการที่ต้องรับผิดชอบ (Accountability) ต่อการกระทำความผิดกฎหมาย ความเท่าเทียม และสัดส่วนที่เหมาะสมของการลงโทษ และการเน้นไปที่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย (due process) ทั้งนี้ อีกเรื่องหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องตามที่ยอมรับกันในระบบของนิวซีแลนด์ว่าสำคัญต่อความรับผิดชอบคือกรอบเวลาต้องสมจริงเพื่อผู้กระทำผิดสามารถเชื่อมโยงการลงโทษเข้ากับความผิดที่ตนกระทำได้

2. การเบี่ยงเบนไปจากการดำเนินคดีในศาล (diversion) การทำให้ไม่ต้องถูกคุมขัง (decarceration) และการทำให้พ้นจากมลทินความอับยศสูญเสี้ยวชื่อเสียง

⁹Gabrielle M. Maxwell and Allison Morris. **The New Zealand Model of Family Group Conferences.**Leichhardt: The Federation Press,1996, p.15.

(destigmatisation) เชื่อมโยงกับแบบอย่างความยุติธรรม คือการเน้นที่การลงโทษอย่างประหัตฯ หลีกเลียงกระบวนการตีตรา และการทำให้อัปยศอดสูเสียชื่อเสียง และการหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่างๆ นอกเสียจากว่าจำเป็นต้องใช้เพื่อความปลอดภัยสาธารณะ

ในขณะเดียวกัน ประเทศนิวซีแลนด์ก็มีแนวทางที่เป็นแบบอย่างของการสงเคราะห์ โดยมีเป้าหมายที่จะเป็นการเสริมสร้างความผาสุก และความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ซึ่งระบบของนิวซีแลนด์นั้นด้านหนึ่งปฏิเสธแนวความคิดที่ว่า การยอมรับความต้องการด้านการสงเคราะห์ควรเข้ามาแทนที่ความรับผิดชอบ หรือไปสู่การย้ายเด็กจากครอบครัวและชุมชน อีกด้านหนึ่งเน้นไปที่ความสำคัญของการให้การสนับสนุนผู้เยาว์และครอบครัว ซึ่งจะเป็แนวทางที่จะลดโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำ โดยจัดให้มีระบบที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก¹⁰

นอกจากนี้ กฎหมายเด็ก ผู้เยาว์และครอบครัวปี 1989 (Children, Young Persons and Their Families Act 1989) ซึ่งเป็นกฎหมายเด็กของประเทศนิวซีแลนด์ ยังมีเนื้อหาใหม่ที่น่าสนใจบางประการที่เน้นถึงกรณีต่อไปนี้ด้วย คือ¹¹

1.การเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ย การชดใช้ และการปรองดองหรือการสมานฉันท์ ซึ่งแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก คือการเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยการตอบสนองที่คิดต่อความต้องการเหล่านั้น ด้วยการให้โอกาสให้ได้รับการชดใช้ แนวโน้มไปในทางด้านการไกล่เกลี่ย ยังเปิดช่องให้ผู้เสียหาย ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด รวมทั้งโอกาสที่จะสร้างความปรองดองกัน ซึ่งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ย ก็คือทำให้เข้าใจถึงผลกระทบ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของเขา รู้สึกสำนึกในการกระทำของตน ซึ่งในระบบความยุติธรรมของเด็กและเยาวชนในนิวซีแลนด์ แนวคิดนี้มีแนวโน้มที่จะขยายไปสู่แนวทางปฏิบัติมากขึ้น

2.การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่ใช้การตกลงใจร่วมกัน แนวทางนี้เน้นว่าครอบครัวและผู้เยาว์ ควรมีส่วนร่วมในทุกส่วนของกระบวนการ

¹⁰Maxwell and Morris. *ibid*, p.16.

¹¹*Ibid.*, pp.16-17.

การตัดสินใจ และมีส่วนรับผิดชอบในผลจากการกระทำความคิดที่เกิดขึ้น โดยความเห็นชอบของทุกคนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้เยาว์ ครอบครัว ตำรวจ และผู้เสียหาย ต้นตอของแนวคิดนี้มาจากทั้งแนวคิดในการเสริมสร้างอำนาจและการควบคุม ผ่านทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นมาจากการวิจัยทางจิตวิทยา เกี่ยวกับประสิทธิผลของการบำบัด และแนวคิดเรื่องการประชุมแบบดั้งเดิมของชาวเมารี ซึ่งการตัดสินใจใดๆ เป็นสิ่งที่กระทำร่วมกันของผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกคน รวมทั้งสมาชิกของครอบครัว ตระกูล และชุมชน ขึ้นอยู่กับความหนักเบาของความคิดนั้นๆ

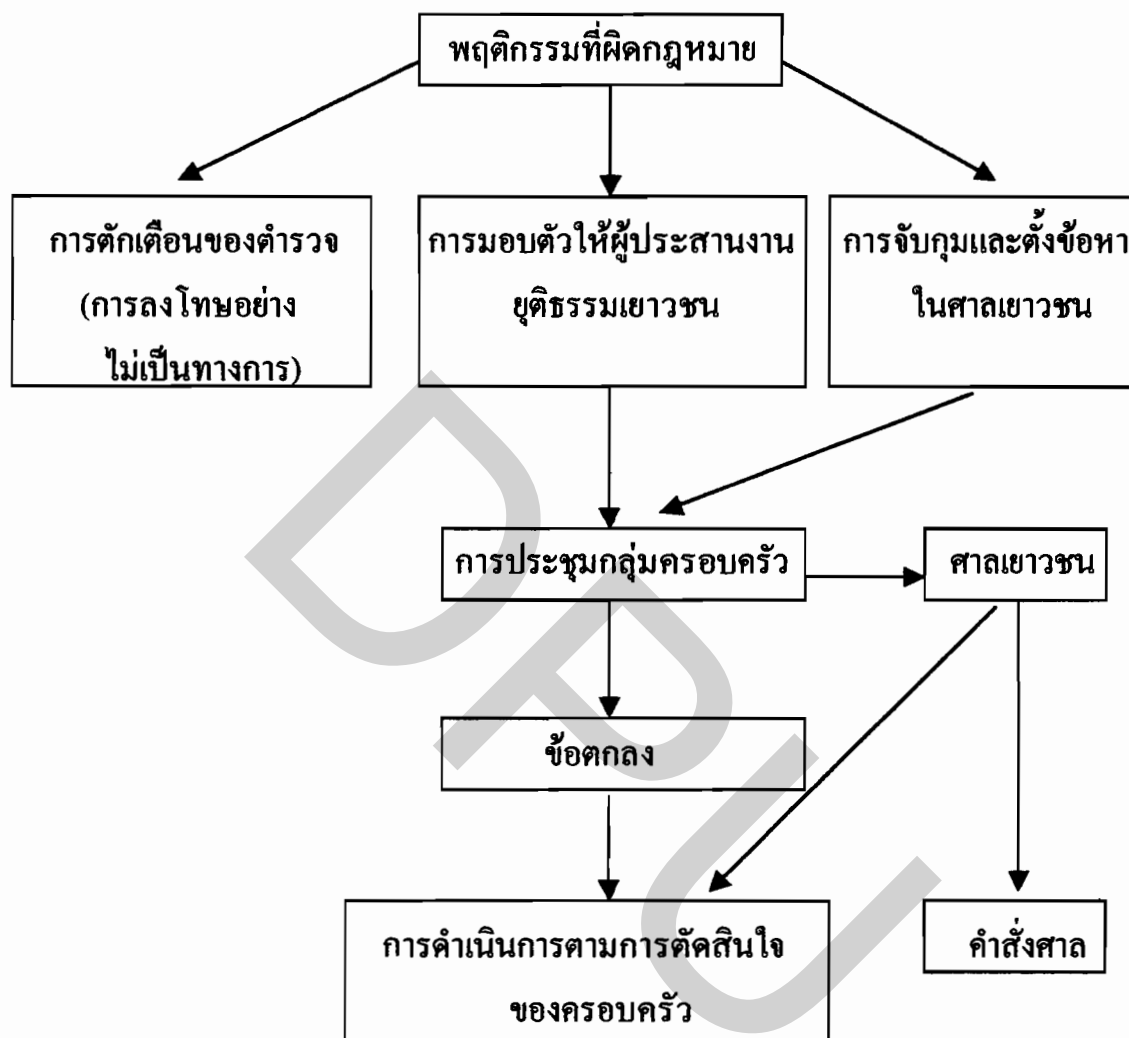
3. ความเหมาะสมทางวัฒนธรรม กระบวนการและบริการจะต้องเหมาะสมกับวัฒนธรรมของครอบครัวและผู้เยาว์ รวมทั้งกระบวนการตัดสินใจการเตรียมการเพื่อให้มีการแสดงความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น

2.3 กระบวนการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวผ่านกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ผ่านระบบของกระบวนการยุติธรรมนี้ ปรากฏตามแผนภูมิที่ 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ระบบตอบสนองต่อผู้กระทำความผิด การประชุมกลุ่มครอบครัว จะจัดการกับผู้กระทำผิดทุกคนที่ตำรวจได้พิจารณาว่าความคิดที่กระทำนั้นน่าห่วง หรือคือร้ายเกินกว่าที่ตักเตือน และการลงโทษของตำรวจอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การขอร้อง

แนวทางการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ผ่านขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมนี้ จะมีสองทางที่จะจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ ถ้าไม่เป็นการส่งไปให้โดยตรงกับผู้ประสานงานยุติธรรมของเขาวชน ซึ่งแนวทางนี้จะไม่มีการส่งตัวเขาวชนไปสู่กระบวนการศาล ส่วนอีกแนวทางหนึ่งก็คือก็จะเป็นการส่งตัวไปจากศาลเขาวชน ในกรณีที่มีการจับกุมและการตั้งข้อหา และเขาวชนถูกส่งตัวขึ้นศาลเขาวชน แต่ขั้นตอนของกฎหมายเปิดช่องให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว ในกรณีนี้จะมีการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้จะให้คำแนะนำออกมาว่าผลเป็นอย่างไร เมื่อคดีขึ้นมาสู่ศาลเขาวชนในตอนแรก คำแนะนำของการประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกส่งไปให้ศาลเขาวชนอนุมัติ ก่อนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และศาลเขาวชนอาจจะเป็นผู้ตัดสินคดีได้เช่นกัน ในกรณีที่การประชุมกลุ่มครอบครัวเสนอแนะให้ศาลตัดสินคดี หรือในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงศาลก็จะตัดสินคดี

ภาพที่ 1 การประชุมกลุ่มครอบครัวที่ผ่านขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม

ที่มา : Gabrielle M. Maxwell and Allison Morris. **The New Zealand Model of Family Group Conferences.**Leichhardt: The Federation Press, 1996, p.17.

2.4 การประชุมกลุ่มครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัว ถือเป็นหัวใจของระบบในประเทศนิวซีแลนด์ เป็นการประชุมที่ครอบครัวเป็นผู้เลือกเวลาและสถานที่ และมีผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยผู้เยาว์ ครอบครัว รวมทั้งครอบครัวขยายที่เป็นเครือญาติ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ตำรวจ ผู้สนับสนุนผู้เยาว์หรือที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความของผู้

เยาว์ ซึ่งจะได้รับแต่งตั้งขึ้นมาโดยอัตโนมัติ และจะได้รับค่าตอบแทนจากรัฐเมื่อคดีขึ้นมาสู่ศาลเยาวชน และคนอื่นๆ ที่ครอบครัวอยากให้มาร่วมในการประชุมด้วย ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเป็นผู้จัดการประชุมนี้ และทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกการประชุม และเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างครอบครัวกับตำรวจ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสามารถเชิญคนอื่นมาทำหน้าที่ผู้อำนวยความสะดวกได้ โดยเฉพาะถ้าคำนึงถึงเงื่อนไขทางด้านวัฒนธรรมสำหรับกระบวนการนั้นเมื่อมีการแนะนำตัวและทักทายกันแล้ว ตำรวจจะอธิบายถึงการกระทำผิด และผู้เยาว์จะยอมรับหรือปฏิเสธความเกี่ยวข้องในคดี ถ้าไม่มีการปฏิเสธ การประชุมกลุ่มครอบครัวจะดำเนินต่อไป โดยให้ผู้เสียหายเล่าถึงผลกระทบของการกระทำผิดของต่อเขา จากนั้นจึงมีการแลกเปลี่ยนทัศนคติกันว่าจะทำเรื่องที่เกิดขึ้นให้ถูกต้องได้อย่างไร ครอบครัวใคร่ครวญเรื่องกันอย่างระมัดระวังเป็นการส่วนตัว หลังจากนั้นจะมีการเรียกประชุมอีกครั้งกับนักวิชาชีพและผู้เสียหาย เพื่อคุยว่าคำแนะนำและแผนต่างๆ ทั้งหมดที่ครอบครัวเสนอมารจะได้รับความเห็นชอบหรือไม่¹²

การประชุมกลุ่มครอบครัว จะเป็นทั้งเวทีกลางสำหรับการตัดสินใจ และมีบทบาทหลักในการทำให้บรรลุเป้าหมายของระบบ คือ¹³

1. ความยุติธรรม วิธีการหลักในการบรรลุความรับผิดชอบในระบบใหม่ของประเทศนิวซีแลนด์ จะกระทำผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งถ้าเห็นด้วยก็จะมีอำนาจในการตัดสินใจ หรือในคดีที่ขึ้นสู่ศาล แนะนำให้ศาลตัดสินลงโทษที่เหมาะสม บทบาทของศาลเยาวชนจะมีอยู่อย่างจำกัด ยกเว้นในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงกันในการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือเมื่อมีการปฏิเสธข้อกล่าวหา หรือในคดีความผิดร้ายแรงที่สุด เมื่อเรื่องถูกส่งตรงไปที่การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยไม่มีการส่งไปที่ศาลก่อน การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเป็นการเร่งกระบวนการศาลที่ตามปกติจะล่าช้า

2. การเบี่ยงเบนไปจากการดำเนินคดีในศาล ในระบบของประเทศนิวซีแลนด์มีการใช้การเบี่ยงเบนคดีไปจากการดำเนินคดีในศาลของตำรวจมากขึ้น ด้วยการตกลงและมีการใช้การลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ แต่การประชุมกลุ่มครอบครัว

¹²Maxwell and Morris. ibid, p.18.

¹³Ibid., pp.18-19.

โดยตัวของมันเองก็เป็นวิธีการใหม่ในการเบี่ยงเบนไปจากการดำเนินคดีในศาล ซึ่งมีไว้ให้ใช้ในกรณีของผู้กระทำผิดที่คือร้าย หรือคนที่กระทำผิดที่ร้ายแรงกว่า

3. การเข้ามาเกี่ยวข้องกับของผู้เสียหาย ในประเทศนิวซีแลนด์ การปฏิบัติแบบดั้งเดิมของชาวเมารี โดยการนำผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และครอบครัวของผู้เสียหายและผู้กระทำผิดเข้ามาร่วม ประการแรก ในการยอมรับความผิดและการแสดงออกถึงความสำนึกผิด และประการที่สอง ในการหาทางฟื้นฟูความสมดุลทางสังคม เพื่อให้กลุ่มจะสามารถชดใช้ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสู่กลุ่มได้ แรงกดดันทั้งสองที่ชาวเมารีกลับไปใช้ระบบความยุติธรรมของตนเอง และเป็นการเพิ่มความสนใจต่อผู้เสียหายในประเทศนิวซีแลนด์ ได้นำไปสู่การเข้ามาเกี่ยวข้องกับของผู้เสียหาย กลายเป็นระบบใหม่ในการจัดการกับผู้เยาว์ที่กระทำผิด การเข้ามาเกี่ยวข้องกับของผู้เสียหายในการประชุมกลุ่มครอบครัว ต่างจากการปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ ตรงที่การเข้ามาเกี่ยวข้องกับนี้ไม่จำกัดอยู่เฉพาะที่ความผิดสถานเบา และผู้ที่กระทำผิดครั้งแรกเท่านั้น ความผิดที่กระทำโดยผู้เยาว์ทุกประเภท ยกเว้นคดีฆาตกรรม และการทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตโดยไม่เจตนา ในขณะที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว ซึ่งผู้เสียหายสามารถเข้าร่วมได้ และเกิดขึ้นก่อนหน้าที่ศาลจะเข้าไปจัดการกับคดีนั้น

4. การเพิ่มความผาสุก และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การประชุมกลุ่มครอบครัว ยังเป็นเวทีที่สามารถหารือกันถึงความต้องการของผู้เยาว์และครอบครัว และเวทีพัฒนาแผนที่จะจัดหาทุนสำหรับบริการต่างๆ และ โครงการที่ตั้งใจให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้

5. การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจแบบเห็นชอบกันทั้งหมด จะมีได้โดยผ่านทางการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งตั้งใจว่าจะมีเวทีที่ไม่เป็นทางการที่เพียงพอ และผ่อนคลายเพื่อให้ความหมายที่แท้จริง กับการมีส่วนร่วมของครอบครัวและผู้เยาว์ การใช้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดที่มีประสิทธิภาพระหว่างครอบครัวกับผู้เยาว์ในด้านหนึ่งและระหว่างตำรวจกับผู้เสียหายอีกด้านหนึ่งนั้น ตั้งใจไว้ว่าจะทำให้เกิดความเห็นชอบร่วมกันทั้งหมด

6. ความเหมาะสมทางวัฒนธรรม การประชุมกลุ่มครอบครัว สามารถปรับรูปแบบได้ตามความเหมาะสมทางวัฒนธรรม เนื่องจากกระบวนการในการ

จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ได้กำหนดเอาไว้อย่างเข้มงวด การประชุมกลุ่มครอบครัวจึงให้ช่องทางที่แต่ละวัฒนธรรมสามารถปรับกระบวนการยุติธรรมให้เข้ากับจิตวิญญาณ ปรัชญา และแนวทางของตน

2.5 การประเมินผลระบบ

ในช่วงปี พ.ศ.2532-2535 นักวิจัยที่มีนักวิจัยหลัก 5 คน ได้เข้าร่วมประเมินผลระบบใหม่นี้ ในพื้นที่ 5 แห่งในประเทศนิวซีแลนด์ กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมผู้เยาว์ 700 คน ที่มีเรื่องมาถึงตำรวจ มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวให้กับ 200 ราย รวมทั้ง 70 รายที่ไปขึ้นศาลเยาวชน ผู้วิจัยได้ติดตามคู่ประสพการณ์ของผู้เยาว์เหล่านี้ มีการเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว และการสัมภาษณ์ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ตำรวจ ทนายความของเยาวชน ครอบครัว ผู้เยาว์ และผู้เสียหาย ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาใน 5 พื้นที่ดังกล่าวเป็นเวลา 3 เดือน โดยมีผู้สัมภาษณ์ที่เป็นชาวเมารี ชาวพาเคฮา และชาวเกาะแปซิฟิก เข้าร่วมด้วย โดยได้สัมภาษณ์ครอบครัวและผู้เยาว์ ที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ คล้ายกันมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

งานวิจัยได้ถูกออกแบบให้อธิบายถึงกระบวนการพิจารณาว่า การประชุมกลุ่มครอบครัว และศาลเยาวชนจะตัดสินใจออกมาอย่างไร และประเมินว่ากฎหมายฉบับดังกล่าว ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หลักมากน้อยเพียงใด¹⁴

2.6 ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator)

ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน มีหน้าที่รับผิดชอบโดยรวมในการประกันว่ามีการทำตามวัตถุประสงค์ และหลักการของกฎหมาย โดยในแง่หนึ่งผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เป็นผู้ปกป้องวัตถุประสงค์และหลักการเหล่านี้ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนยังมีหน้าที่เฉพาะอีกจำนวนหนึ่ง ในการเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัว ในการทำตามภาระหน้าที่เหล่านี้ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนได้รับความช่วยเหลือจากทีมนักสังคมสงเคราะห์ยุติธรรมเยาวชน ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เป็นผู้จัดระบบความยุติธรรมเยาวชน เป็นผู้ให้ข้อมูลและผู้อำนวยความสะดวกต่างๆ และเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างผู้

¹⁴ Maxwell and Morris. *ibid*, p.20.

เกลี้ยระหว่างผู้เยาว์ ครอบครัวของผู้เยาว์ และตำรวจ และระหว่างผู้เยาว์ครอบครัวของผู้เสียหายและผู้เสียหาย¹⁵

ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะ รับมาจากนักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่งานคุ้มครองประพฤติ เจ้าหน้าที่เรือนจำ หน่วยงานบริการเด็กและเยาวชนนิวซีแลนด์ ซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงสวัสดิการสังคมเป็นผู้แต่งตั้งบุคคลเหล่านี้เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วย

2.7 การเตรียมการประชุมกลุ่มครอบครัว¹⁶

2.7.1 กรอบเวลา กฎหมายกำหนดให้การประชุมกลุ่มครอบครัว จะต้องจัดขึ้นภายใน 21 วันหลังจากผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ได้รับเรื่องมาในกรณีที่ไม่ได้ขึ้นสู่ศาล และภายใน 14 วัน ในกรณีที่มีการโอนเรื่องมาจากศาล แต่ในทางปฏิบัติจะทำได้ตามระยะเวลาเหล่านี้เสมอไป การประชุมกลุ่มครอบครัวได้กระทำในระยะเวลาที่กำหนดไว้ไม่ถึงครึ่ง ซึ่งความล่าช้ามีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่น การติดต่อกับครอบครัวและผู้เสียหายยาก ปริมาณงานที่มีมาก การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานบริการเด็กและผู้เยาว์ของนิวซีแลนด์ นอกจากนี้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดเตรียมการประชุม จะใช้เวลาในการเตรียมการมากในการติดต่อกับครอบครัว ครอบครัวขยายที่เป็นเครือญาติที่อยู่นอกพื้นที่รับผิดชอบ

2.7.2 การเชิญผู้เข้าร่วมประชุม ผู้มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว ประกอบด้วยผู้เยาว์ สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ที่ครอบครัวเชิญเข้าร่วม ผู้ประสานงาน ผู้เสียหาย (ถ้าผู้เสียหายอยากเข้าร่วมหรือคนที่เป็นตัวแทนผู้เสียหายก็ได้) ตัวแทนตำรวจ ทนายความของเยาวชน ในกรณีที่ศาลเยาวชนเป็นผู้ส่งเรื่องมา และนักสังคมสงเคราะห์ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในการดูแลแล้ว ภารกิจหลักของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ก็คือการกำหนดว่าจะเชิญใครเข้าร่วมในการประชุมบ้าง โดยปกตินักสังคมสงเคราะห์กับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน จะพูดคุยกับครอบครัวที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด และถามความเห็นของพวกเขาในการเชิญผู้ที่เข้ามาร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว

¹⁵Maxwell and Morris. ibid, p.20.

¹⁶Ibid,pp.21-23.

เพื่อช่วยในการตัดสินใจและให้การสนับสนุนต่อครอบครัวและผู้เยาว์ และตำรวจจะมีหน้าที่ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายที่ควรจะถูกเชิญเข้ามาร่วมประชุมด้วย

2.7.3 กระบวนการในการประชุมกลุ่มครอบครัว สิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักว่าเวลาที่จะพิจารณาสิ่งที่ครอบครัวต้องการนั้นต้องอยู่ก่อนการประชุม สิ่งที่ครอบครัวอาจจะอยากพิจารณา เช่น ใครควรเป็นผู้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวในขณะที่ตามปกติแล้วจะเป็นงานของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ซึ่งในกรณีนี้อาจจะเป็นกรณีที่ครอบครัวขอให้บุคคลอื่นจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว

2.7.4 การเตรียมตัวในการประชุมกลุ่มครอบครัว การประชุมกลุ่มครอบครัวที่จะประสบความสำเร็จนั้น ฝ่ายต่างๆ ที่เข้ามาร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวและผู้เสียหาย จำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดีสำหรับการประชุม และจะต้องได้รับข้อมูลล่วงหน้า ทั้งสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นและผลลัพธ์ที่อาจจะออกมา

ในการประชุมกลุ่มครอบครัว ครอบครัวควรจะต้องมีมาตรการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับการกระทำผิดของเด็กออกมา ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนบางคนให้ข้อมูลครอบครัวไว้ก่อน ในขณะที่ผู้ปกครองและเยาวชนมักจะทำตามคำแนะนำของนักวิชาชีพมากกว่าที่จะมีแผนการของตนเองมาก่อน ทั้งนี้จะมีการบรรยายสรุปก่อน แต่การบรรยายสรุปอาจจะบอกผลที่ออกมาได้เช่นกัน ดังนั้น การบรรยายสรุปที่มีประสิทธิภาพ จะต้องครอบคลุมทางเลือกเอาไว้ให้กว้างขวางที่สุด และหลีกเลี่ยงข้อเสนอแนะที่เป็นการชี้นำ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวสามารถจะตัดสินใจบนความต้องการของตนเองที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อให้การประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวเกิดประโยชน์ในการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนนั้นให้มากที่สุด

จากการศึกษารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางเลือกสำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ ตั้งแต่แนวคิดในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในคดีเด็กและเยาวชนกระทำผิด กระบวนการในการประชุมกลุ่มครอบครัวทั้งในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ที่เป็นการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งเป็นการเบี่ยงเบนไปจากการดำเนินคดีในศาล และในคดีที่มีการจับกุมและตั้งข้อหาเยาวชนแล้ว ก็จะมีการ

จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวเช่นกัน ผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมที่เป็นรูปแบบในเชิงสมานฉันท์ในประเทศนิวซีแลนด์เป็นรูปแบบที่เด่นชัดที่สุดประเทศหนึ่ง โดยมีกฎหมายรองรับอย่างเป็นระบบ คือกฎหมายเด็ก ผู้เยาว์ และครอบครัวปี 1989 (Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

ระบบความยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ของประเทศนิวซีแลนด์ จะมีทั้งแบบที่ไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการ โดยผ่านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีบทบาทในทั้งสองระบบ กระบวนการที่ใช้สำหรับเด็กที่กระทำผิดอาญาในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอื่นๆ ต่างก็มีข้อสรุปว่า การนำเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจำนวนมาก ไปควบคุมตัวไว้ในสถานที่คุมขังซึ่งเป็นสถานพินิจนั้น ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำความผิด และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีเด็กที่พ้นโทษออกมากระทำผิดซ้ำอยู่ตลอดเวลา

แนวทางที่ถูกนำเสนอใหม่ที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ จึงเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนอยู่กับครอบครัวของตนและอยู่ในชุมชนของพวกเขา เพื่อที่จะสร้างกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยของเขา โดยจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการกระทำผิดและครอบครัวของเขา ผู้ที่กระทำความผิด ครอบครัวของเขา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งกระบวนการที่ไม่เป็นทางการไม่ว่าเป็นตำรวจหรือญาติของฝ่ายต่างๆ และในกระบวนการที่เป็นทางการในกรณีของเด็กและเยาวชนถูกตั้งข้อหา และถูกส่งเข้ามาสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว หากสามารถหาข้อตกลงหรือเงื่อนไขจากการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ ข้อตกลงนั้นจะถูกส่งไปให้ศาลเยาวชนอนุมัติ แล้วนำมาใช้กับเยาวชนที่กระทำผิด หรือบางครั้งการลงโทษศาลจะลงโทษตามข้อเสนอแนะของการประชุมกลุ่มครอบครัว ในขณะที่เดียวกันถ้าหากว่าไม่สามารถหาข้อตกลงได้ ศาลอาจจะพิพากษาหรือสั่งให้ใช้มาตรการใดๆ ตามข้อเสนอแนะได้เช่นเดียวกัน

รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐานและเป็นแบบอย่างที่ดีที่ประเทศต่างๆ จะได้นำไปศึกษาและใช้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับแต่ละประเทศ เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับ

กระบวนการมีส่วนร่วมของเหยื่อ หรือผู้เสียหาย ผู้ที่กระทำความผิด รวมทั้งครอบครัวของแต่ละฝ่าย และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา บางครั้งผ่านกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการด้วย รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในรูปแบบดังกล่าวนี้ จึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างความปลอดภัย ความสมานฉันท์ในชุมชนนั้น ผู้ที่เป็นเหยื่อหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดก็ยอมรับการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ยอมรับการชดใช้หรือเยียวยาความเสียหายจากผู้ที่กระทำความผิด ผู้ที่กระทำความผิดก็ยอมรับผิดในผลที่ตนกระทำขึ้น จึงนำมาสู่กระบวนการที่ให้แต่ละฝ่ายรับรู้ถึงผลจากการกระทำของตน ในขณะที่ตัวครอบครัวของแต่ละฝ่ายก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการชดใช้หรือวิธีการลงโทษ โดยอาจจะกำหนดวิธีการทำงานให้แก่สาธารณะด้วย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) ในนิวซีแลนด์ เป็นกระบวนการเพื่อความสมานฉันท์ในชุมชนอย่างแท้จริง เพราะแทนที่ศาลจะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ดังเช่นกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบเก่า(Retributive Justice) ที่จะเน้นการแก้แค้นทดแทน ที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด จะถูกส่งไปควบคุมตัวยังสถานพินิจ ซึ่งระบบการแก้ไขฟื้นฟูย่อมดูแลไม่ทั่วถึง เด็กหรือเยาวชนที่ถูกส่งไปควบคุมตัวยังอาจได้รับการถ่ายทอดนิสัยอาชญากรจากเด็กและเยาวชนที่ถูกคุมขังอยู่ก่อน ทำให้ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูแก้พฤติกรรมได้อย่างแท้จริง แต่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นรูปแบบที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในชุมชนนั่นเอง โดยให้บทบาทครอบครัวเข้ามามีส่วนกำหนดโทษและวิธีการในการแก้ไขฟื้นฟู

กล่าวได้ว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ เป็นรูปแบบกระบวนการยุติธรรมแนวใหม่สำหรับเด็กและเยาวชน ที่มีกฎหมายรองรับอย่างเป็นทางการ ลักษณะอักษร รูปแบบการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว สามารถเลือกใช้ได้ทั้งกระบวนการที่ไม่เป็นทางการที่ไม่มีการตั้งข้อหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และกระบวนการที่เป็นทางการที่มีการจับกุมและตั้งข้อหาเด็ก มีการส่งเด็กขึ้นสู่ศาลตามกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการแล้ว แต่กฎหมายก็มีบทบัญญัติเปิดช่องให้ศาลเยาวชน ส่งเด็กที่

กระทำผิดและถูกตั้งข้อหาแล้วเข้ามาสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเด็กและเยาวชนมี ทัศนคติความเข้ามาช่วยโดยอัตโนมัติ ในขณะที่เดียวกันก็มีผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน นักสังคมสงเคราะห์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งตำรวจ นักจิตวิทยา หรือบุคคลที่แต่ละ ฝ่ายต้องการให้เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

บทบาทของศาลเยาวชนเมื่อมีบทบัญญัติ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 แล้ว ศาลเยาวชนก็จะต้องให้ความสำคัญกับแผนการฟื้นฟูเด็กและ เยาวชน ที่เป็นผลมาจากข้อตกลงในการประชุมกลุ่มครอบครัว ในขณะที่เดียวกันยังมีการ ทบทวนมาตรการในภายหลังได้ เมื่อเห็นว่าแผนการดังกล่าวไม่เหมาะสม บทบาทของ ศาลจะลดลง

3. การประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลีย

ออสเตรเลียได้ ถือว่าเป็นผู้นำด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ของ ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นรัฐแรกที่ตั้งศาลเยาวชนแยกออกมาต่างหากและนำเอาวิธีการ สวัสดิการมาใช้สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้เยาว์ เป็นครั้งแรกที่เปลี่ยน จากรูปแบบสวัสดิการในเดือน กรกฎาคม 1979 การออกกฎหมายจะเน้นถึงกระบวนการ และสิ่งที่ถูกต้อง ด้วยการผ่านกฎหมายสำหรับผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้เยาว์ในเดือน พฤษภาคม 1993 (Young Offenders Act 1993 และ Youth Court 1993) ซึ่งประกาศใช้ วันที่ 1 มกราคม 1994 ปัจจุบันกลายเป็นอำนาจการตัดสินคดีแห่งแรกในประเทศนี้ ที่ให้ การรับรองโดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติต่อการประชุมกลุ่มครอบครัว ว่าเป็นองค์ ประกอบหลักของระบบศาลยุติธรรมของผู้เยาว์ ตามแนวความคิดของการประชุมกลุ่ม ครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายปี 1989¹⁷

¹⁷Joy Wundersitz. *Family Conferences and Juvenile Justice Reform in South Australia*. Canberra: Australian Institute of Criminology, 1994, p.87.

3.1 กระบวนการในการประชุมกลุ่มครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นเหมือนตัวเลือกในการพิพากษาศาลเยาวชน ณ เมืองท่า Adelaide ในปี ค.ศ.1994 ภายใต้พระราชบัญญัติผู้ทำผิดกฎหมายผู้เยาว์ปี ค.ศ. 1993 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนปี 1993 ของออสเตรเลียได้ ซึ่งเป็นการตีความของผู้พิพากษาประจำเมืองท่า Adelaide ประจำศาลเยาวชน โดยยอมให้การประชุมครอบครัวแทนระบบของศาลก่อนที่จะทำการตัดสินโทษ และยังเป็นทางเลือกให้แก่ผู้กระทำผิดกฎหมายที่เป็นเยาวชน อีกทั้งยังเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัว ไม่ใช่ทางเลือกในการพิพากษาโทษ แต่เป็นเพียงแค่การหักเหให้ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้เยาว์ หลีกเลียจจากระบบทางคดีอาชญากรรมเป็นเบื้องต้นเท่านั้น ซึ่งความเห็นดังกล่าวไม่ได้รับการออกความเห็นจากศาลเยาวชนของ Adelaide ภายใต้การปกครองของตุลาการอาวุโส

จากการพัฒนาการเบี่ยงเบนหลีกเลียจผู้ต้องหาที่เป็นเยาวชนที่ไม่ต้องขึ้นศาลนั้น คณะกรรมการได้ทำการวินิจฉัยรูปแบบการเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้น และให้อยู่ในอำนาจศาลของออสเตรเลีย โดยมีรูปแบบการเบี่ยงเบน 2 วิธี และแนะนำให้ใช้รูปแบบนี้ในศาลอาชญากรรมเยาวชนออสเตรเลีย โดยแก้ไขดัดแปลงภายในท้องถิ่น วิธีแรกของรูปแบบเหล่านี้คือ การตัดเคื่อนของตำรวจอย่างเป็นทางการต่อผู้ต้องหาเยาวชน ซึ่งหมายถึงผู้ต้องหาเยาวชนตกลงรับภาระ ในการทำงานในชุมชนสูงสุดถึง 75 ชั่วโมงและต้องอดทนอยู่ในข้อจำกัด เช่น ห้ามออกนอกบ้านในระยะเวลาสั้นๆ ที่กำหนด และการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งได้แนวความคิดมาจากประเทศนิวซีแลนด์ ที่เชื่อว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นสิ่งที่ลดจำนวนของผู้ต้องหาเยาวชนให้น้อยลงได้¹⁸

3.2 บทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว

ในประเทศออสเตรเลีย บทบัญญัติกฎหมายที่บัญญัติกำหนดรูปแบบและวิธีการในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ในคดีที่ผู้เยาว์กระทำความผิด จะอยู่ในพระราชบัญญัติผู้กระทำผิดกฎหมายผู้เยาว์ปี 1993 (Young Offenders Act 1993) และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนปี 1993 (Youth Court Act 1993) ซึ่งภายใต้พระราชบัญญัติ Young Offenders Act 1993 กระบวนการของการประชุมกลุ่มครอบครัวของออสเตรเลียได้นั้น

¹⁸ <http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v3n22mcinnes.html>

มีแนวความคิดที่จะให้การดำเนินการเหมือนกับของนิวซีแลนด์¹⁹ กล่าวคือเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เรียกให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องให้ชื่อและที่อยู่ของผู้ร่วมประชุม แก่ผู้ประสานงานเยาวชน เพื่อทำหน้าที่รวบรวมผู้ที่เป็นญาติของเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนตามความเห็นของตำรวจและบุคคลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประชุม ผู้เสียหายหรือเหยื่อ พร้อมทั้งสมาชิกของครอบครัวขยายของเหยื่อ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของผู้เยาว์²⁰ และได้ผ่านกระบวนการของการโต้แย้งอภิปราย และไกล่เกลี่ยให้บรรลุถึงมติมหาชน โดยยึดหลักถึงผลลัพธ์ที่เหมาะสมแล้ว โดยเฉพาะพ่อแม่เพื่อให้เข้าร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และต้องการในการให้โอกาสเหยื่อ ได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดด้วยความรู้สึกโกรธและเจ็บปวด และให้มีข้อมูล ไปสู่ผลลัพธ์ในการประชุมเพื่อต้องการที่จะโอนถ่ายความรับผิดชอบ ในการตัดสินใจจากนักวิชาชีพ ไปสู่ผู้สนับสนุนคนสำคัญที่มีแสดงให้เห็นชัดเจน โดยระบุว่า การตัดสินใจอยู่ที่พ่อแม่และเหยื่อ นักวิชาชีพเพียงให้คำแนะนำที่จำเป็นเท่านั้น การปรากฏตัวก่อนการประชุม ผู้เยาว์ต้องยอมรับข้อกล่าวหา การไม่ยอมรับจะนำไปสู่ศาลโดยอัตโนมัติ คือจะจัดประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ได้ ความจำเป็นนี้ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมักจะวิพากษ์กันว่า เป็นการบีบบังคับ คือผู้เยาว์ถูกกดดันให้รับสารภาพเพื่อหลีกเลี่ยงการขึ้นศาล และความเป็นไปได้ที่จะได้รับการบันทึกประวัติอาชญากรรม

ดังนั้น เพื่อลดการบีบบังคับผู้เยาว์ที่กระทำผิด กฎหมายของออสเตรเลียได้ได้กำหนดว่า ถ้าผู้เยาว์ผู้ที่ถูกนำไปศาลเพราะการปฏิเสธที่จะรับสารภาพ พบว่ามีความผิดจริงศาลอาจจะส่งกลับไปสู่กระบวนการประชุม เพื่อแก้ปัญหาคิดครั้งหนึ่งได้ สำหรับบุคคลที่จะเข้าร่วมในการประชุมนั้น คือเครือญาติหรือคนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เยาว์นั้น และเป็นผู้ที่อาจจะให้การสนับสนุนที่เป็นประโยชน์ต่อการประชุม เหยื่อก็อาจได้รับเชิญด้วยถ้าอายุ 17 ปี หรือต่ำกว่า เหยื่อได้รับอนุญาตให้มากับบุคคลอื่นได้โดย

¹⁹Wundersitz, op., cit, pp.96-98.

²⁰The Young Offenders Act (South Australia 1993). Section 10.

เลือกมาเป็นผู้ช่วยหรือสนับสนุนตาม และคนอื่นๆ อาจได้รับเชิญถ้าคิดว่าเหมาะสมแต่ต้องมีการปรึกษากันระหว่างผู้ประสานงานและผู้เยาว์และสมาชิกของครอบครัวแล้ว²¹

ทั้งนี้ ตำรวจมีสิทธิโดยอัตโนมัติที่จะเข้ามาร่วมประชุมด้วย กรณีที่ผู้เยาว์ซึ่งอยู่ภายใต้คำสั่งให้คุ้มครองโดยนักสังคมสงเคราะห์ จากหน่วยงานสำหรับครอบครัวและบริการชุมชน ผู้บุคคลนั้นก็สามารถเข้ามาร่วมได้ ถ้าได้รับความยินยอมจากผู้เยาว์เท่านั้น ผู้เยาว์ต้องได้รับคำแนะนำจากนักวิชาชีพกฎหมาย (legal practitioner) ตลอดการประชุม เพื่อให้แน่ใจว่าสิทธิของผู้เยาว์ตามกฎหมายมีพอสำหรับการคุ้มครอง²²

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจนั้น กฎหมายได้จำแนกให้เห็นความจำเป็นของการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้ดำเนินการเป็นมิตรระหว่างผู้เยาว์ และผู้ที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของที่ประชุมจะไม่เป็นผลหากทั้งเยาวชนและตัวแทนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Commissioner of police) ที่อยู่ในการประชุมไม่เห็นด้วย²³ ซึ่งหมายความว่าทั้งตำรวจและผู้เยาว์ มีสิทธิยับยั้งผลที่ได้จากการประชุม อย่างไรก็ตาม เพื่อให้แน่ใจว่าตำรวจไม่ได้ใช้อำนาจยับยั้งในทางที่ผิดกฎหมายให้อำนาจศาลในการล้มล้างการยับยั้ง และส่งคดีกลับไปยังการประชุมกลุ่มครอบครัวใหม่เพื่อไต่สวนอย่างรอบคอบต่อไป ซึ่งกรณีนี้ใช้ในแนวทางเดียวกับการยับยั้งโดยผู้เยาว์ด้วย

ในด้านของผลที่ได้จากการประชุมนี้ เจตนาคือให้มีความกดดันต่อผู้เข้าร่วมประชุมและเพื่อกระตุ้นให้พัฒนา และมีการตอบสนองที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ละเมิดที่เกิดขึ้น ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อตกลงของพระราชบัญญัติ เพื่อให้แน่ใจถึงความรับผิดชอบและการฟื้นฟูเยียวยาเหยื่อ มีความคาดหวังที่ชัดเจนว่าการประชุมอาจใช้เป็นตัวปกครองในการตักเตือนหากจะเกิดการกระทำผิดซ้ำอีก อาจกำหนดใช้ชดเชยความเสียหายต่อ

²¹ Section 10,10 (2) (c).

²² The Young Offenders Act (South Australia 1993).Section 11(b), 11 (4).

²³ Section 11(2), 11 (3).

เหยื่อ ต้องการให้ผู้เยาว์กล่าวขอโทษต่อเหยื่อ และอาจกำหนดให้เยาวชนมีการทำงานเพื่อชุมชนเป็นเวลาไม่เกิน 300 ชั่วโมง²⁴

รูปแบบอีกอย่างของการกำหนดอัตราลงโทษถูกกำหนดไว้ด้วย เพื่อให้แน่ใจว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ จะไม่กลายเป็นการทำโทษที่ไม่เหมาะสมตามพระราชบัญญัติ ที่กำหนดว่าในผลลัพธ์สุดท้ายการประชุม ต้องถึงนโยบายการพิจารณาของศาลเยาวชน²⁵ เจตนาคือเพื่อให้แน่ใจว่าการประชุมไม่เห็นด้วยกับผลลัพธ์ของศาล ที่กำหนดโทษแก่คดีที่คล้ายๆ กัน การดูแลผลของการประชุมกลุ่มครอบครัว จะเป็นหน้าที่ของผู้ประสานงานเยาวชน อย่างไรก็ตามความคิดเรื่องการโอนความรับผิดชอบจากนักวิชาชีพไปสู่ผู้ที่เป็นผู้สนับสนุนสำคัญ ถ้าเหมาะสมผู้ประสานต้องขอความช่วยเหลือจากผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อให้งานสำเร็จ ในกรณีของการดำเนินการนี้ พระราชบัญญัติได้ให้ความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการไว้ด้วย ซึ่งกำหนดว่าเมื่อผู้เยาว์ยินยอมจ่ายค่าชดเชยแก่เหยื่อหรือยินยอมทำงานเพื่อชุมชน การดำเนินการขึ้นอยู่กับนายทะเบียนศาลเยาวชน ซึ่งจะดูแลการดำเนินการและรายงานสิ่งที่ไม่สอดคล้องต่อผู้ประสานงาน²⁶

นอกจากนี้การชดเชยเป็นเงินต้องจ่ายแก่นายทะเบียน (Register) ของศาลเยาวชน ซึ่งจะจัดการแจกจ่ายให้แก่เหยื่อ การไม่ทำตามจะมีผลคือส่งไปศาลซึ่งผู้เยาว์ถูกดำเนินคดีในครั้งแรก²⁷ สำหรับกรณีที่ผู้เยาว์ที่กระทำผิดไม่เข้าร่วมประชุม หรือละเมิดข้อกำหนด หรือไม่เข้าร่วมตามหน้าที่ของตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประชุมนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตั้งข้อหาฟ้องต่อศาลได้ การไม่ทำตามจะมีผลคือส่งไปศาลซึ่งผู้เยาว์ถูกดำเนินคดีในครั้งแรก²⁸

ถ้าหากเยาวชนได้รับการเตือน และไม่มีข้อกำหนดอื่นแก่เยาวชน หรือข้อกำหนดทั้งหมดที่ให้เยาวชนปฏิบัติได้รับความยินยอม ก็ไม่สามารถฟ้องร้องเยาวชนใน

²⁴ Section 12 (2).

²⁵ The Young Offenders Act (South Australia 1993).Section 12 (a) (b) (c).

²⁶ Section 12 (6).

²⁷ Section 12 (5).

²⁸ Section Section 12 (8) (a) (b) (c).

ความผิคนั้นได้²⁹ อย่างไรก็ตามในการปรับปรุงการเบี่ยงเบนโดยการยกเลิกการช่วยเหลือเบื้องต้นก่อนฟ้องศาล และการก่อตั้งสถาบันการประชุมกลุ่มครอบครัวและการดักเตือน คณะกรรมการได้ให้คำแนะนำอย่างชัดเจนแก่ผู้พิพากษาที่จะต้องตัดสินพิพากษาแก่ผู้ต้องหาเยาวชนที่ได้รับการช่วยเหลือไม่ต้องส่งฟ้องศาลนั้น พระราชบัญญัติผู้กระทำผิดกฎหมายผู้เยาว์ปี 1993 ได้ให้คำจำกัดความของผู้กระทำผิดระดับรองมากกว่าที่จะให้คำจำกัดความที่เป็นผู้กระทำผิดกฎหมายอุกฉกรรจ์

ถึงแม้ว่าการจับกุมจะถูกระงับไปแล้ว ศาลอาจโอนเรื่องการจับกุม (หลังจากที่เยาวชนนั้นสำนึกผิดในสิ่งทำลงไปนั้น หรือการจับได้โดยศาล) ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว ตำรวจมีอำนาจออกเสียงยับยั้งต่อข้อตกลงที่ถูกเสนอขึ้น ณ ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวหากเห็นว่าข้อเสนอนั้นไม่เหมาะสม การพิพากษาคัดสินของการประชุมครอบครัว จะต้องได้รับการเคารพและดำรงไว้ และจะต้องให้ตำรวจและผู้ต้องหาเยาวชน จะมีการเห็นพ้องต้องกันในข้อตัดสินนั้น ที่ได้รับความเห็นชอบในที่ประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นด้วย³⁰

3.3 เปรียบเทียบการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์กับประเทศออสเตรเลีย

3.3.1 พัฒนาการของการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว

การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศออสเตรเลีย โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มครอบครัวของออสเตรเลียได้ที่เรียกว่า Wagga Wagga Model ได้เริ่มขึ้นหลังประเทศนิวซีแลนด์ กล่าวคือ นิวซีแลนด์ได้ประกาศใช้กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ในขณะที่ออสเตรเลียได้ประกาศใช้กฎหมายในปี 1993 คือ The Young Offenders Act 1993 และ Young Court Act 1993

3.3.2 หน่วยงานที่เรียกประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ คือหน่วยงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนแห่งประเทศนิวซีแลนด์ หรือ

²⁹ <http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v3n22mcimmes.html>.

ผู้ประสานงานจากศาลเยาวชน ในขณะที่กฎหมายของประเทศออสเตรเลียจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน โดยตำรวจจะต้องให้ชื่อและที่อยู่ของผู้ที่จะถูกเชิญประชุม แก่ผู้ประสานงานเยาวชนเพื่อทำหน้าที่รวบรวมญาติของเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องตามความเห็นของตำรวจ ซึ่งในกระบวนการนี้จะคล้ายกับกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์

3.3.3 วัตถุประสงค์ของการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมายของนิวซีแลนด์นั้น การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว จะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างแท้จริง กล่าวคือจะยึดถือหลักการเรื่องการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนผู้กระทำความผิดให้อยู่ในสภาพเดิม (Restorative Justice Principles) อันเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก โดยเน้นหลักการไม่ต้องให้ผู้เยาว์ถูกดำเนินคดีที่จะถูกไปควบคุมตัวในสถานพินิจ ซึ่งจะเสี่ยงต่อการที่รัฐดูแลไม่ทั่วถึง และรับการถ่ายทอดพฤติกรรมเสียจากกันได้ แนวคิดนี้ไม่เชื่อมั่นกระบวนการยุติธรรม ในรูปแบบเก่าที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างได้ผล ในขณะที่กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย จะอิงอยู่กับทฤษฎีความอับอายในการกลับมาอยู่ร่วมกันในสภาพเดิม (Reintegrative Shaming) ของจอห์น ไบรซ์เวท กับทฤษฎีทางด้านอารมณ์ของซิลวา ทอมกินส์ โดยไม่ได้นำหลักกฎหมายเรื่องการรักษาฟื้นฟูให้กลับคืนสู่สภาพเดิม รวมทั้งแนวทางการประนีประนอม ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมาใช้แต่อย่างใด

3.3.4 กลุ่มผู้กระทำความผิดเป้าหมายที่จะใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์นั้น จะใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทั่วไป ยกเว้นในคดีฆาตกรรมทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา แต่กฎหมายของประเทศออสเตรเลีย จะใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและร่างกายเป็นหลัก

3.3.5 กระบวนการในการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์นั้น ขนาดของการประชุมกลุ่มครอบครัวประมาณ 12-15 คน แต่สามารถให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมได้ถึง 40-50 คน เช่นกัน และการรวบรวมผู้เข้าร่วมประชุมดังกล่าว เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้ชื่อและที่อยู่ของผู้เข้าร่วมประชุม แก่ผู้ประสานงานเยาวชน เพื่อทำ

หน้าที่รวบรวมผู้เข้าร่วมประชุม ทั้งครอบครัว ญาติ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนตามความเห็นของตำรวจ รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของผู้เยาว์ เมื่อเข้าร่วมในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ทั้งนี้ ผู้เสียหายและญาติจะแสดงความรู้สึเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำผิดยอมรับผิด และให้ความเห็นชอบกับแผนแก้ไขฟื้นฟู และชดเชยความเสียหาย เช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศออสเตรเลียที่ผู้เสียหายจะมีบทบาทเช่นเดียวกัน และเสนอแผนการแก้ไขฟื้นฟูและชดเชย

ประการสำคัญ การประชุมกลุ่มครอบครัวจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อผู้เยาว์ที่กระทำผิดสารภาพโดยสมัครใจ ถ้าสารภาพโดยไม่สมัครใจก็จะถูกส่งไปสู่กระบวนการศาลทันทีตามกฎหมายของออสเตรเลียนั้นหากผู้กระทำผิดถูกส่งไปศาลแล้วถ้าพบว่าผู้เยาว์ได้กระทำผิดจริงแต่ไม่สารภาพในที่ประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลจะส่งผู้เยาว์ไปสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวใหม่ได้

จากการศึกษาการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศออสเตรเลีย โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มครอบครัวในออสเตรเลียได้ ที่เรียกว่า Wagga Wagga Model ตั้งแต่แนวความคิดในการนำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ในคดีเด็กและเยาวชนที่ต้องการว่ากระทำความผิดและเป็นรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศออสเตรเลียได้เริ่มที่หลังประเทศนิวซีแลนด์ นิวซีแลนด์ได้แก้ไขและประกาศใช้กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 ก่อนประเทศออสเตรเลีย ออสเตรเลียได้ประกาศใช้กฎหมาย Young Offenders Act 1993 และ Youth Court Act 1993 ในปี ค.ศ.1993 การประชุมกลุ่มครอบครัวของออสเตรเลีย มีแนวคิดที่จะให้การดำเนินการเหมือนกับของนิวซีแลนด์ กล่าวคือเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนได้เรียกให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องให้ชื่อและที่อยู่ของผู้ร่วมประชุม แก่ผู้ประสานงานเยาวชน เพื่อทำหน้าที่รวบรวมผู้ที่เป็นญาติของเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนตามความเห็นของตำรวจ และบุคคลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประชุม ผู้เสียหายหรือเหยื่อพร้อมทั้งสมาชิกของครอบครัวขยายของเหยื่อ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของผู้เยาว์ เพื่อเข้าร่วมในกระบวนการตัดสิน โดยต้องการให้โอกาสเหยื่อได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำผิด

หากผู้กระทำผิดรับสารภาพ ก็จะมีการประชุมกำหนดมาตรการในการฟื้นฟู และเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งมาตรการในการลงโทษผู้กระทำผิด โดยโปรแกรม ต่างๆ ที่เหมาะสม แต่ถ้าหากไม่มีการรับสารภาพผู้ถูกกล่าวหาจะถูกส่งตัวขึ้นศาล แต่จะ ใช้วิธีการกดดันเพื่อให้ผู้เยาว์รับสารภาพ เพื่อจะไม่ต้องขึ้นศาลไม่ได้ โดยกฎหมายออสเตรเลียได้บัญญัติว่าถ้าพบว่าผู้เยาว์ได้กระทำผิดจริง แต่ไม่สารภาพในที่ประชุมกลุ่ม ครอบครัวแล้วถูกส่งมายังศาล ศาลจะส่งผู้เยาว์กลับไปสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อแก้ปัญหาอีกครั้งหนึ่งได้ ผู้ที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ผู้เกี่ยวข้องในคดีทั้งสองฝ่ายรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐและตำรวจ และนักสังคมสงเคราะห์ ผู้เยาว์จะมี หมายความเป็นที่ปรึกษาตลอดเวลา

กระบวนการตัดสินใจนั้นกฎหมายได้จำแนกให้เห็นความจำเป็นของการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้ดำเนินการเป็นมิตรระหว่างผู้เยาว์ และผู้ที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมทั้งหมด การตัดสินใจของที่ประชุมจะไม่เป็นผลหากเยาวชน ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่อยู่ในการประชุมไม่เห็นด้วย โดยทั้งตำรวจและผู้เยาว์มีสิทธิยับยั้ง ผลที่ได้จากการประชุม แต่กฎหมายก็ให้อำนาจศาลในการล้มล้างการยับยั้ง และส่งคดีกลับไปยังการประชุมกลุ่มครอบครัวใหม่เพื่อใคร่ครวญอย่างรอบคอบต่อไป

ถ้าหากเปรียบเทียบกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ระหว่างกฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์และกฎหมายของประเทศออสเตรเลียแล้ว พบว่ากระบวนการของออสเตรเลียนั้น นำเอาแนวคิดในการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวไปจากนิวซีแลนด์ ซึ่งแนวทางของแต่ละประเทศต่างก็ตอบสนองต่อการแก้ไขฟื้นฟูเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในชุมชนนั้น แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของทั้งสองประเทศ ต่างเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยเฉพาะจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามามีบทบาท และหากไม่มีการสารภาพ ผู้เยาว์ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดจะถูกตัวขึ้นศาล ซึ่งกฎหมายให้อำนาจศาลในการที่จะส่งตัวผู้เยาว์มาสู่การประชุมกลุ่มครอบครัวอีกครั้ง หากพบว่าผู้เยาว์เป็นผู้กระทำผิดจริง เพื่อให้ใช้กระบวนการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ กระบวนการดังกล่าวนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้เยาว์ไม่ต้องถูกลงโทษ ไม่ต้องรับโทษที่กฎหมายกำหนด อันจะทำให้วิถีชีวิตปกติของเขาไม่สูญเสียไป โทษจะถูกกำหนดอย่างเหมาะสม โดยที่ประชุมกลุ่ม

ครอบครัว โดยพ่อแม่และผู้เสียหายจะมีบทบาทในการกำหนดโทษที่เหมาะสม ผู้เสียหายหรือเหยื่อจะได้รับการขอโทษในการกระทำผิดจากผู้เยาว์ และการให้อภัยจากผู้ที่เกี่ยวข้องก็เกิดขึ้น เพื่อที่จะเข้าสู่กระบวนการเยียวยา และการใช้มาตรการที่เหมาะสม โดยผู้เยาว์จะได้รับการดูแลในการเข้าโปรแกรมฟื้นฟูอย่างใกล้ชิด

ในขณะที่เดียวกันหากพิจารณาจากกรอบแนวคิดในการนำมาใช้แล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า แนวคิดในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในประเทสนิวซีแลนด์ เป็นแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างแท้จริง กล่าวคือ จะอิงอย่างชัดเจนกับหลักกฎหมายเรื่องการบำบัดฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพเดิม(Restorative Justice Principles) โดยไม่ต้องให้ผู้เยาว์ต้องถูกดำเนินคดี ที่จะถูกส่งไปควบคุมตัวในสถานพินิจ อันจะเป็นการเสี่ยงต่อการดูแลไม่ทั่วถึงของรัฐ และการรับการถ่ายทอดนิสสัยอาชญากรจากกันได้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมรูปแบบเก่า มีข้อสรุปว่าไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูอย่างได้ผลได้ และการดำเนินคดีอย่างเป็นทางการ โทษอาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพคดีบางคดี แต่แนวคิดในการประชุมกลุ่มครอบครัวที่นำมาใช้ในออสเตรเลียกลับแตกต่างกันกับของนิวซีแลนด์ กล่าวคือในออสเตรเลียจะอิงอย่างชัดเจนกับทฤษฎีความอับอายในการกลับมาอยู่ร่วมกันในสภาพเดิม(Reintegrative Shaming) ของจอห์น ไบรท์เวท กับทฤษฎีด้านอารมณ์ของซิลวา ทอมกินส์ โดยไม่ได้นำหลักกฎหมายเรื่องการรักษาฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพเดิม รวมทั้งแนวทางการประนีประนอม ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดมาใช้แต่อย่างใด ดังนั้น แนวทางที่น่าจะศึกษาในเชิงรายละเอียด ถึงรูปแบบรวมทั้งความสอดคล้องเหมาะสมกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยนั้น กฎหมายของนิวซีแลนด์น่าจะเป็นต้นแบบที่ดี

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่นำมาใช้ในในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวในนิวซีแลนด์ จึงเป็นรูปแบบที่ทำการศึกษาในการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่การนำมาใช้ในประเทศไทยนั้น ควรจะได้นำมาใช้เป็นรูปแบบเสริมในกระบวนการยุติธรรมหลัก

การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์นั้น ได้กลายเป็นกระบวนการยุติธรรมหลักของกระบวนการยุติธรรมเยาวชนไปแล้ว โดยคดีที่จะจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ มีทั้งคดีที่ตำรวจต้องการจะลงโทษอย่างไม่เป็นทางการ และคดีที่ถูกจับและส่งขึ้นศาล ศาลมีอำนาจส่งมาเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัวได้เช่นกัน คดีที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวในนิวซีแลนด์นั้น กฎหมายบัญญัติเปิดช่องให้เป็นสิทธิของเยาวชนในทุกคดี ยกเว้นเฉพาะคดีฆาตกรรมทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนาเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวในนิวซีแลนด์ ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 1989 นั้น เป็นกระบวนการที่นำมาใช้อย่างได้ผล

แนวคิดที่เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ที่เริ่มขึ้นในต่างประเทศ และได้แพร่ขยายเข้าไปในแนวคิดในระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่างๆ นั้น เป็นแนวคิดในการจัดแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด โดยให้เด็ก ผู้เยาว์ ผู้เสียหาย ครอบครัวของทั้งสองฝ่าย และชุมชนเข้ามารับผิดชอบนั้น นำที่จะได้เริ่มนำมาใช้ในประเทศไทยด้วย เพื่อให้กระบวนการสร้างความสามานฉันท์ในชุมชนเกิดขึ้น และการกระทำผิดเกิดขึ้นชุมชนจะต้องร่วมรับผิดชอบนั้น เป็นจริง

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนั้น แต่เดิมในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น โดยมุ่งเน้นที่การจัดเตรียมการบำบัดที่คำนึงถึง “ประโยชน์สูงสุด” ใช้แนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (child welfare science) หรือแนวทางสงเคราะห์กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แต่ในปัจจุบันแนวทางดังกล่าวได้เคลื่อนจากการใช้แนวทางสงเคราะห์ไปเป็นแนวทางการใช้ความยุติธรรมในการทำงานกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แนวทางการใช้ความยุติธรรมยืนยันว่าการเชื่อมติดกับระบบยุติธรรมอาญาเป็นอันตรายโดยตัวของมันเอง ดังนั้น ควรที่หลีกเลี่ยงหรืออย่างน้อยก็ทำให้ล่าช้าออกไปให้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แนวทางนี้ยืนยันด้วยว่าการกระทำผิดของเยาวชนที่สุดแล้วจะเน้นไปที่พฤติกรรมการกระทำผิด

4. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา

การศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกานี้ ผู้ศึกษาได้ใช้บทความ “Restorative Justice for Juveniles in the United States” ของ Lee E. Tietelbaum, The Allan R. Tessler Dean and Professor of Law, Cornell Law School, Cornell University ที่เป็นเอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย ซึ่งจัดขึ้น ณ ดิคสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล ในวันพุธที่ 16 มกราคม พ.ศ.2545 ที่ผ่านมา

กฎหมายและนโยบายที่ใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของสหรัฐอเมริกา ได้สะท้อนของปัญหาความตึงเครียดและปัญหาความขัดแย้งมาเป็นเวลานานแล้วระหว่างความหมายของคำว่าสิทธิเด็ก (Children’s Rights) และคำว่า การเรียกร้องสวัสดิภาพสำหรับเด็กและอิสระในการเรียกร้อง (Welfare claims and authority claims) ปัญหาดังกล่าวสังเกตได้จากโครงสร้างของกฎหมายทั้งระบบ ที่ใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เช่น คดีมากมายที่มีการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของเด็ก ตามที่ได้บัญญัติไว้ในบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1 (First Amendment) ว่าเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับสิทธิที่จะเรียกร้องความเป็นธรรม ในการให้การต่อศาลเกี่ยวกับตนเองและมีสิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ด้วย แต่ในขณะที่เดียวกันเด็กและเยาวชนก็ถูกจำกัดด้วยความอ่อนวัยและความอ่อนต่อโลก จึงไม่สามารถกระทำการดังกล่าวได้เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ เช่นเดียวกับคดีหลายคดีที่เกี่ยวกับเสรีภาพ ในการนับถือศาสนาที่เด็กและเยาวชนเรียกร้องแต่มีข้อจำกัดมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับ การเรียกร้องที่ได้กระทำโดยผู้ใหญ่

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ยังไม่สำคัญเท่ากับปัญหาในเชิงทฤษฎี ที่ให้ศาลเยาวชนเป็นผู้ดูแลผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ที่ได้เน้นถึงหลักการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก ซึ่งหลักการต่างๆ ไม่ได้รับความสนใจที่จะนำไปปฏิบัติ แม้ว่าในปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ได้มีการเสนอความคิดเห็นในเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในระบบความยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้

หากมองกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในสหรัฐอเมริกาแล้ว อาจพิจารณาได้ 3 ยุค ดังนี้³⁰

1.ศาลเยาวชนยุคจารีต (The Traditional Juvenile Court 1899-1950) ก่อนที่จะมีการจัดตั้งศาลเยาวชน เยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าถูกกระทำความผิด จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับเยาวชนผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เนื่องจากความเชื่อที่ว่าเยาวชนที่กระทำความผิดมีวุฒิภาวะอย่างเพียงพอ ที่จะสามารถกระทำความผิดทางอาญาโดยเจตนา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชน จึงเหมือนกับวิธีการที่ใช้กับคนที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยนำเยาวชนที่กระทำความผิด ไปจำคุกร่วมกับผู้กระทำความผิดคดีนิสย หรืออาชญากรรมมีอาชีพ ต่อมาศาลเยาวชนได้จัดตั้งขึ้นในยุคที่สหรัฐอเมริกากำลังก้าวหน้า และเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าเป็นยุคที่สหรัฐอเมริกา ให้ความสนใจและกังวลต่อปัญหาของเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในยุคนั้น โดยในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจต่อปัญหาเด็กและเยาวชนอย่างมาก จึงได้มีความพยายามที่จะเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

ความพยายามในการเคลื่อนไหวของศาลเยาวชนที่เกิดขึ้น นำไปสู่การหลีกเลี่ยงการจำคุกเยาวชนร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ การส่งตัวแทนของรัฐเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมและสอดส่องเด็กแทนบิดามารดา ถือว่าเป็นงานที่เด่นชัดในบทบาทของศาลเยาวชน ขั้นตอนการปฏิบัติของศาลเยาวชนจะรวมถึงการให้การบำบัดรักษาตามคำสั่งศาล อำนาจของศาลเยาวชนจะมีมาก โดยไม่มีขีดจำกัดเช่นเดียวกับศาลอาญาสามารถเข้าไปแทรกแซงหรือจัดการกับเยาวชนที่ถูกพบในที่ต่างๆ เช่น ในบาร์หรือแหล่งการพนัน หรือเด็กเร่ร่อนตามท้องถนนในยามวิกาล หรือเด็กที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสมาชิกของคณะบุคคลที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม

กระบวนการทำงานของศาลเยาวชน จะเป็นแบบอย่างที่ไม่เป็นทางการ โดยมีการจัดตั้งสำนักงานคดีเยาวชน (intake officers) ที่มีพนักงานคุมประพฤติ (probation

³⁰Lee E.Tietelbaum. "Restorative Justice for Juveniles in the United States" p.2. in **Children's Rights and the Problem of Equal Respect**, 27 Hofstra L.Rev.1999,p.799,p.815.; **Forward: The Meanings of Rights of Children**, 10 New Mex.L.Rev.1980,p.235.

officers) หรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ (social work staff) เพื่อแสวงหาข้อมูลและแสวงหาทางออกเกี่ยวกับเด็กที่ถูกฟ้องคดี และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาคิดกว่าครึ่งได้ถูกแก้ไขก่อนคดีขึ้นสู่ศาล โดยใช้วิธีที่ผู้ปกครองของเด็กจะต้องเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกับเจ้าหน้าที่ดังกล่าว เพื่อตัดสินใจว่าจะใช้วิธีคุมประพฤติเด็กอย่างไม่เป็นทางการ การชดเชยค่าเสียหาย หรือใช้วิธีอื่นๆ³¹ และถึงแม้จะมีการนำคดีเยาวชนขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาล แต่วิธีการแก้ไขเยาวชนก็จะใช้วิธีการที่รู้จักกันในนาม “มาตรการแทรกแซงโดยการบำบัดรักษา” (Therapeutic interventions) มากกว่าที่จะใช้วิธีการเดียวกับศาลอาญาที่ใช้วิธีการแก้แค้นทดแทน หรือการยับยั้งการกระทำผิด เป็นเป้าหมายของการแก้ไขผู้กระทำความผิด ขอบเขต กระบวนการ และวิธีการลงโทษของศาลเยาวชน จึงแตกต่างจากศาลอาญาเป็นอย่างมาก

กล่าวได้ว่าศาลเยาวชนยุคจารีต ได้นำกรอบแนวคิดวิธีการทำงานที่เป็นวิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีที่ใช้ในศาลเยาวชนได้ปฏิเสธวิธีการลงโทษที่รุนแรงในศาลอาญา รวมทั้งการแก้แค้นทดแทนและการยับยั้งการกระทำผิดอื่นๆ แต่ใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการเพื่อให้กลับคืนสู่สังคม (Rehabilitation and integration) ต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนแทนวิธีการลงโทษ โดยผู้พิพากษา เด็กและพนักงานคุมประพฤติ โดยยึดหลักการรับสารภาพผิด และการร่วมกันค้นหาคำตอบให้กับปัญหาของเด็ก แล้วใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิด และปัญหาความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล รวมทั้งความสามารถของครอบครัวของเด็กที่จะให้การสนับสนุนและดูแล³²

2.ศาลเยาวชนยุคถามหาความยุติธรรม (Questioning of Fairness 1960-1985) ในช่วง 50 ปีแรกของการจัดตั้งศาลเยาวชน การดำเนินการของศาลเยาวชนดังกล่าวได้รับการยอมรับจากประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่ในช่วงปี ค.ศ.1960-1970 ความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานของวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ได้ลดลงอย่างมาก ต่อมาศาลฎีกาได้วางหลักการพิจารณาคดีใหม่ โดยผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กจะต้องสารภาพผิดในชั้นสอบสวน และ

³¹United State Child's Bureau. Juvenile Court Statistics.11,1967,pp.15-20.

³²Tietelbaum. "Restorative Justice for Juveniles in the United States" pp.6-7.

สามารถยึดของกลางไว้เป็นหลักฐานได้ก่อน จึงจะสามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ได้ และได้นำแนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูมาใช้ในศาลด้วย

3. ยุคที่มีการวิจารณ์เป้าหมายพิเศษของศาลเยาวชน เพราะศาลเยาวชนได้แสวงหาวิธีการทางกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการวินิจฉัยคดีโดยไม่ละทิ้งวิธีพิจารณาก่อนและหลังการพิพากษาคดี เช่นเดียวกับกระบวนการที่กระทำกันในศาลอาญา โดยประเด็นที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดคือ ศาลเยาวชนในยุคนี้ได้มีการปฏิเสธหลักการที่จะให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนต่างจากผู้ใหญ่ เพราะมีการเพิ่มขึ้นของคดีที่เยาวชนก่อความรุนแรงและฆ่าคน เป็นเหตุให้ทุกมลรัฐอนุญาตให้มีการส่งคดีเยาวชนไปดำเนินคดีในศาลอาญาเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ด้วย และมีการแยกคดีที่เยาวชนกระทำผิดอาญาออกจากเขตอำนาจศาลเยาวชน โดยใช้อายุและประเภทคดีเป็นตัวจำแนก Tietelbaum กล่าวว่าปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการในการศึกษาเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำระหว่างเด็กและเยาวชนที่ถูกส่งตัวไปดำเนินคดีที่ศาลอาญา เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชน พบว่าการส่งตัวเยาวชนไปดำเนินคดีที่ศาลอาญาไม่เป็นผลดีต่อเด็ก ในแง่ที่ว่าเด็กมีแนวโน้มที่จะกระทำผิดซ้ำได้ง่ายกว่า รวดเร็วกว่า และบ่อยครั้งกว่าเด็กที่ถูกส่งตัวไปดำเนินคดีในศาลเยาวชน ผลกระทบที่แตกต่างกันนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประเภทของโทษที่แตกต่างกันหรือระยะเวลาในการต้องโทษ และประการสุดท้าย ความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำจะยิ่งเพิ่มขึ้น เมื่อโทษที่ได้รับเป็นโทษจำคุก

Tietelbaum กล่าวว่าในความเป็นจริงแล้ว ในการพิจารณาของศาลเยาวชนนั้น จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากที่สุด เนื่องจากคดีส่วนใหญ่ที่กระทำผิดโดยเยาวชน มีจำนวนมากมายที่ไม่ถือว่าเป็นการกระทำผิดของผู้ใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเจตนารมณ์ของศาลเยาวชน ต้องการให้เยาวชนที่กระทำผิดได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ด้วยวิธีการขัดเกลาทางสังคมมากกว่าที่จะใช้วิธีการรุนแรง โดยการตัดเขาออกจากสังคม และระดับความผิดของเด็กและเยาวชน ไม่เหมาะสมกับวิธีการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน

จากการศึกษา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในสหรัฐอเมริกา พบว่าในสหรัฐอเมริกานั้น แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีมานานแล้ว โดยบทบาทของศาลเยาวชน เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ แต่ต่อมาในสังคมอเมริกันเด็ก

ได้ก่อปัญหาความรุนแรงในสังคมมากขึ้น เนื่องจากสังคมอเมริกันเป็นสังคมเปิด จึงมีการจำกัดประเภทคดีและระดับอายุของเยาวชนที่จะอยู่ในอำนาจศาลอาญาและศาลเยาวชน ดังนั้น ในรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของสหรัฐอเมริกา โดยเจตนาธรรมณ์แล้ว ได้มีการนำเอาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเน้นกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูมานานแล้ว แต่เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวที่เป็นทางการ แต่ศาลจะใช้วิธีการที่ไม่เป็นทางการ โดยมีครอบครัวและพ่อแม่ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มามีบทบาทช่วยศาลอย่างมากในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเหล่านั้น

ในขณะที่รูปแบบสองรูปแบบแรก ทั้งของนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย จะมีความชัดเจนและเป็นรูปแบบมากกว่า โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว จะมีบทบัญญัติกฎหมายรองรับ และเป็นกระบวนการที่ทั้งเป็นทางการผ่านกระบวนการยุติธรรม และไม่เป็นทางไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม โดยตรง โดยเฉพาะในนิวซีแลนด์ถือว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมหลักสำหรับเด็กในทุกคดี ยกเว้นในคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีฆาตกรรมทั้งที่กระทำโดยเจตนาและไม่เจตนาเท่านั้น นอกนั้นในทุกคดีจะเป็นสิทธิของเด็กที่จะได้รับการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อใช้วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในขณะที่ในออสเตรเลียจะใช้การประชุมกลุ่มครอบครัว สำหรับคดีทางเพศและคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น

บทที่ 5

การจัดประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาสำหรับเด็กของประเทศไทย

1. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดในการประนีประนอมข้อพิพาทในชุมชน (Community Based Mediation) ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสังคม โดยการชดใช้ค่าความเสียหายและการทดแทนความผิดในรูปแบบต่างๆ เช่น การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิด การประชุมหารือในชุมชน การระงับข้อพิพาทโดยจัดประชุมวงกลม การประชุมกลุ่มครอบครัว การชดใช้ค่าความเสียหาย หรือทรัพย์สินคืนแก่ผู้เสียหายและการทำงานสาธารณะ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับความยุติธรรม (Paradigms of Justice) ที่เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญา ซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน และผู้กระทำผิดได้ร่วมมือกันโดยตรง ในการจัดการหรือแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งการฟื้นฟูหรือเยียวยาความสูญเสียที่เกิดขึ้นแก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย¹

การใช้ความยุติธรรมตามแนวคิดนี้อยู่ภายใต้อิทธิพลของทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theories) ซึ่งจะมุ่งถึงประโยชน์ในการควบคุมสังคม ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด หรือเป็นการปรับตัวผู้กระทำผิดให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติสุข โดยมีหลักการสำคัญที่ว่า โทษนั้นจะต้องก่อประโยชน์ หรือเป็นผลดีต่อผู้

---

¹ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. “กระบวนการยุติธรรมนานาชาติ” กรมคุมประพฤติ. 9,4.กรกฎาคม-สิงหาคม 2545, หน้า 17.

กระทำผิด² และการลงโทษเพียงเพื่อก่อให้เกิดความเจ็บปวดเท่านั้น ถือว่าเป็นการกระทำที่ไร้เหตุผลอย่างยิ่ง³

ดังนั้น ในการที่จะใช้วิธีการเพื่อดำเนินการให้บรรลุผลตามแนวคิดนี้ ยังคงมีความหลากหลาย ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามแต่บริบท(Context) ของแต่ละสังคม แต่วิธีการหลักของกระบวนการดังกล่าวนี้ ล้วนมีพื้นฐานมาจากการที่ให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสเข้าร่วมในการเจรจาตกลง(Negotiation) โดยความยินยอมพร้อมใจกันทุกฝ่าย เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนซึ่งเป็นสถาบันที่คนมาอยู่ร่วมกัน บทบาทของชุมชนจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นแหล่งอบรมและสร้างมาตรฐานทางศีลธรรมจรรยาแก่สมาชิกอันเป็นกำลังสำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม ทำนองเดียวกันกระบวนการยุติธรรมทางอาญา(Criminal Justice) ก็ยังเป็นกระบวนการยุติธรรมหลักของสังคม ส่วนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นทางเลือกหนึ่ง ในการจัดการกับปัญหาอาชญากรรม ในกรณีที่เห็นว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมหรือดีกว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁵

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) เป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับปรัชญาการลงโทษของศาลคดีเด็ก ที่มุ่งการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและ

²วิยะดา วัจวรรณ. “การดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, หน้า 52.

³อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. “การพิจารณาคดีอาญา”. วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 10, 3, 2521, หน้า 445-446.

⁴วิระศักดิ์ แสงสารพันธ์. “ผู้เสียหายในคดีอาญา” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543, หน้า 49.

⁵อังคณา บุญสิทธิ์. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ใน เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่ของกระบวนการยุติธรรมไทย วันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 50.

ขยายไปไกลเกินกว่าขีดจำกัดของการบำบัดรายบุคคลที่อิงกับ “โมเดลทางการแพทย์”(medical model) ในขณะที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีปรัชญาการลงโทษตามความผิดที่กระทำ โดยผ่านกระบวนการที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่กว้างขึ้นระหว่างผู้กระทำผิดเหยื่อ และชุมชน และให้ความสำคัญกับการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่อและชุมชนของเหยื่อ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีมุมมองต่างจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่เน้นการลงโทษตามความผิดอย่างเห็นได้ชัด ในมุมมองของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่า มีความหมายมากกว่าการทำผิดกฎหมาย หรือการละเมิดระเบียบข้อบังคับของรัฐ สิ่งที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางอาชญากรรม คือความเสียหายที่เกิดกับเหยื่อ ชุมชน และผู้กระทำผิดเอง ดังนั้น หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรม คือสร้างความแน่ใจว่าความเสียหายดังกล่าวได้รับการเยียวยาให้ดีขึ้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีมุมมองที่ต่างออกไปในการมองปัญหาอาชญากรรม และให้ภาพใหม่ๆ เกี่ยวกับการตอบสนองที่เหมาะสมของสาธารณชนต่อความเสียหายจากผลของอาชญากรรม ในลักษณะของปรัชญาโดยรวมของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จัดเตรียมแนวทางที่สำคัญสำหรับผู้จัดการ และผู้วางนโยบายในการทบทวนความคิดใหม่ เกี่ยวกับหน้าที่ในการลงโทษ การฟื้นฟูสภาพและความปลอดภัยของชุมชนแบบเดิม และเพิ่มเติมการให้ความสำคัญกับเหยื่อและการดึงเหยื่อมามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม⁶

2. การนำแนวความคิดและหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาปรับใช้ สำหรับกระบวนการยุติธรรมเด็ก

---

⁶เดชา สัจจวรรณ.กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมเด็ก ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์:ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา,2545,หน้า 108-120.

แนวคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาปรับใช้เป็นทางเลือกสำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (Juvenile Justice) นั้น เมื่อได้พิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบด้าน ทั้งแนวคิดและปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับแนวคิดและปรัชญาในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน รวมทั้งความสอดคล้องเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ในประเทศไทย ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

2.1 ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และแนวทางปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กอย่างไร

หลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีแนวความคิดที่เน้นกระบวนการสมานฉันท์ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนได้เสียจากการกระทำผิดที่เกิดขึ้น อันได้แก่เหยื่อ (Victims) หรือผู้เสียหาย รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหยื่อ ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้องและเครือข่ายทางสังคมของตัวเหยื่อ ผู้กระทำผิด (offenders) ซึ่งหมายถึงญาติพี่น้อง รวมทั้งเครือข่ายทางสังคมของผู้กระทำผิดด้วย และชุมชนที่ทั้งผู้ที่เป็นเหยื่อการกระทำผิดและผู้กระทำผิดอาศัยอยู่รวมทั้งสังคมในภาพรวม

หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่สำคัญ ได้แก่ การที่จะดำเนินการอย่างไร ที่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งหมดมีความสัมพันธ์กันในเชิงสมานฉันท์ เสมือนหนึ่งเป็นสภาพที่เป็นอยู่ก่อนการกระทำความผิดได้เกิดขึ้น หรือให้คงสภาพเดิมก่อนการกระทำผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังความพึงพอใจ และสงวนสถานภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้ดีกว่าระบบงานยุติธรรมปกติ และในภาพรวมความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ น่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในกรณีของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ในความผิดที่ไม่รุนแรงโดยทั่วไป เพราะว่าผู้กระทำนั้นยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งมีประวัติการกระทำความผิดน้อยต่างจากผู้ใหญ่ และส่วนใหญ่จะกระทำผิดครั้งแรก

2.2 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทยนั้น มีปรัชญา แนวทางในการดำเนินงานที่สามารถรองรับแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เพียงใด

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในปัจจุบัน มีปรัชญาความยุติธรรมและรูปแบบของกระบวนการยุติธรรม ที่ยังคงเน้นในอำนาจรัฐ(State Power) ในการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน(State Control Juvenile Delinquency) ให้อำนาจรัฐเสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครอง(Parens Patriae) เข้ามาจัดการอย่างผู้คุ้มครองหรือเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งรัฐจะเข้ามาจัดการทั้งระบบในการแทรกแซง ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และเป็นอุปสรรคสำคัญในการนำเอาแนวคิด ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น ไม่เน้นในอำนาจรัฐ(State Power) ไม่เน้นในหลักการควบคุมความประพฤติของรัฐ(State Control) กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และ ไม่เน้นเฉพาะตัวผู้กระทำผิด(offender focus) แต่ผู้เดียว หากแต่ให้ความสำคัญแก่ทั้งเหยื่อผู้ถูกระทำ ตัวผู้กระทำผิด ตลอดจนชุมชนและสังคมรวมทั้งเครือข่ายทางสังคมและชุมชน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2.3 การพิจารณาถึงบริบททางสังคม(Social Context) ของสังคมไทย

เมื่อได้พิจารณาถึงบริบททางสังคมของสังคมไทยแล้ว จะเห็นว่า ยังคงเอื้อต่อความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่มาก ซึ่งสังคมไทยมีลักษณะพิเศษเฉพาะส่วนใหญ่ยังคงมีสภาพของสังคมชุมชนที่สมาชิกในสังคมยังมีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นหลายๆ กรณีก็สามารถที่จะไกล่เกลี่ยประนีประนอมกันได้และที่สำคัญคือ ปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น สอดคล้องกับปรัชญาแนวพุทธ ซึ่งให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมกันของสรรพสิ่ง อยู่ร่วมกันด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีคำว่า ชนะหรือแพ้ ไม่มีคำว่าเหนือกว่าหรือต่ำกว่า ไม่มีคำว่าครอบงำหรือถูกครอบงำ จึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยวิธีการที่เต็มไปด้วยความเมตตาและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ทั้งยัง

สอดคล้อง กลมกลืน และไม่ขัดแย้งกับศาสนาใดๆ⁷ อีกทั้งสภาพสังคมไทย มีสถาบันครอบครัวเป็นฐานของสังคม และมีการระงับข้อพิพาทโดยการตกลงกันไม่ใช่ได้เพียงซึ่ง ซึ่งยังเป็นลักษณะหนึ่งที่สอดคล้องกับปรัชญา ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นควรที่จะต้องจัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีเด็ก และเยาวชนกระทำผิดนอกเหนือจากในคดีครอบครัว โดยเน้นที่ความสอดคล้องกันและความผูกพันกันของชุมชน ยิ่งกว่าการตัดสินใจของแต่ละคน ตลอดจนปรารถนาที่จะให้มีการประนีประนอม และมีข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยอมรับได้ ยิ่งกว่ามุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำผิด โดยเพิ่มความหวังใจด้วยการฟื้นฟูเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ (Restorative of Harmony) ด้วยการจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว(Family Group Conferencing) และการเจรจาต่อรอง เพื่อให้เกิดความตกลงระหว่างเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดกับเหยื่อ รวมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบกับครอบครัวของเด็กด้วย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะใช้ในกรณีความผิดที่ได้กำหนดไว้ โดยจะต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาได้รับสารภาพด้วยความสมัครใจ ว่าได้กระทำความผิดจริงไม่ต่อสู้คดี และครอบครัวและชุมชนของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับภาครัฐ โดยการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวร่วมกับผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อหาทางแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนนั้นต่อไป

อย่างไรก็ตาม ปรัชญาทางเลือกของกระบวนการดังกล่าวนี้ เป็นกรอบแนวความคิดใหม่ที่มองไปที่อนาคตข้างหน้า เพื่อสร้างระบบยุติธรรมสำหรับเด็กขึ้นมาใหม่ โดยอิงกับคุณค่า นโยบาย เป้าหมาย และรูปแบบใหม่ๆ ในการลดการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไว้ในสถานที่ควบคุม หรือเป็นทางเลือกของศาลที่จะนำไปใช้เป็นมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับผิดชอบต่อการกระทำของตน เป็นการเสริมความเข้มแข็งในครอบครัวญาติพี่น้อง ที่จะ

⁷จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย.รายงานสรุปผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย” วารสารกุมประพฤติ. 9,1.มกราคม-กุมภาพันธ์ 2545,หน้า 2.

เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา ผู้เสียหายจะได้รับการเอาใจใส่และได้รับการรับฟัง มีการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหา เด็กและเยาวชนจะถูกลงโทษด้วยโทษที่กำหนดโดยครอบครัวของเขาเอง แทนที่จะเป็นผู้พิพากษาซึ่งเป็นคนแปลกหน้า และเป็น การหลีกเลี่ยงที่จะควบคุม หรือคุมขังตัวเด็กไว้โดยไม่จำเป็น เพื่อใช้ทรัพยากรที่มีค่านั้น สำหรับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดร้ายแรง ซึ่งจำเป็นต้องใช้กระบวนการควบคุมหรือ กักขังเพื่อแก้ไขหรือเพื่อป้องกันสาธารณชน ซึ่งจะทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่สามารถใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าอีกด้วย อีกทั้งเป็นการช่วยลด ภาระอันไม่จำเป็นของเจ้าพนักงานในระบบงานยุติธรรม และเป็นการเปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชนผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี โดยไม่ต้องถูกตราหน้าว่าเคยต้องโทษ รวมทั้ง ช่วยลดความเครียดซึ่งจะนำไปสู่การแตกแยกในสังคม

3. การนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

การประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้ กับคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีกระบวนการ โดยสังเขปคือในการประชุมเด็กและ เยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหาย และผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่ายจะถูกนำเข้ารับการอบรมเพื่อ ทำการตกลงกันในเหตุการณ์และความหวาดกลัวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย การประชุม จะเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เสียหาย ในการอธิบายว่าอะไรที่ทำให้พวกเขาเกิดความหวาด กลัว และทำการตั้งคำถามต่อผู้กระทำผิด ส่วนผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายก็เช่นกัน ต้อง ทำการอธิบายว่า พวกเขาได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งกลุ่มผู้ สนับสนุนในกระบวนการดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์จากการประชุมว่า สามารถคาด หวังว่าการประชุมจะเป็นการถ่วงเวลาในการทำความผิด และความต้องการของอารมณ์ และความเสียหายรอบทิศทางของผู้เสียหาย มากกว่าการใช้ระบบศาลเยาวชนทั่วไป และ ยังส่งผลให้เด็กและเยาวชน ได้เรียนรู้ถึงผลของการกระทำของพวกเขาว่า ได้ส่งผล กระทบต่อใครบ้าง จนในที่สุดการประชุมได้สร้างการสนับสนุนต่อสังคมหรือชุมชนให้ ต้องรับผิดชอบ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำผิด

กระบวนการดังกล่าว เชื่อได้ว่าเป็นกระบวนการที่ได้ผลมากกว่าการดำเนินการของศาลในระบบยุติธรรม เพราะว่าเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนได้เรียนรู้ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเข้าใจอย่างแท้จริง อีกทั้งเป็นทางเลือกที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับผิดชอบในการกระทำของตน และเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวญาติพี่น้อง ที่จะเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา เด็กและเยาวชนจะถูกลงโทษด้วยโทษที่กำหนดโดยครอบครัวของเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางของกระบวนการดังกล่าว ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิดอยู่แล้ว ประกอบกับเป็นการดึงครอบครัวซึ่งใกล้ชิดกับตัวเขาเข้ามามีบทบาทและรับภาระในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดด้วย อีกทั้งจะเป็นตัวช่วยนำความสัมพันธ์ที่ขาดหายไปกลับคืนมา ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ของสังคมที่ดีและเข้มแข็ง เต็มไปด้วยความรักความเข้าใจ ก่อให้เกิดมิตรภาพที่กระชับและสร้างความเคารพในบุคคลอื่น

ดังนั้น ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด ผู้ศึกษาเห็นว่าสมควรที่จะนำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ของประเทศนิวซีแลนด์ มาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมเด็กของไทย โดยการนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักให้คล่องตัวยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดนั้นต่อไป ซึ่งมีผลการดำเนินการและงานวิจัยในต่างประเทศที่จะนำมาสนับสนุนแนวคิดของผู้วิจัย ดังนี้

การดำเนินกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ใช้ในประเทศนิวซีแลนด์นั้น พบว่าผู้เสียหายร้อยละ 70 เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะเห็นประโยชน์และไม่ต้องการชดใช้เป็นเงินตรา และมีผลดีหลายประการ กล่าวคือ การประชุมกลุ่มครอบครัวจะส่งผลไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำอีก เด็กที่กระทำผิดจะได้สำนึกต่อการกระทำผิดและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนเอง ผู้เสียหายจะได้รู้ตัวตนของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อที่จะได้ทราบและหาแนวทางร่วมกันแก้ไขเด็กเหล่านั้น และผู้ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนนั้น จะไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นคนแปลกหน้า แต่จะเป็นคนที่คุ้นเคยและใกล้ชิดกับเขา ดังเช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครู เพื่อนบ้าน ซึ่งจะเป็นคนที่รัก

และมุ่งหวังให้เขาเป็นคนดีทั้งสิ้น และการประชุมกลุ่มครอบครัวยังสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในกิจการต่างๆของสถานพินิจและของศาลได้เป็นจำนวนมากอีกด้วย⁹ และ

มีการศึกษาประเมินผลกระทบของการประชุมกลุ่มครอบครัว ของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก ของ Maxwell and Morris ในปี 1993 ได้ประเมินผลผลกระทบของการแก้ไขกฎหมายของนิวซีแลนด์ เพื่อให้มีการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกันอย่างแพร่หลายพบว่าครอบครัวที่ผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัวมีความดีและความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมับกระบวนการยุติธรรม มากกว่าครอบครัวที่ผ่านกระบวนการยุติธรรมปกติ และยังพบว่าเหยื่อ ผู้กระทำผิด และครอบครัวของพวกเขา มีความรู้สึกว่าการประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นการให้ความช่วยเหลือ

นอกจากนี้ จากการศึกษาของ Fercello and Umbreit ในปี 1999 เป็นการประเมินเบื้องต้นในการประชุมกลุ่มครอบครัวในสหรัฐอเมริกา ซึ่งให้เห็นว่าเหยื่อมีความพึงพอใจกระบวนการประชุมในระดับสูง และแม้ผู้กระทำผิดก็ยินยอม หรือเห็นด้วยกับข้อตกลงในการประชุมในอัตราส่วนที่สูง และพบว่ากระบวนการดังกล่าว ทำให้เหยื่อมีความกลัวลดลง เมื่อใช้วิธีเลี่ยงการพิจารณาในชั้นศาล (a diversion from court) จะใช้เวลาน้อยกว่าและคู่ความได้รับความพึงพอใจ ในการแก้ปัญหา มากกว่าวิธีการพิจารณาในชั้นศาล การประชุมกลุ่มครอบครัว ยังเป็นการสร้างทักษะให้ชุมชนในการแก้ปัญหาความขัดแย้งและมีส่วนร่วมในการสร้างสันติภาพ¹⁰

อีกทั้ง Dr. Gabrielle Maxwell ได้ให้ความเห็นงานวิจัยของเขา เรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ไว้ดังนี้¹⁰

⁹กิตติพงษ์ กิตยารักษ์.กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์:ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.).2545. หน้า 37-39

¹⁰อังคณา บุญสิทธิ์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 40-41.

¹⁰วันชัย รุจนวงศ์ และคุณฎี หัสติละเมียร. “รายงานการไปดูงานเกี่ยวกับการป้องกันสิทธิเด็ก” คูตพพ.33,44.กรกฎาคม – กันยายน 2540,หน้า 202-203.

1. การประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นวิธีที่พิสูจน์แล้วว่ามิประโยชน์ เพราะ
    - 1.1 เด็กผู้กระทำผิดมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขชดเชยการกระทำผิด
    - 1.2 ครอบครัวของเด็กผู้กระทำผิดต้องเข้ามามีส่วนรับผิดชอบ
    - 1.3 ผู้เสียหายและครอบครัวมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการแก้ไขชดเชยการกระทำผิด
    - 1.4 เด็กผู้กระทำผิดสามารถกลับเข้าสู่ครอบครัวและสังคมอย่างปกติสุข
    - 1.5 ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย
  2. มีสถิติว่าเด็กผู้กระทำผิด ที่ผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัว จะหันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกน้อยมาก
  3. ได้นำไปใช้อย่างได้ผลในประเทศออสเตรเลีย
  4. ผู้เสียหายและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ก็มีความพอใจกับผลงานการประชุมกลุ่มครอบครัว
  5. การประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นการตอบสนองต่อหลักปรัชญาการพิจารณาคดีที่เด็กเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งเน้นการเยียวยาแก้ไข ไม่ใช่การลงโทษ
  6. เด็กผู้กระทำผิดก็สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี ได้มากกว่าการถูกลงโทษ
  7. จากประสบการณ์ของ Maxwell พบว่า มีกรณีน้อยมากที่ครอบครัวของเด็กผู้กระทำผิดและของผู้เสียหายจะไม่ยอมเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว
4. ทางเลือกในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

หลักการและแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะแตกต่างจากการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมระบบปกติโดยทั่วไป ที่ประกอบด้วยการจับกุมผู้กระทำผิด โดยตำรวจ ตั้งฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ พิจารณาคดีโดยศาลยุติธรรม

และลงโทษผู้กระทำผิด โดยการควบคุมไว้ในสถานที่ควบคุม หรือจำคุกผู้กระทำผิดที่ถูก
ลงโทษ โดยราชทัณฑ์

นานาประเทศได้นำหลักการอำนวยความสะดวกในรูปแบบใหม่มาใช้เป็น
ทางเลือกที่จะไม่ให้เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือปรับใช้เพื่อเสริมกับกระบวนการ
ยุติธรรมกระแสหลักในคดีบางประเภท เพื่อให้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น
คดีความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำผิด คดีความรุนแรงในครอบครัว และคดีความ
ผิดเล็กๆ น้อยๆ เป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ประสบผลสำเร็จ
ตามวัตถุประสงค์เป็นที่น่าพอใจ

ด้วยความรุนแรงของปัญหาที่กระบวนการยุติธรรมไทย ต้องเผชิญอยู่ใน
ปัจจุบัน ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าควรที่จะได้พิจารณานำแนวทางและหลักการกระบวนการยุติ
ธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาประยุกต์ใช้เป็นทางเลือก
หนึ่งในการดำเนินคดี โดยนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ที่กระทำผิดใน
ประเทศไทย ดังนี้

4.1 การปฏิบัติในแนวขนาน หรือกระบวนการยุติธรรมคู่ขนานของชุมชน

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อผู้กระทำผิด โดยไม่ทำตามขั้นตอน
ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และไม่มีการเชื่อมโยงทางโครงสร้างหรืออย่าง
เป็นทางการระหว่างทั้งสองระบบ โดยมีจุดประสงค์ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่าง
ไม่เป็นทางการ และเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม¹¹

กระบวนการนี้จะเป็ประโยชน์อย่างมาก ถ้านำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่
กระทำผิด โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะทำให้คดีอาญาเสร็จสิ้นลงอย่างรวดเร็ว ผู้
เสียหายก็มักจะพอใจที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย และยุติการติดตามเอาเรื่องกับผู้
กระทำผิดได้เร็วขึ้น และย่อมส่งผลต่อเนื่องไปถึงการทำให้สถิติคดีอาญาลดลง และเจ้า
พนักงานในกระบวนการยุติธรรม ก็จะมีเวลาเพิ่มมากขึ้นในการป้องกัน และปราบปราม

¹¹ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1
.กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์พระนคร, 2531, หน้า 151.

อาชญากรรมอื่นๆ

4.2 การนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมตามระบบปกติ

เป็นการดำเนินการในลักษณะที่สอดคล้อง กับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือเป็นการผสมผสานระหว่างทั้งสองระบบ โดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาเสริมในขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในระบบปกติ โดยมีจุดประสงค์ในการระงับข้อพิพาทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม หรืออาจจะมีผลเพื่อนำไปประกอบในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป และที่สำคัญเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักคล่องตัวยิ่งขึ้น

5.การนำรูปแบบแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

5.1 ครอบครัวคือสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุด ในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด

เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 แล้วพบว่าเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนนั้น จะมุ่งแก้ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา เป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวเด็กและเยาวชนที่จะให้การอบรมและสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้น เพื่อที่จะช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งในด้านส่วนตัว และด้านสังคมมิได้มุ่งที่การลงโทษ แม้ว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดบ้างก็ตาม แต่ประการสำคัญก็คือ การเน้นด้านการให้ความคุ้มครองและเป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน

ดังนั้น เหตุผลทางวิชาการที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ เด็กที่กระทำผิดจะไม่ถือว่าเป็นอาชญากร(Criminal) แต่เรียกการกระทำผิดของเด็กว่า การกระทำผิดหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน(Delinquency) ซึ่งหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้วสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดที่

มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนดังกล่าว คือครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนนั้นๆ แต่เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 กระบวนการในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเด็กหรือเยาวชนกลับไม่มีผู้ปกครอง บิดามารดา หรือครอบครัวของเด็กเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูเลย

นอกจากนี้ น่าจะกล่าวได้ว่าปัญหาเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดและได้รับการพิจารณาพิพากษาไปจากศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว ไม่ว่าจะเพียงใช้มาตรการคุมประพฤติ หรือการส่งเข้ารับการศึกษาอบรมในสถานพินิจชั่วคราวระยะเวลาหนึ่งนั้น ไม่อาจรับประกันได้เลยว่า หลังจากที่เด็กหรือเยาวชนนั้นพ้นคดีแล้ว เขาจะไม่หวนกลับมากระทำความผิดอีก หากว่าพ่อแม่ผู้ปกครองของเขายังไม่รู้สึกรู้สาเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อผิดพลาดบกพร่องของตนเอง การณ์นี้จึงกลายเป็นว่า เด็กที่ผ่านการพิจารณาพิพากษาไปแล้วนั้น ก็เพียงแต่รอเวลาที่จะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอีกครั้งในฐานะผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เพราะกระบวนการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ที่เป็นปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กนั้น ยังไม่สามารถเข้าถึงต้นตอของปัญหาอย่างแท้จริง และการแก้ไขปัญหาก็กังไม่ได้ครอบคลุมถึงครอบครัวของเด็กและเยาวชนด้วยนั่นเอง¹²

หากกล่าวถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กแล้ว ครอบครัวนั้นก็ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ที่มีอิทธิพลต่อนิสัยของเด็กหรือเยาวชน แต่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 กลับให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวน้อยมาก และกลับนำคดีขึ้นสู่ชั้นศาลเป็นหลัก ทั้งๆ ที่ในประมวลกฎหมายอาญาบททั่วไป ยังมีบทบัญญัติให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กในคดีอาญาได้ดังนี้

“มาตรา 74 เด็กอายุไม่เกินเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

¹² สอนชัย สิริราชกุล ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว. พ่อ แม่ นั่นเองที่จะเป็นประกันว่าเด็กจะไม่กระทำความผิดอีก. มติชนรายวัน ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม 2547, หน้า 7

1. ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยให้ไป และถ้าศาลเห็นสมควร จะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

2. ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดา หรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นแก่บิดามารดา หรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้ บิดามารดา หรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควร ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครั้งละหนึ่งพันบาท ในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น นอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่า ไม่สมควรจะเรียกบิดามารดา หรือผู้ปกครองมาวางข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกตัวบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่า จะยอมรับข้อกำหนดเช่นนั้น ก็ให้ศาลมีคำสั่งมอบตัวเด็กแก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางข้อกำหนดดังกล่าว

3. ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อควบคุมความประพฤติเด็กนั้น เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติ หรือพนักงานอื่นใด เพื่อคุมประพฤติเด็กนั้น

4. ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่า ไม่สามารถดูแลเด็กคนนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่น นอกจากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคล หรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรเพื่อดูแลอบรม และสั่งสอนตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเช่นนี้ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจ เช่นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแล อบรมและสั่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร หรือ

5. ส่งตัวเด็กนั้นไปยัง โรงเรียน หรือสถานฝึก และอบรม หรือ สถานที่ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ซึ่งระยะเวลาที่ศาลจะกำหนด แต่อย่าให้เกินกว่าที่เด็กนั้นจะมีอายุครบสิบแปดปี”

“มาตรา 75 ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบ และสิ่งอื่นทั้งปวงอันเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษก็ให้จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง”

จากบทบัญญัติกฎหมายที่ยกมากล่าวไว้นี้ จะเห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญกับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือครอบครัวที่เด็กอาศัยอยู่ในการควบคุมนิสัยเด็กที่กระทำผิด ครอบครัวของผู้กระทำความผิด จึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการดูแลแก้ไขความประพฤติเด็กและเยาวชนอย่างมาก การนำเด็กหรือเยาวชนเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมแล้วดำเนินคดี ไม่ว่าศาลจะพิพากษาลงโทษหรือไม่ก็ตาม แต่กระบวนการในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ที่ไม่มีครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมยังเป็นกระบวนการที่ไม่มีประสิทธิภาพสูงสุด เหมือนกับที่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวท่านหนึ่ง กล่าวไว้ว่า “เด็กเหล่านี้รอวันที่จะเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมอีกครั้งในฐานะผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่”¹³ ดังนั้น ครอบครัวจึงเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไข ฟื้นฟู นิสัยของเด็กหรือเยาวชนนั้น การจัดประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก โดยเบี่ยงเบนคดีออกจากการฟ้องคดีในศาล จึงน่าจะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเหตุผลทางวิชาการดังกล่าวมาข้างต้น

5.2 แนวคิดในการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย

แนวคิดหรือทฤษฎีนี้เป็นมูลฐานสำคัญของการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นก็คือการดึงเอาผู้เสียหาย ผู้เยาว์ที่กระทำผิด และครอบครัวของเขามาพบกัน เพื่อสร้างความสมานฉันท์ ประนีประนอมกันโดยไม่ต้องดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด และผลที่ได้จากการประนีประนอมของฝ่ายต่างๆ นี้ผู้กระทำผิดจะยอมรับผิด และแก้ไขเยียวยาบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

¹³ สอนชัย ธีราริกกุล.เรื่องเดียวกัน,หน้า 7.

นอกจากนี้ในอดีตที่ผ่านมาวิธีการสำหรับเด็กที่ใช้กันเป็นสากล คือ การควบคุมอาชญากรรมและแนวทางการสงเคราะห์ ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ โดยกระบวนการที่ใช้สำหรับเด็กกระทำผิดทั้งในประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศอื่นๆ ต่างมีข้อสรุปว่า การนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไปควบคุมตัวไว้ที่สถานคุมขัง ซึ่งเป็นสถานพินิจนั้น กระบวนการดังกล่าวไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำความผิดและไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางที่ถูกนำเสนอใหม่ที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนนี้ คือการนำเด็กและเยาวชนอยู่กับครอบครัวและอยู่ในชุมชนของเขา โดยการเบี่ยงเบนไปจากการดำเนินคดีในศาล ไม่ต้องถูกคุมขัง เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามาดูแล แก้ไขความประพฤติ เพราะถือว่าเด็กหรือเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน สิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดที่มีผลมากคือ ครอบครัวและชุมชนของเขานั้นเอง ครอบครัวจึงควรเข้ามารับผิดชอบในพฤติกรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว ประเทศแรกที่น่ามาใช้ คือประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งก็มีข้อสรุปดังกล่าวด้วย

จากเหตุผลทางวิชาการข้างต้น ผู้ศึกษาเห็นว่า เมื่อมีการนำเสนอแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญารูปแบบใหม่ คือ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก ที่มี การนำเสนอแนวคิดในการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้แล้ว ซึ่งเมื่อพิจารณาย้อนกลับไปถึงกระบวนการยุติธรรมหลักสำหรับเด็ก ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 ที่เน้นปรัชญาการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษ ก็พบว่าระบบการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูที่เน้นการสังคมสงเคราะห์นั้น ยังไม่ได้ทำให้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีประสิทธิภาพมากนัก นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติ มาตรา 63 “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ พิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน หรือพฤติกรรมต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจ

กลับตนเป็นคนดีได้ โดยไม่ต้องฟ้องและเต็ก หรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ แจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเต็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเต็กหรือเยาวชนในสถานพินิจ ตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บัญญัติตามมาตรา นี้ ให้ใช้บังคับแก่การกระทำผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป” และพิเคราะห์ให้ถึถ้วนแล้วในบัญญัติมาตรา 63 ดังกล่าว ถึงแม้กฎหมายจะเปิด โอกาสให้พนักงานอัยการ ใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีเต็กหรือเยาวชนตามคำแนะนำหรือข้อเสนอของผู้อำนวยการสถานพินิจได้ โดยอาจจะเบี่ยงคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยไม่ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว จะเห็นว่าครอบครัวของเต็กหรือเยาวชนนั้นไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเต็กและเยาวชนนั้นอยู่ดี ครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดและมีอิทธิพลต่ออุปนิสัย ใจคอ และพฤติกรรมของเต็กหรือเยาวชนก็ยังไม่สามารถรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นอยู่นั่นเอง

ประการสำคัญก็คือ กระบวนการตามบทบัญญัติ มาตรา 63 ข้างต้น แม้จะเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลแล้วก็ตาม แต่เต็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดก็จะต้องอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ซึ่งอาจมีภาวะเสี่ยงในการรับการถ่ายทอดนิสัยจากผู้ต้องขังอื่นๆ ได้ ดังนั้น แนวทางดังกล่าวจึงยังไม่ใช่แนวทางที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยเต็กและเยาวชน อันเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงควรใช้มาตรา 63 ดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเต็กและเยาวชนนั้นต่อไป

5.3 แนวคิดของของกฎหมายนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นแม่แบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว

การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) มาใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในประเทศนิวซีแลนด์ โดย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่า ความเสียหายเกิดมาจากการทำความผิดของผู้เยาว์ ซึ่งมีผู้ได้รับผลกระทบมาก ดังนั้น จึงต้องมีการตัดสินใจที่เหมาะสม เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูความเสียหายให้ดีกว่าเดิม ทั้งสำหรับผู้เยาว์ ซึ่งเป็นผู้กระทำผิดและสำหรับผู้เสียหาย ซึ่งเป็นการนำเอาทฤษฎีที่เป็นมูลฐานของการดึงเอาผู้เสียหาย ผู้เยาว์ที่กระทำผิด และครอบครัวของเขามาพบกัน โดยผลที่ได้จากการประนีประนอมระหว่างฝ่ายต่างๆ ผู้กระทำผิดควรจะยอมรับความรับผิดชอบ สำหรับความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหาย และควรจะเสนอวิธีชดเชยแก่ผู้เสียหาย โดยเฉพาะการประชุมกลุ่มครอบครัว ควรมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อการเยียวยาแก่ผู้เสียหายด้วย

แนวทางที่ถูกรับรองใหม่ที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชน จึงเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนอยู่กับครอบครัวของตนและอยู่ในชุมชนของพวกเขา และให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวโน้มที่เป็นสากลที่เน้นเรื่องความยุติธรรม ที่รวมถึงการที่ต้องรับผิดชอบต่อการทำความผิด กฎหมาย ความเท่าเทียมและสัดส่วนที่เหมาะสมของการลงโทษ ทั้งนี้ ในระบบของนิวซีแลนด์ยังให้ความสำคัญเรื่องกรอบเวลาที่เหมาะสมสำหรับการลงโทษ นอกจากนี้แนวโน้มในระบบใหม่ของกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์ จะเน้นการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ไปจากการดำเนินคดีในศาล โดยไม่ต้องถูกคุมขังและการทำให้พ้นจากมลทินความอับยศอดสู ชื่อเสียง แต่กรอบแนวคิดในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในประเทศนิวซีแลนด์นั้น จะอิงอย่างชัดเจนกับหลักกฎหมายเรื่องการรักษา ฟื้นฟูให้อยู่ในสภาพเดิม (Restorative Justice Principles) ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ชีวิตของผู้เสียหาย การประนีประนอมของผู้กระทำผิดและแนวทางในการเจรจาตกลง

ดังนั้น กฎหมายของประเทศนิวซีแลนด์ จึงมีบทบัญญัติถึงการเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหาย การ โกล่เกลี่ย การชดใช้ ซึ่งนำไปสู่การปรองดอง หรือสมานฉันท์ ซึ่งการเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ด้วยการให้โอกาสให้ได้รับการชดใช้ การ โกล่เกลี่ย ทำให้เกิดการปรองดอง ผู้กระทำผิดก็ได้สำนึกในผลจากการกระทำของตน และการมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจร่วมกันทั้งครอบครัวและผู้เยาว์ มีส่วนร่วมในทุกส่วนของกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกันรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดและวิธีการในการนำการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ ที่ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นแม่แบบสำคัญของแนวคิด ในการนำมาใช้ในประเทศไทย กล่าวคือภายใต้บริบทของกฎหมายในปัจจุบัน การบำบัด แก่ใจ ฟันฟู พดตินิสัยหรือพฤติกรรมของผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมในสถานพินิจนั้น ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ตราบเท่าที่เด็กและเยาวชนยังไม่ได้นำมาบำบัด แก่ใจ ฟันฟู โดยอยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัวของเขาเอง ดังนั้นรูปแบบที่จะนำมาใช้กับการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศไทย รูปแบบแม่บทที่ผู้ศึกษาเห็นว่า น่าจะนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้ดีที่สุดคือแนวคิดรูปแบบและวิธีการตาม Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ของประเทศนิวซีแลนด์นั่นเอง

5.4 บทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ที่นำมาปรับใช้ในประเทศไทย

บทบัญญัติที่สำคัญๆ ของกฎหมายนิวซีแลนด์ ที่นำมาปรับใช้กับการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศไทย ได้แก่บทบัญญัติในส่วนที่ 3 ตั้งแต่ มาตรา 20 - มาตรา 38¹⁴

มาตรา 20 การจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้ผู้ประสานงานได้รับมอบหมาย หรือถูกกำหนดให้จัดขึ้น หรือจัดซ้ำการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะมีการประชุม โดยอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 21

¹⁴Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Article 20-28.

มาตรา 21 ผู้ประสานงานจะปรึกษากับคณะทำงานที่เกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่มครอบครัว ก่อนการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวใดๆ ตามหมวดนี้เกี่ยวกับเด็กหรือผู้เยาว์ ทั้งนี้ผู้ประสานงานจะต้อง

(ก) ปรึกษาหารือกับคณะกรรมการ

(ข) กระทำการทุกอย่างที่สมเหตุสมผลในการปรึกษาหารือกับครอบครัวหรือกลุ่มครอบครัวของเด็ก หรือผู้เยาว์นั้นเกี่ยวกับ

(1) วัน เวลา และสถานที่จัดประชุม และ

(2) บุคคลที่ควรจะเข้าร่วมการประชุม และ

(3) กระบวนการที่จะใช้ในการประชุม

และภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา 22 ของกฎหมายนี้ จะทำตามความปรารถนาของครอบครัว หรือกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์คนนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 22 ตราบเท่าที่ทำได้ในทางปฏิบัติตามหลักการของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 22 ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว

(1) ภายใต้บังคับบทบัญญัติอนุมาตรา(2) ของส่วนนี้บุคคลดังต่อไปนี้มีสิทธิ์เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัว ที่จัดขึ้นตามหมวดนี้ของกฎหมายฉบับนี้

(ก) เด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุ ให้มีการจัดประชุมขึ้นนอกจากผู้ประสานงาน ที่จัดการประชุมมีความเห็นว่า

1) การเข้าร่วมประชุมของเด็กหรือผู้เยาว์จะไม่ใช่ประโยชน์ต่อเด็กหรือผู้เยาว์นั้น หรือจะไม่ใช่ที่พึงปรารถนาด้วยเหตุผลใดๆ

2) เด็กหรือผู้เยาว์นั้น ยังไม่สามารถเข้าใจการดำเนินการประชุมด้วยเหตุแห่งอายุ หรือระดับการเจริญเติบโต

(ข) ทุกคนที่เป็น

1) ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์ หรือคนที่ดูแลเด็ก หรือผู้เยาว์คนนั้น

2) สมาชิกของครอบครัว หรือกลุ่มของครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์คนนั้น

นอกจากนี้ ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมมีความเห็นว่าการเข้าร่วมประชุมของคนนั้นๆ จะไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็ก หรือผู้เยาว์ หรืออาจจะเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ด้วยเหตุผลอื่นใดก็ตาม

(ค) ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมหรือผู้ประสานงานที่จะดูแลและคุ้มครองคนใดที่ทำหน้าที่รักษาการแทน

(ง) ในกรณีที่การประชุมจัดขึ้นตามรายงานในมาตรา 18(1) ของกฎหมายฉบับนี้ ที่มาจากนักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจคนใดคนหนึ่ง นักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจคนนั้น หรือผู้รักษาการแทน

(จ) ในกรณีที่มีการจัดการประชุม โดยการโอนเรื่องตามมาตรา 19(1) ของกฎหมายฉบับนี้ โดยองค์กรใดๆ ให้เป็นตัวแทนขององค์กรนั้นๆ

(ฉ) ในกรณีที่มีการจัดประชุม หรือจัดการประชุมซ้ำเกี่ยวกับเด็กหรือผู้เยาว์ ตามความมุ่งหมายของมาตรา 145 ของกฎหมายฉบับนี้ ตัวแทนของคนที่คุณดูแลเด็ก หรือผู้เยาว์ตามข้อตกลงที่มาตรานั้น มีผลบังคับใช้ หรือคนที่ถูกเสนอว่าควร จะดูแลเด็ก หรือผู้เยาว์คนนั้นตามข้อตกลงนั้น

(ช) ในกรณีที่เด็ก หรือผู้เยาว์อยู่ภายใต้การพิทักษ์ของศาลสูงตามมาตรา 19 ของ Guardianship Act 1968 คนใด ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่สำหรับศาลตามมาตรานั้น หรือตัวแทนผู้นั้น

(ซ) ทนายความ หรือผู้สนับสนุนที่เป็นคนทั่วไปที่เป็นตัวแทนของเด็ก หรือเยาวชน

(ค) บุคคลอื่นที่ครอบครัวต้องการให้เข้าร่วมประชุม หรือกลุ่มครอบครัวตามที่บัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตรา 21 ของกฎหมายนี้

มาตรา 23 ผู้ประสานงานจะต้องจัดทำข้อมูล และคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่มครอบครัว รวมทั้งข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการประชุมเมื่อได้รับการร้องขอ โดยอาจเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวด้วยหากได้รับการร้องขอ

มาตรา 24 ผู้ประสานงานจะต้องแสดงเหตุผล อย่างแจ้งชัดหากกันบุคคลใดไม่ให้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว หรือรับแจ้งเหตุผลของบุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมประชุม ในกรณีที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้

มาตรา 25 ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว จะต้องดำเนินการ แจ้งเชิญ ผู้มีสิทธิเข้าประชุม โดยแจ้ง วัน เวลา สถานที่จัดการประชุม ก่อนการจัดประชุม กลุ่มครอบครัวตามสมควร การไม่ได้แจ้งผู้เข้าร่วมประชุมบางคน จนบุคคลเหล่านั้น ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ทำให้การประชุมต้องขาดความน่าเชื่อถือ เว้นแต่หากไม่มีบุคคลเช่น วนั้น จะทำให้ผลการประชุมเป็นอย่างอื่น

มาตรา 28 หน้าที่ของการประชุมกลุ่มครอบครัวที่จัดขึ้นตามหมวดนี้ของ กฎหมายฉบับนี้ คือ

(1) พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดูแล หรือการคุ้มครองเด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุ ให้จัดการประชุมนี้ขึ้นตามที่ที่ประชุมเห็นว่าเหมาะสม

(2) ในกรณีที่ที่ประชุมเห็นว่า เด็กหรือผู้เยาว์เป็นเหตุ ให้จัดการประชุมนี้ขึ้น ต้องการดูแลหรือต้องการการคุ้มครอง ออกคำตัดสินหรือคำแนะนำ และทำแผนเกี่ยวกับ เด็กหรือผู้เยาว์ ตามที่ที่ประชุมเห็นว่าจำเป็นหรือพึงประสงค์ โดยคำนึงถึงหลักการที่ กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้

(3) ทบทวนเป็นครั้งคราวเกี่ยวกับ

(ก) คำตัดสินหรือคำแนะนำที่ออกมาและแผนที่จัดทำขึ้น โดยที่ประชุนั้น

(ข) การปฏิบัติตามคำตัดสิน คำแนะนำ และแผนดังกล่าว

มาตรา 29 การประชุมกลุ่มครอบครัวที่จัดขึ้นตามหมวดนี้ อาจจะออกคำตัดสินและคำแนะนำ และทำแผน

การประชุมกลุ่มครอบครัวที่จัดขึ้นตามหมวดนี้ของกฎหมายฉบับนี้ อาจจะ ออกคำตัดสินหรือคำแนะนำ และทำแผนตามที่เห็นว่าจำเป็น หรือพึงประสงค์เกี่ยวกับการดูแลหรือการคุ้มครองเด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุของการประชุนั้น

ในการออกคำตัดสิน หรือคำแนะนำ และการทำแผนนั้น ที่ประชุมจะต้อง คำนึงถึงหลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้

ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว ต้องจัดให้มีการบันทึกรายละเอียด รายงานการประชุมเกี่ยวกับคำตัดสิน และคำแนะนำที่มีมติ รวมทั้งแผนที่ถูกทำขึ้น โดยที่ประชุมตามมาตรา

มาตรา 30 ผู้ประสานงาน จะต้องประสานให้มีความเห็นชอบ หรือเห็นด้วยกับ คำตัดสิน คำแนะนำ และแผนของการประชุมกลุ่มครอบครัว

(1) ในกรณีที่การประชุมกลุ่มครอบครัวออกคำตัดสิน หรือคำแนะนำ หรือทำแผนตามมาตรา 29 ของกฎหมายนี้ หรือตามอนุมาตรา 4 ของมาตรานี้ ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมจะ

(ก) ในกรณีที่มีการจัดประชุมตามมาตรา 18(1) ของกฎหมายนี้บนพื้นฐานการรายงานของนักสังคมสงเคราะห์หรือตำรวจ

1) สื่อสารคำตัดสินใจ คำแนะนำ หรือแผนให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทน ตำรวจหรือผู้แทน ต่อทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผน

2) หาข้อตกลงกับนักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจ หรือผู้แทน เพื่อแจ้งผลการแจ้ง มีประชุมกลุ่มครอบครัว

(ข) ในกรณีที่การประชุมกลุ่มครอบครัว จัดขึ้นตามมาตรา 19(2)(ก) ของกฎหมายฉบับนี้ โดยผลจากการโอนมาจากหน่วยงาน องค์กร หรือศาลใด ๆ

1) สื่อสารคำตัดสินใจ คำแนะนำ หรือแผนให้หน่วยงานองค์กร หรือศาลนั้นและทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยตรงในการปฏิบัติตามคำตัดสินใจ คำแนะนำหรือแผน

2) หาข้อตกลงกับนักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจ หรือผู้แทน และผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนที่มีการสื่อสารคำตัดสินใจ คำแนะนำหรือแผนไปให้ทราบ

(2) ในกรณีที่ผู้ประสานงานพบกับบุคคล หน่วยงาน องค์กร หรือศาลใดด้วยความมุ่งหมายที่จะสื่อสารให้บุคคลหน่วยงาน องค์กร หรือศาลนั้นทราบถึงคำตัดสินใจ คำแนะนำ หรือแผนที่ออก หรือทำขึ้นมา โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้ประสานงานอาจนำบุคคลที่ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวเสนอชื่อตามแผนไปด้วย

(3) ในกรณีที่ผู้ประสานงาน ไม่สามารถทำข้อตกลงเกี่ยวกับคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่ออกมาหรือทำขึ้น โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 3 ผู้ประสานงาน อาจจัดประชุมถึงการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นอีก เพื่อให้มีการพิจารณาตัดสินคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่ใหม่

(4) การประชุมกลุ่มครอบครัวที่จัดขึ้นใหม่ตามมาตรา (3) ก่อนนี้ อาจจะ ยืนยัน ยกเลิก หรือแก้ไขคำตัดสินใจ คำแนะนำ หรือแผนที่ประชุม ที่ออกมา ก่อนหน้านี้ หรือยกเลิกคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่ของตน และออกคำตัดสินใจ หรือ คำแนะนำ หรือทำแผนที่ขึ้นมาใหม่

(5) คำตัดสินใจ คำแนะนำ หรือแผนที่ยืนยัน หรือแก้ไขตามมาตรา (4) ก่อนนี้ และคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่ใหม่ที่ออกมา หรือทำขึ้นตามมาตรา ก่อนนี้ ให้ถือว่าออกมา หรือทำขึ้นตามมาตรา 29 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 31 กระบวนการในกรณีที่ไม่สามารถหาข้อตกลงได้

(1) ในกรณีที่

(ก) สมาชิกของที่ประชุมกลุ่มครอบครัว ไม่สามารถตกลงในเรื่องคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่ควรจะทำขึ้นเกี่ยวกับเด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมขึ้น

(ข) ผู้ประสานงานไม่สามารถหาข้อตกลงตามมาตรา 30 ของกฎหมายนี้ ต่อคำตัดสิน คำแนะนำ และแผนที่ออกมาหรือทำขึ้น โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว

(ค) ผู้ประสานงานจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ ในกรณีต่างๆ

(1) ในกรณีที่การประชุมจัดขึ้นตามมาตรา 18(1) ของกฎหมาย ฉบับนี้ ตามรายงานของนักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจ ทำรายงานเรื่องนี้ส่งนักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจนั้น

(2) ในกรณีอื่นๆ ทำรายงานเรื่องนั้นให้นักสังคมสงเคราะห์คนหนึ่งทราบ

(ง) จะรายงานเรื่องนี้ต่อศาลนั้น ในกรณีที่การดำเนินการเริ่มขึ้นตามกฎหมายนี้ในศาลที่เกี่ยวกับเด็ก หรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุให้มีการจัดการประชุมครั้งนี้ขึ้น

(จ) จะปรึกษาหารือกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กหรือผู้เยาว์ในทุกกรณี

(2) ในกรณีที่ผู้ประสานงานทำรายงานตามอนุมาตรา (1)(ค)(1) หรือ(2) ของ มาตรานี้ ส่งให้นักสังคมสงเคราะห์หรือตำรวจใดๆ นักสังคมสงเคราะห์ หรือตำรวจนั้น อาจจะลงมือปฏิบัติตามกฎหมายนี้ตามที่บุคคลนั้นเห็นว่าเหมาะสม

มาตรา 32 บันทึกคำตัดสินใจ คำแนะนำ และแผนของการประชุมกลุ่มครอบครัว จะเปิดเผยให้แก่คนที่สนใจ

(1) ผู้ประสานงานทุกคนที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวตามหมวดนี้ของ กฎหมายฉบับนี้ โดยทำให้เป็นที่แน่ใจว่าจะมีการมอบ หรือส่งสำเนาของบันทึกทุกอย่าง ที่ทำขึ้นตามมาตรา 29(3) ของกฎหมายฉบับนี้ที่เกี่ยวกับการประชุมให้

(ก) เด็กหรือผู้เยาว์ที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมขึ้น นอกเสียจาก ว่าเด็กหรือผู้เยาว์คนนั้นจะไม่เข้าใจเนื้อหาของบันทึกนั้นด้วยเหตุแห่งอายุ หรือระดับของการเติบโต

(ข) ผู้ปกครองทุกคน หรือผู้พิทักษ์ของเด็ก หรือผู้เยาว์ ที่ดูแลเด็ก หรือผู้เยาว์คนนั้น

(ค) ทนายความหรือผู้สนับสนุนที่เป็นบุคคลอื่นๆ ที่เป็นตัวแทน ของเด็กหรือผู้เยาว์คนนั้น

(ง) บุคคลใดที่จะได้รับผลกระทบ โดยตรงจากคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่มีรายละเอียดอยู่ในบันทึกนั้น

(จ) ในกรณีที่เห็นสมควร อาจมอบให้แก่หน่วยงานบริการสังคม หรือหน่วยงานสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเด็กหรือผู้เยาว์นั้น

(ฉ) คณะกรรมการคุ้มครองดูแลเด็กหรือผู้เยาว์ที่เหมาะสม

(2) ในกรณีที่เด็กหรือผู้เยาว์ ขึ้นต่อการดำเนินการใดตามกฎหมายฉบับนี้ต่อ หน้าศาลใดๆ จะต้องจัดทำสำเนาทันทีที่บันทึกที่ทำขึ้นตามมาตรา 29(3) ของกฎหมายฉบับนี้ที่ เกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัว ที่จัดขึ้นเกี่ยวกับเด็ก หรือผู้เยาว์คนนั้นให้ศาลนั้น

มาตรา 34 อธิบดียุติจะทำให้คำตัดสิน คำแนะนำ และแผนของที่ประชุมกลุ่ม ครอบครัวมีผลในทางปฏิบัติ

(1) อธิบดีกรมสวัสดิการสังคมจะพิจารณาคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผน ทุกอย่างที้ออกมาหรือทำขึ้น โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวกลุ่มครอบครัวตามหมวดนี้ ของกฎหมายฉบับนี้ นอกจากคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนซึ่งไม่ได้รับการเห็นชอบด้วย จากนักสังคมสงเคราะห์ ตามมาตรา 30 ของกฎหมายนี้ และนอกจากนี้ จะไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างชัดเจน หรือไม่สอดคล้องกับหลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้ จะทำให้ คำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนนั้น โดยจัดบริการ และ ทรัพยากรมาให้ และลงมือปฏิบัติการ และทำตามขั้นตอนต่างๆ ตามที่จำเป็นและเหมาะสม ตามสภาพของแต่ละกรณีเป็นการเฉพาะเจาะจง

(2) อธิบดีกรมสวัสดิการสังคม อาจจะมอบเงินให้เปล่า หรือให้การ สนับสนุนทางการเงินเป็นครั้งเป็นคราวตามที่จำเป็น เพื่อให้คำตัดสิน คำแนะนำ หรือ แผนที้ออกมาหรือทำขึ้น โดยที่ประชุมกลุ่มครอบครัวได้รับการปฏิบัติตามหมวดนี้ของ กฎหมายนี้

มาตรา 35 ตำรวจจะทำตามคำตัดสิน คำแนะนำ และแผนของการประชุมกลุ่ม ครอบครัว ในกรณีนี้

(1) คำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที้ออกมาหรือทำขึ้น โดยการประชุม กลุ่มครอบครัว

(2) เกิดการตกลงเห็นด้วยกับคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนตามมาตรา 30 ของกฎหมายนี้

(3) การปฏิบัติตามคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ การใดๆ ในส่วนของตำรวจ นอกเสียจากว่ามันไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ หรือไม่ สอดคล้องกับ หลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้ เป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะทำ ให้ คำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนมีผลในทางปฏิบัติ โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ที่จำเป็นและเหมาะสม ในสภาพการณ์ของแต่ละกรณีเป็นการเฉพาะเจาะจง

มาตรา 36 การประชุมกลุ่มครอบครัว อาจจะมีการจัดซ้ำขึ้นอีก เพื่อทบทวน คำ ตัดสิน คำแนะนำ และแผนของตน

(1) ในกรณีของคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนออกมา หรือทำขึ้น โดยการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามหมวดนี้ของกฎหมายฉบับนี้ ผู้ประสานงานที่จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว อาจจัดการประชุมนั้นซ้ำอีก เพื่อที่จะทบทวนคำตัดสิน คำแนะนำ หรือแผนนั้นเป็นครั้งคราวตามความเห็นของผู้ประสานงานเอง หรือตามคำร้องขอของสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวไม่น้อยกว่า 2 คน

(2) ให้นำบทบัญญัติมาตรา 20 ถึงมาตรา 35 ของกฎหมายฉบับนี้มาใช้บังคับ โดยอนุโลม กับการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวซ้ำขึ้นมาทุกครั้ง โดยต้องเคารพหลักการของการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมายนี้อย่างเคร่งครัด

มาตรา 38 ผลของการประชุมกลุ่มครอบครัว จะไม่มีการตีพิมพ์เผยแพร่ในกรณีต่อไปนี้

(1) ตามอนุมาตรา (2) ของมาตรานี้ จะไม่อนุญาตให้บุคคลใดตีพิมพ์รายงานใดๆ ของการประชุมกลุ่มครอบครัว

(2) ห้ามมิให้ตีพิมพ์ ข้อความหรือรายงานใด ดังต่อไปนี้

(ก) ข้อมูลเชิงสถิติที่เกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่มครอบครัว

(ข) ผลการวิจัยใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่มครอบครัว

(3) ไม่อนุญาตให้บุคคลใดๆ นอกจากคนที่เรื่องนั้นๆ เกี่ยวข้องถึงระบุ หรืออ้างอิง ยืนยัน เรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้วนำออกเผยแพร่ หรืออ้างอิงรายงานใดๆ ที่เกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้น

(4) ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งอนุมาตรา (1) และ (3) แห่งมาตรานี้

(ก) กรณีบุคคลธรรมดา ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 ดอลลาร์ประเทศนิวซีแลนด์

(ข) กรณีที่เป็นหน่วยงาน ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 10,000 ดอลลาร์ประเทศนิวซีแลนด์

5.5 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ตามกฎหมายไทยโดยการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม

กระบวนการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์

หลักกฎหมายแม่บทของประเทศนิวซีแลนด์ ที่ถือว่าเป็นแม่บทสำคัญของการจัดประชุม กลุ่มครอบครัวทั่วโลก โดยเฉพาะการอิงอยู่กับหลักกฎหมายเรื่องการรักษา ฟื้นฟู ให้อยู่ ในสภาพเดิม(Restorative Justice Principles) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสมการณ์ชีวิตของผู้เสียหาย การประนีประนอมของผู้กระทำความผิด และแนวทางในการเจรจาตกลง การไกล่เกลี่ย การชดใช้ ที่นำไปสู่การปรองดอง หรือการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งการมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยตรงของครอบครัวของผู้ที่กระทำผิดตัดสินใจร่วมกัน ที่จะแก้ไข ฟื้นฟูให้เขากลับเป็นคนดีสู่สังคม โดยเมื่อศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายประเทศนิวซีแลนด์แล้ว นำมาพิจารณาบทบัญญัติในกฎหมายไทยคือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 สามารถพิจารณา กระบวนการและขั้นตอนต่างๆ เพื่อนำไปสู่การจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้ สอดคล้องรองรับกับกฎหมายนิวซีแลนด์ที่ใช้เป็นแม่บท ดังนี้

5.5.1 การรับตัว

เมื่อเด็กหรือเยาวชนถูกจับกุมแล้ว หากปรากฏว่าคดีนั้นจะต้องได้ รับการพิจารณาพิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องดำเนินการ ตามมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 คือ จะต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็ก หรือเยาวชนมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน และเมื่อถามปากคำเสร็จแล้ว จะต้อง นำตัวเด็กหรือเยาวชนส่งสถานพินิจ พร้อมหนังสือแจ้งการจับกุมหรือควบคุมตัว

สถานพินิจทุกแห่งจะต้องจัดเจ้าหน้าที่สำหรับรับตัวเด็กหรือเยาวชนตลอดเวลา โดยในวันและเวลาราชการ เจ้าพนักงานตำรวจสามารถส่งตัวเด็กหรือเยาวชนให้ที่สถานพินิจ ส่วนในวันหยุดราชการ หรือนอกเวลาราชการ สามารถส่งตัวไปยัง สถานควบคุมของสถานพินิจเท่านั้น และเจ้าหน้าที่ของสถานควบคุมจะต้องส่งเรื่องมายัง สถานพินิจ ในวันรุ่งขึ้นหรือในวันแรกที่ทำกร

5.5.2 การดำเนินการภายหลังการรับตัว

ภายหลังจากการรับตัวเด็กหรือเยาวชนจากเจ้าพนักงานตำรวจแล้ว

สิ่งที่ต้องดำเนินการมี 2 ส่วนดังนี้¹⁵

(1) ส่วนที่เกี่ยวกับการรับตัวเด็กหรือเยาวชน

สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดไว้ในระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาคดี หรือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล¹⁶ เมื่อรับตัวเด็กและเยาวชนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะควบคุมตัวเด็กและเยาวชนนั้นไว้ในสถานพินิจหรือจะปล่อยชั่วคราว โดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์การที่เห็นสมควรก็ได้¹⁷ ในกรณีที่มิได้ปล่อยเด็กหรือเยาวชนไปชั่วคราว หรือไม่ได้มอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บุคคลหรือองค์การที่เห็นสมควรให้สถานพินิจดำเนินการทำความสะอาดร่างกาย เปลี่ยนเครื่องแต่งตัวรวมทั้งจัดให้แพทย์ตรวจร่างกาย และถ้าเห็นสมควรก็ให้จัดแพทย์ตรวจจิตใจด้วย ในกรณีที่ปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนเจ็บป่วย ซึ่งควรได้รับการรักษาก่อนดำเนินการคดี ให้มีอำนาจส่งตัวไปรักษาพยาบาลในสถานพินิจ หรือสถานพยาบาลอื่นตามที่เห็นสมควร ในกรณีเช่นว่านี้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้อง¹⁸

(3) ส่วนที่เกี่ยวกับคดี

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ ได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 50 แล้ว

¹⁵ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2. จัดทำ โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม วันที่ 2-12 มีนาคม 2547. โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร, หน้า 1.

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 34(3).

¹⁷ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.254 มาตรา 50 วรรคแรก.

¹⁸ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 35(3).

จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้¹⁹

1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) เว้นแต่ในคดีอาญา ซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าการสืบเสาะข้อเท็จจริงดังกล่าวไม่จำเป็นแห่งคดีจะสั่งการสืบเสาะข้อเท็จจริงนั้นเสียก็ได้ แล้วให้แจ้งไปยังพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้อง

2) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะ เพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาลให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาล พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็ก และเยาวชนด้วย

การสืบเสาะข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) คือการสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวง เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเพื่อรายงานต่อศาล

ทั้งนี้เมื่อสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชน ก็จะต้องทำการแยกประเภทเด็กหรือเยาวชนนั้น ก่อนการจำแนกประเภทหมายถึง วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ ประวัติ ภูมิหลังของเด็กและเยาวชน ปัญหาทั่วไปและเฉพาะของเด็กและเยาวชน การวางแผนปฏิบัติและการกำหนดกิจกรรมด้านการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาความต้องการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล นับตั้งแต่วาระแรกที่เด็กและเยาวชน

¹⁹พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 55.

ถูกควบคุมในสถานแรกรับหรือศูนย์ฝึกและอบรม ตลอดจนกระทั่งถึงกำหนดปล่อยตัว และภายหลังปล่อยตัว

5.5.3 การฟ้อง

ผู้มีอำนาจฟ้องเด็กและเยาวชนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้แก่ พนักงานอัยการ โดยผ่านขั้นตอนการสอบสวนมาก่อน ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้ฟ้องคดีเอง จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจตามระยะเวลาที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวรับฟ้องแล้ว เด็กหรือเยาวชนที่จะถูกฟ้องจะถูกควบคุมโดยอำนาจศาล โดยหากบิดามารดา ผู้ปกครองประสงค์จะให้มีการปล่อยชั่วคราว ก็จะต้องยื่นคำร้องต่อศาล

ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชน กระทำ ความผิด ให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว คำนึงถึงสวัสดิภาพและ อนาคตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษา อบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้ กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าที่จะลงโทษ โดยให้พิจารณาเป็นรายบุคคลไป แม้ว่าจะร่วม กันกระทำความผิดก็ตาม

จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สำหรับเด็กนั้น มีเจตนารมณ์ที่จะบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากกว่าที่จะมุ่ง ดำเนินคดีเพื่อลงโทษ และแม้ว่าศาลจะรับฟ้องแล้ว ถ้าศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดี ยังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษาศาลจะมีคำสั่งให้มีการปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หรือจะส่ง ตัวไปควบคุมไว้ในสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งไว้ชั่วคราวหรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็ก และเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ ทั้งนี้ แม้กระทั่งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลนั้น ศาลสามารถ แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เมื่อนำตัวมารับการบำบัด ฝึกอบรม ตามบทบัญญัติมาตรา 99 ได้

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า แม้กระทั่งในขั้นตอนของการดำเนินคดีในชั้นศาล หรือศาลมีคำพิพากษาหรือสั่งในคดีแล้ว หากพฤติการณ์ได้เปลี่ยนไปจากเดิม ศาลยังมี อำนาจแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการบำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ กระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์ หรือสร้างความปรองดองในคดี

เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน โดยการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนของเด็กหรือเยาวชนนั้น เข้ามามีบทบาทในการร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขเยียวยา ผลร้ายจากการกระทำผิด เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเด็กอย่างยั่งยืน โดยมีครอบครัวและชุมชนเป็นกลไกสำคัญ จึงควรได้รับการแก้ไขและนำไปปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของไทยอย่างยิ่ง

5.5.4 ขั้นตอนของการดำเนินคดีที่สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้

การประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นกระบวนการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด โดยพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี และสภาวะแวดล้อมของเด็กและเยาวชน แล้วเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล ซึ่งหากพิจารณาบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 เห็นว่าควรนำมาใช้ในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในชั้นอัยการ โดยบทบัญญัติที่เปิดช่องให้มีการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมได้ ได้แก่บทบัญญัติมาตรา 63

“ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่จะต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติตามมาตรานี้มิให้ใช้บังคับ แก่การกระทำผิดทางอาญา ที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนด ไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจพนักงานอัยการ ที่จะสั่งไม่ฟ้องคดีเด็กหรือเยาวชนได้ ทั้งนี้โดยความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ เพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล แล้วนำเด็กหรือเยาวชนนั้นมาบำบัดฟื้นฟู แก้ไขนิสัยและสภาพแวดล้อม แต่เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา 63 ในปัจจุบัน กระบวนการบำบัดฟื้นฟู ยังเป็นกระบวนการที่เป็นอำนาจของระบบราชการ และเป็นทางการภายใต้กระบวนการยุติธรรมหลัก เด็กหรือเยาวชนนั้นยังถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ ซึ่งครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในแผนฟื้นฟูน้อยมาก เด็กหรือเยาวชนก็จะไม่ได้มาอยู่ภายใต้การดูแลของครอบครัวของเขา เมื่อถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ เด็กนั้นอาจรับการถ่ายทอดนิสัยจากกันได้ ซึ่งถือว่ากระบวนการดังกล่าวยังมีช่องว่าง และการแก้ไขฟื้นฟูยังไม่มีประสิทธิภาพสูงสุด และในอนาคตเด็กหรือเยาวชน อาจกลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ได้ โดยมีศักดิ์สงสัย

การประชุมกลุ่มครอบครัว จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อเข้ามาช่วยเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ภายใต้ปรัชญาของการอิงอยู่กับหลักการของกฎหมาย เรื่องการรักษาฟื้นฟู ให้อยู่ในสภาพเดิม (Restorative Justice Principles) เพื่อนำไปสู่การปรองดอง การยอมรับผิดและการให้อภัย ของผู้เสียหายหรือเหยื่อ และเปิด โอกาสให้ครอบครัวของแต่ละฝ่าย และนักสหวิชาชีพเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขฟื้นฟู และภายใต้แผนการแก้ไขฟื้นฟู ที่เด็กหรือเยาวชนไม่ถูกควบคุมตัว โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้จะต้องกระทำโดยกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 ดังนี้

“มาตรา 63 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณา โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือจัดให้

มีการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใด รวมทั้งอาจวางเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติเป็นเวลาไม่เกินสองปีด้วยก็ได้ ในระหว่างนั้นให้พนักงานอัยการชะลอการสั่งคดีไว้ก่อน เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วน หรือพ้นระยะเวลาคุ้มครองความประพฤติแล้ว ให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่พนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวน และรายงานการสืบเสาะ และรายงานจำแนกประเภทเด็กหรือเยาวชนนั้นจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว พนักงานอัยการได้พิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชน อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจชะลอการสั่งฟ้องคดีไว้ก่อน แล้วแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใด รวมทั้งอาจวางเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติเป็นระยะเวลาไม่เกินสองปีด้วยก็ได้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วนหรือพ้นระยะเวลาคุ้มครองความประพฤติแล้ว พนักงานอัยการก็สั่งไม่ฟ้องคดีนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด

หากปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชน ไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัด ฟื้นฟู หรือผิดเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติ หรือไปกระทำความผิดอีก ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีที่ชะลอการสั่งตามวรรคแรกและวรรคสอง โดยไม่ต้องอยู่ในข้อบังคับมาตรา 53

ในระหว่างที่มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใด หรือในระยะเวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังอยู่ในเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติ ให้ครอบครัว หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ รับผิดชอบดูแลหรือเฝ้าระวังไปไว้ในความปกครองดูแล โดยจะวางข้อกำหนดให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ปฏิบัติด้วยหรือไม่ก็ได้

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับ แก่การกระทำผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป

หลักเกณฑ์และวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน หรือการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใดตามมาตรา นี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กำหนด และให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับค่าตอบแทน และค่าป่วยการตามระเบียบที่ กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

ผู้ศึกษาเห็นว่า หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 63 ดังที่ได้ยกร่างไว้ข้างต้นนี้ จะเป็นการตอบสนองต่อปรัชญาอันเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก และสร้างประสิทธิภาพในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู อันเป็นหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กมากขึ้น กระบวนการภายใต้ร่างกฎหมายที่ได้ยกร่างขึ้นนี้ หากผลักดันให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและบังคับใช้ได้แล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า จะเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสมานฉันท์ได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ

1. ให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจในการชะลอตั้งคดีอาญาไว้ก่อนโดยพิจารณา จากความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ ที่จะเบี่ยงคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล หรือเมื่อพนักงานอัยการพิจารณาจากสำนวนคดีแล้ว มีความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีโอกาสดับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดี ก็จะใช้ดุลพินิจแจ้งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด

2. หากผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอความเห็น หรือพนักงานอัยการใช้ดุลพินิจตามข้อ 1 ข้างต้นแล้ว ก็จะนำไปสู่แผนการแก้ไขความประพฤติ หรือแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้นที่มาจากการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือแม้ผู้อำนวยการสถานพินิจจะจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใดแล้ว เด็กหรือเยาวชนนั้นก็จะถูกเบี่ยงเบนออกจากกระบวนการ ในชั้นศาล ไม่ต้องถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ ไม่เสี่ยงกับการรับถ่ายทอดนิสัยจากเยาวชนอื่น และเด็กหรือเยาวชนนั้นจะถูกจัดให้อยู่ในความปกครองดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่

3. หลักเกณฑ์และวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด ตามที่ได้ยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 นั้น ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนด

4. ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการตามแผนแก้ไข พื้นฟูที่เป็นผลมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ หรือกรณีอื่นใดที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติที่เป็นร่างแก้ไขเพิ่มเติมวรรคแรกและวรรคสองแห่งมาตรา 63 ดังกล่าว พนักงานอัยการก็จะตั้งฟ้องคดีนั้นต่อไปได้ตามกฎหมาย

นอกจากนี้ เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 ดังกล่าวแล้ว เมื่อมีผลใช้บังคับ จะต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตามความในวรรคท้ายแห่งบทบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าควรนำหลักการสำคัญใน Children Young Persons and Their Families Act 1986 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท ในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาถือ เพื่อให้สอดคล้องรองรับกัน โดยนำหลักการสำคัญเรื่องการแก้ไข พื้นฟู เข้ามาเป็นแม่บทหลัก

หลักหลักเกณฑ์และวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งออกโดยอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามความในวรรคท้ายแห่งมาตรา 63 มีแก้ไขเพิ่มเติมใหม่นี้อย่างน้อยควรจะมีหลักการ จากมาตราต่างๆ ของ Children, Young Persons and Their Families Act 1986²⁰ ด้วยดังนี้

1. จะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อทำหน้าที่ประสานงานในการประชุมกลุ่มครอบครัว

2. ควรกำหนดคดีความผิดที่สามารถเบี่ยงเบนคดีจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้

3. ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เป็นผู้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมีคณะทำงานเฉพาะด้าน โดยผู้ประสานงานประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะทำหน้าที่

---

²⁰ มาตราต่างๆ ที่เทียบเคียงจากคำแปลบทบัญญัติ Children, Young Persons and Their Families Act 1986 ของประเทศนิวซีแลนด์.

ประสานงานกับคณะทำงานเพื่อกำหนด วัน เวลา สถานที่ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ เรียกประชุมกลุ่มครอบครัว ประสานงานกับครอบครัวของเด็ก หรือเยาวชนที่ต้องการหาว่า กระทำผิด รวมทั้งมีหน้าที่กำหนดบุคคลที่ควรเข้าร่วมการประชุม และกระบวนการที่ใช้ในการประชุม (มาตรา 21 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

4. ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว ควรมีดังนี้ (มาตรา 22 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

4.1 เด็กหรือเยาวชนที่เป็นเหตุให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว นอกจากผู้ประสานงานมีความเห็นว่า การเข้าร่วมประชุมของเด็กหรือเยาวชนนั้นจะไม่เกิดประโยชน์ต่อเด็กหรือผู้เยาว์นั้น หรือจะไม่ใช่ที่พึงปรารถนาด้วยเหตุผลใดๆ หรือเด็กหรือเยาวชนยังไม่สามารถเข้าใจการดำเนินการประชุม ด้วยเหตุแห่งอายุ หรือระดับการเติบโต

4.2 บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย

4.3 สมาชิกของครอบครัว หรือกลุ่มของครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์คนนั้น หรือสมาชิกของครอบครัวหรือกลุ่มของครอบครัวผู้เสียหายหรือเหยื่อ เว้นแต่ผู้ประสานงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีความเห็นว่า การเข้าร่วมประชุมบุคคลตามข้อนี้ จะไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือผู้เยาว์นั้นๆ หรืออาจจะไม่เป็นประโยชน์ด้วยบุคคลอื่นใดก็ตาม

4.4 ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนหรือผู้แทน

4.5 คณะสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือผู้แทน พนักงานอัยการหรือผู้แทน พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือผู้แทนหรือบุคคลอื่นๆ ที่ผู้ประสานงานเห็นว่าจำเป็นให้เข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งบุคคลอื่นที่ครอบครัวแต่ละฝ่ายต้องการให้เข้าร่วมประชุม เช่น ทนายความ หรือผู้สนับสนุน หรือที่ปรึกษากฎหมายของเด็กหรือเยาวชนนั้น

5. ผู้ประสานงานจะต้องจัดทำข้อมูลและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน รวมทั้งข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการประชุม เมื่อได้รับการร้องขอ (มาตรา 23 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

6. ผู้ประสานงานจะต้องรวบรวมเหตุผลของบุคคลฝ่ายต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (มาตรา 24 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

7. ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน จะต้องดำเนินการแจ้งเชิญผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุม โดยแจ้ง วัน เวลา และสถานที่จัดการประชุม ก่อนการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ของผู้อำนวยการสถานพินิจตามสมควร

การไม่ได้แจ้งผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมบางคน โดยเหตุสุดวิสัยไม่ทำให้ การประชุมกลุ่มครอบครัวขาดความน่าเชื่อถือ เว้นแต่หากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ไม่มีบุคคลเช่นว่านั้น จะทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุป กำหนดแผนแก้ไข พื้นฟู จากที่ประชุมกลุ่มครอบครัวได้ (มาตรา 24 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

8. การประชุมกลุ่มครอบครัว ที่จัดขึ้นตามความในมาตรา 63 ที่แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ ควรมีหน้าที่ดังนี้ (มาตรา 28 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

8.1 จัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัด พื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือข้อกำหนดแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด

8.2 ลงมติให้ความเห็นชอบต่อการยอมรับผิดของเด็กหรือเยาวชนนั้น ขอมรับถึงผลที่เกิดขึ้นจากการที่เด็กหรือผู้ใหญ่ได้กระทำขึ้น รวมทั้งลงมติให้ความเห็นชอบให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ไปอยู่ในความปกครองดูแลของบิดามารดา ครอบครัว ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย โดยอาจวางข้อกำหนดให้บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยนั้น รายงานผลเป็นระยะต่อคณะกรรมการ

8.3 ทบทวนเป็นครั้งคราวเกี่ยวกับแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัด พื้นฟู เด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งข้อกำหนดแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด

9. ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน จะต้องจัดทำรายงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อเสนอให้แก่ผู้เกี่ยวข้องและพนักงานอัยการในการใช้ประกอบดุลพินิจ สังกัดในอนาคต (มาตรา 30 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

10. ควรมีข้อกำหนดเรื่องการเปิดเผย ผลการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้น เพื่อให้ความคุ้มครอง เด็กและเยาวชนนั้น (มาตรา 32 และมาตรา 38 แห่ง Children, Young Persons and Their Families Act 1989)

5.6 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ในระยะแรกที่ไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63

การศึกษาวิเคราะห์เพื่อแสวงหาเหตุผลทางวิธีการสนับสนุนการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย โดยนำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู และเป็นการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากครอบครัวของเขา โดยการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 นั้น

กระบวนการดังกล่าวหากได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและประกาศใช้เป็นกฎหมายได้แล้ว ผู้ศึกษาเชื่อโดยเหตุผลทางวิชาการข้างต้นที่ได้ทำการศึกษา วิเคราะห์สนับสนุนว่าจะนำไปสู่ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก จะนำไปสู่การสร้างความปลอดภัย ความสมานฉันท์ของชุมชน รวมทั้งจะเป็นการแก้ปัญหาลูกและเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเชิงองค์รวมที่ครอบครัวของเขาเข้ามา มีบทบาทมีส่วนร่วมด้วยอย่างมาก เป็นไปตามกระแสของกระบวนทัศน์ใหม่ (Paradigm Shift) ในกระบวนการยุติธรรม ที่เน้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) อย่างแท้จริง แต่ในขณะเดียวกัน แนวทางที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์มาอย่างถี่ถ้วนรอบด้านข้างต้น เป็นแนวทางที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 63 แห่งพระราช

บัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 ซึ่งกระบวนการจัดทำกฎหมายของไทย(Legislative Process) ในระดับการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัตินั้น จะต้องกระทำโดยกระบวนการนิติบัญญัติคือรัฐสภา ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลา คั้งนั้น ในระหว่างที่ยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 ก็ควรที่จะแสวงหาแนวทางสำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวด้วย

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ เพื่อแสวงหาเหตุผลทางวิชาการมาสนับสนุนแนวคิดในการวิจัยเรื่องนี้ โดยการศึกษาโครงสร้างมาตรา 63 อย่างละเอียดด้วย เห็นว่าบทบัญญัติมาตรา 63 ในปัจจุบันที่ยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้น ยังมีบทบัญญัติเปิดช่องให้มีการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในศาลไว้ด้วย จึงเห็นว่า ในระหว่างที่ยังไม่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 การจัดประชุมกลุ่มครอบครัว สามารถกระทำได้ภายใต้บทบัญญัติที่มีอยู่ดังนี้

5.6.1 วิธีการเพื่อเสนอความเห็นเพื่อเบี่ยงเบนคดีตาม มาตรามาตรา63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534

บทบัญญัติ มาตรา 63 ปัจจุบัน ได้บัญญัติให้หน้าที่เสนอความเห็นเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในศาลนั้น เป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจดังนี้

“มาตรา 63 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณา โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็น ไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่จะต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติตามมาตรา 63 นี้มิให้ใช้บังคับ แก่การกระทำผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

ในปัจจุบัน กระบวนการในทางปฏิบัติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้นำไปสู่การปฏิบัติแล้ว โดยระยะแรกได้ดำเนินในคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับก่อน และต่อมาก็เพิ่มเป็นตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หากได้ผลเป็นที่น่าพอใจและได้กำหนดแนวทางดำเนินการในความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่านั้นเป็นที่เรียบร้อย ก็คงจะเพิ่มเติมให้ใช้อัตราโทษตามที่กำหนดไว้ตาม มาตรา 63²¹

5.6.2 การดำเนินงานเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63

(1) ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายบัญญัติ ให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามอันเป็นคดีที่อัตราโทษ เทียบเท่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง นั้น ได้ว่าเป็นคดีเล็กน้อยและศาลมักให้อโอกาสโดยรอกการลงโทษ หรือรอกการกำหนดโทษ และอาจให้ทำงานบริการสังคม หรือวางเงื่อนไขคุมประพฤติอยู่แล้ว จึงเป็นกรณีที่ควรหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม เพื่อเด็กหรือเยาวชนจะได้กลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีตราบาป ดังนั้น หากพบว่าเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้าง แต่ยังพอแก้ไขได้ และวิธีการแก้ไขไม่ต้องใช้กระบวนการที่ยุ่งยาก หรือระยะเวลาในการแก้ไขมากนัก ให้สถานพินิจดำเนินการแก้ไขก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ไปยังพนักงานอัยการ

(2) สำหรับผู้กระทำความผิด ในอัตราโทษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความประพฤติอันควรแก้ไข แต่วิธีการที่จะนำมาใช้ให้ได้ผล มีกระบวนการมากกว่า หรือใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เช่น เด็กหรือผู้เยาว์ซึ่งสุดคมสารระเหย แม้คดีมีอัตราโทษเล็กน้อย แต่กระบวนการแก้ไขนั้น เด็กหรือเยาวชนต้องได้รับการบำบัดรักษา หรือแก้ไข

²¹ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. หน้า 11.

ที่ปัญหาอันเป็นเหตุชักพาเด็กหรือเยาวชน เข้าสู่การเสพ จึงควรใช้วิธีการใน ส่วนที่ 2 สำหรับเด็กหรือเยาวชนในกลุ่มนี้

(3) ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิด มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสามปีแต่ไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ ก็ตาม ก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น สถานพินิจจะต้องดำเนินการแก้ไขจน แน่ใจว่าเด็กหรือเยาวชนกลับตนได้จริง และสามารถกลับไปอยู่ร่วมในสังคมได้โดยไม่ เป็นอันตรายต่อสังคม วิธีการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขนั้น สำนักพัฒนาระบบงานยุติ ธรรมเด็กและเยาวชน กำลังเตรียมการเพื่อนำรูปแบบการประหมกลุ่มครอบครัว โดยร่วม กับคณะสหวิชาชีพและชุมชนเข้ามาใช้ในการแก้ไขเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้²²

5.6.3 วิธีการดำเนินการในส่วนที่ 1

ในปัจจุบันการดำเนินการในส่วนนี้ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการในส่วนนี้ไว้แล้ว ซึ่งผู้ศึกษาจะใช้ วิธีการดังกล่าวของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นแนวทางนำเสนอ ในงาน วิจัยนี้ เพื่อใช้การประหมกลุ่มครอบครัว ตามมาตรา 63 โดยยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 ดังนี้²³

1. คัดเลือกคดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม และมี ใช้กรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือความผิด ที่รัฐมนตรีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษ

2. พนักงานคุมประพฤติสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว เห็นว่าเด็กหรือ เยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหาย หรือเสียหายอยู่บ้างแต่ก็ยังพอแก้ไขได้ และเด็ก หรือเยาวชนให้การรับสารภาพด้วยสำนึกในความผิดอย่างแท้จริง มีความรับผิดชอบใน การแก้ไขความเสียหายมิเกิดขึ้น หรือบรรเทาผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับ

²² กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. หน้า 12.

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12-15.

3. สอบปากคำบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วยแล้ว เห็นว่าบุคคลดังกล่าวยังเอาใจใส่พร้อมสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนแก้ไขพฤติกรรม และสามารถหลีกเลี่ยงต่อภาวะเสี่ยงที่จะกระทำผิดอีก หรือสามารถแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีได้ รวมทั้งมีแผนป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำ

4. การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยเสนอให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง จะต้องพยายามให้มีการปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนนั้นไป โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1) หากบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วยไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ที่จะนำมาวางเป็นหลักประกัน ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาความน่าเชื่อถือของบุคคลเหล่านั้น หรืออาจให้ครูอาจารย์ นายจ้าง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มาให้คำรับรอง หรือมีหนังสือรับรองความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนจากบุคคลเหล่านั้นมาแสดง ก็ให้พิจารณาปล่อย ตัวชั่วคราว โดยมีประกันแต่ไม่ต้องวางหลักประกันได้

4.2) ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชน ไม่มีบิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดูหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วย หรือมีแต่ไม่สามารถติดตามบุคคลดังกล่าวได้ ให้สถานพินิจประสานกับหน่วยงานของกรมพัฒนาสังคม และสวัสดิการหรือองค์กรเอกชน หรือมูลนิธิที่ให้การสงเคราะห์เด็กหรือเยาวชนไปดูแล โดยชี้แจงให้หน่วยงานดังกล่าวทราบกับขั้นตอนการดำเนินงานที่สถานพินิจต้องดำเนินการเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น

4.3) ในกรณีที่สถานพินิจปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยไม่มีหลักประกัน ทางเด็กหรือเยาวชนไม่มาตามกำหนดนัด ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาออกหมายเรียกไปยังบุคคลเหล่านั้น ถ้าไม่ส่งตัวเด็กหรือเยาวชน โดยจงใจหรือโดยไม่มีเหตุอันควร ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจที่จะสั่งปรับผู้นั้นเป็นเงินตามที่เห็นสมควร ไม่เกินห้าพันบาท อันเป็นบทกำหนดโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ 2534

5. จัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการตรวจสุขภาพกาย และตรวจสุขภาพจิต

6. เมื่อดำเนินการตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว ให้พนักงานคุมประพฤติพิจารณา โดยคำนึงถึงประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดี แล้ว หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้พนักงานคุมประพฤติ และหัวหน้าฝ่ายคดี จัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อเสนอความเห็นตาม มาตรา 63 ต่อไป

7. วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวให้ดำเนินการ ดังนี้

7.1) ในการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้น ให้สถานพินิจจัดให้มีการประชุมขึ้น ในวัน เวลา และสถานที่ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการ หรือนอกเวลาราชการ จัดในสถานที่ราชการหรือนอกสถานที่ราชการ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย แต่เวลาและสถานที่ที่กำหนด ต้องไม่ก่อให้เกิดความ กดดันแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

7.2) ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

ก. เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา หรือ ญาติใกล้ชิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนนั้น หากสถานพินิจส่งเด็กหรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของหน่วยงานตามข้อ 4.2 ให้เชิญผู้แทนของหน่วยงานดังกล่าวเข้าร่วมประชุมด้วย

ข. คณะสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือ บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ค. ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครองของผู้เสียหาย กรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ รวมทั้งบุคคลที่จะเป็นกำลังใจแก่ผู้เสียหาย ในกรณีที่ความผิดต่อแผ่นดิน หรือความเสียหายเกิดต่อทรัพย์สินของทางราชการ

หรือทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ ให้ประสานกับหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้นให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม

7.3) ระหว่างประชุม ให้ดำเนินการ โดยให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ ปลุกจิตสำนึกเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับรู้ถึงผลของความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อขึ้น และทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความรับผิดชอบพร้อมแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายนั้น

7.4) ให้ที่ประชุมกำหนดแนวทางแก้ไขเด็กหรือเยาวชนนั้น แนวทางแก้ไขที่กำหนดอาจได้แก่ให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมในระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลง โดยวันและเวลาทำงานบริการสังคมดังกล่าว ต้องไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียน หรืองานอาชีพที่เด็กหรือเยาวชนทำอยู่ ลักษณะงานที่ให้ทำต้องไม่เป็นการประจาน หรือเป็นการใช้แรงงานเกินสมควรแก่กำลังของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรืออาจกำหนดมาตรการอื่นๆ เช่น การให้บรรพชาตามระยะเวลาที่เหมาะสมในช่วงปิดภาคเรียน หรือการให้ไปพบจิตแพทย์

7.5) นอกจากมาตรการแก้ไขตามข้อ 7.4 แล้วต้องจัดให้เด็กหรือเยาวชนให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำผิดอีก และอาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติ โดยให้เด็กหรือเยาวชนมาพบพนักงานคุมประพฤติเป็นครั้งคราวเพื่อติดตามผลการปฏิบัติตนของเด็กหรือเยาวชน ในระยะเวลาซึ่งที่ประชุมกำหนด

7.6) จัดให้มีการบันทึกข้อตกลงในข้อ 7.4 ให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคดีนั้นมิใช่ผู้เสียหาย ก็ให้จัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย และให้ทำบันทึกความยินยอมของเด็กหรือเยาวชนที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ เพื่อรับการแก้ไขในแบบที่กำหนด และคำมั่นสัญญาตามข้อ 7.5 ให้เด็กหรือเยาวชน และบิดามารดาผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ในฐานะเสมือนผู้ปกครองลงชื่อไว้

7.7) หากพนักงานอัยการไม่สามารถร่วมประชุมได้ ให้พนักงานคุมประพฤติส่งแนวทางแก้ไขที่กำหนดขึ้นนั้นทางโทรสารหรือวิธีอื่นใด ไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชน และครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้พนักงาน

อัยการพิจารณาว่า แนวทางแก้ไขที่กำหนดได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อไว้หรือไม่หรือควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประการใด

8.สถานพินิจต้องติดตาม หรือจัดให้มีการติดตามดูแลให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขที่กำหนดไว้ในข้อ 7.4 หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนโดยไม่มีเหตุอันควร หรือกระทำผิดซ้ำระหว่างรับการแก้ไข ให้ยุติการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตาม มาตรา 63 และดำเนินคดีตามปกติต่อไป

9.พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่ง จำนวนสอบสวนต่อพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอรายงานแสดงข้อเท็จจริงจากสถาน พินิจ และต้องจัดทำรายงานแสดงข้อเท็จจริง ผลการแก้ไขตามแบบที่กำหนด เพื่อเสนอ ความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พร้อมทั้ง หนังสือแจ้งความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ และสำเนาบันทึกตามข้อ 7.6 ไปยัง สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานอัยการประจำศาลเยาวชน และครอบครัว จังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชน และครอบครัว) เพื่อส่งต่อไป

10. เมื่อได้รับคำสั่งไม่ฟ้องจากพนักงานอัยการ ให้แจ้งคำสั่งดังกล่าวแก่เด็ก หรือเยาวชน และนัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งสถานพินิจจัดไว้ สำหรับเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้ โดยให้จัดตามความเหมาะสมกับจำนวนเด็กหรือเยาวชน การอบรมบ่มนิสัยเด็กหรือเยาวชนในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับ หรือไม่ก็ตามให้ทำเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ โดยไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียน หรือการ ประกอบอาชีพการงานของเด็ก หรือเยาวชนนั้น เช่น ในวันหยุดราชการรวมทั้งอาจจัดให้ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ได้รับ ความรู้ไปพร้อมกับการอบรมบ่มนิสัยเด็กหรือเยาวชน หรือจัดให้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อ เพิ่มทักษะในการอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนด้วย

11. ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจรายงานผลการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็น ตามมาตรา 63 ดังกล่าวให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทราบทุกเดือน โดย

สำรวจด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการหันเหคือออกจากกระบวนการยุติธรรมเหล่านั้น กระทำผิดซ้ำกลับมาหรือไม่จำนวนเท่าใด

5.7 สัมฤทธิ์ผลเมื่อนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย

แนวทางที่ผู้ศึกษาศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 เพื่อใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่าได้กระทำความผิดบางลักษณะ โดยให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งคดี ตามข้อเสนอความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจตามมาตรา 63 หรือตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควรตามที่ได้ศึกษามาแล้ว รวมทั้งได้ศึกษาแนวทางและวิธีการที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้วางข้อกำหนดแนวทางการเสนอความเห็นตามมาตรา 63 และได้ดำเนินการใช้ไปแล้ว ผู้ศึกษาเห็นว่า แนวทางเลือกที่ได้นำเสนอใหม่นี้ สมควรอย่างยิ่งที่จะได้นำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทย โดยนำมาใช้เป็นกระบวนการที่เป็นทางเลือกตามพฤติการณ์แห่งคดีเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 เพราะเป็นแนวทางการใช้อำนาจที่กฎหมายอนุญาตให้พนักงานอัยการ ใช้ดุลพินิจดำเนินการได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเพื่อหันเหหรือเบี่ยงเบนคดีมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในศาล โดยไม่จำเป็น และยังเป็นการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการ ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่เพื่อให้เป็นไปตามเจตจำนงของกฎหมาย ที่เน้นการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กให้กลับสู่สภาพเดิม มากกว่าการลงโทษเด็กหรือเยาวชน

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในฐานะกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์(Restorative Justice) ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กนี้ มุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนอยู่กับครอบครัวหรือชุมชนของเขา เพื่อที่จะสร้างกระบวนการแก้ไข ฟื้นฟู นิสัย หรือพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด โดยการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อจากการกระทำผิดและครอบครัวของเขา ผู้ที่กระทำผิด ครอบครัวของเขา

รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะพนักงานสอบสวน ญาติของฝ่ายต่างๆ หรือคณะทำงานสหวิชาชีพ รวมทั้งบุคคลอื่น เช่น ครู อาจารย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เข้าร่วมประชุมเพื่อยุติปัญหาข้อพิพาท

รูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำ ความผิดดังกล่าวนี้ เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างความปลอดภัย ความสามัคคี และความสามานฉันท์ในชุมชน ผู้ที่เป็นเหยื่อที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำ ความผิด ก็ยอมรับการไกล่เกลี่ย ยอมรับการใช้หรือเยียวยาความเสียหายนั้น ผู้กระทำผิดก็ยอมรับผิดในผลที่ตนกระทำขึ้น วัตถุประสงค์หลักก็คือทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกในการกระทำ ของตน และได้แก้ไขความผิดพลาดของตนเอง และเมื่อได้รับการแก้ไขฟื้นฟูนิสัยต่างๆ แล้ว สามารถกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนของเขา ได้อีกครั้งหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวจึงนำไปสู่กระบวนการ ที่ให้แต่ละฝ่ายรับรู้ถึงผลจากการกระทำของตนในขณะ เดียวกันครอบครัวของแต่ละฝ่าย ก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการชดเชย หรือ วิธีการลงโทษ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวจะเป็นแนวทางใหม่ที่สอดคล้องและตอบสนองต่อ แนวทางของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็ก ที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่า การลงโทษดังกล่าวแล้วในขั้นต้น

สำหรับข้อเสนอของผู้ศึกษาในงานวิจัย ที่เสนอให้พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจ สั่งคดีตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือพนักงานอัยการพิจารณาใช้ดุลพินิจ เอง ตามร่างแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 วรรคแรกและวรรคสองตามที่กล่าวไว้แล้ว ผู้ศึกษา เชื่อว่า จะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกระบวนการยุติธรรมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ในคดีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินห้าปีขึ้นไป แม้จะไม่อยู่ใน เกณฑ์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเสนอความเห็นเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการ ยุติธรรมตามที่กล่าวมาแล้วได้ แต่ก็ยังสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวเข้ามา ประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความสามานฉันท์ขึ้นระหว่างเด็กหรือเยาวชนที่กระทำ ความผิด กับ ผู้เสียหายและครอบครัวของทั้งสองฝ่ายให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ปัญหาอันเป็นสาเหตุ แห่งการ กระทำ ความผิดและช่วยกันปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการใช้มาตรการดังกล่าวสถานพินิจยัง สามารถรายงานผลการประชุมกลุ่มครอบครัวไปยังศาล เพื่อเสนอความเห็นเกี่ยวกับการ

ลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อประโยชน์ของเด็ก และเยาวชนได้อีกด้วย²⁴

ข้อพิจารณาในเชิงสนับสนุนงานวิจัยนี้ที่สำคัญประการหนึ่งคือในปัจจุบัน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้นำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาประยุกต์ใช้ ในขั้นตอนก่อนที่จะเสนอความเห็นสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ.2534 โดยในระยะแรกนั้นได้นำเข้ามาใช้กับคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งได้เริ่มใช้มาแล้วตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2546 จนถึงปัจจุบัน²⁵ มีผลสรุปการใช้มาตรการดังกล่าวจำนวน 2,777 ราย จากคดีทั้งสิ้น 27,684 ราย มีคดีที่ประสบความสำเร็จและพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง จำนวน 986 ราย และกระทำผิดซ้ำเพียง 17 ราย²⁶

การดำเนินการดังกล่าว เมื่อได้ศึกษาจากจำนวนคดีที่ได้มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว และจำนวนคดีที่ได้ดำเนินการจนประสบความสำเร็จแล้ว แสดงให้เห็นว่า กระบวนการดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างได้ผล ในขั้นตอนดังกล่าวนี้ แม้ว่าจะมีผู้กระทำผิดซ้ำอีก แต่ก็มีจำนวนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนคดีที่ประสบความสำเร็จและพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง

อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเห็นว่าข้อเสียในการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 ปัจจุบัน โดยยังไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 63 ตามที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ไว้ในงานวิจัยนี้ ก็คือเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทำให้เด็กหรือเยาวชนต้องถูกควบคุมตัวในสถานพินิจ เพราะการเบี่ยงเบนหรือหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลได้นั้น เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดจะต้องยิน

²⁴พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 55(2)

²⁵สุจิต เจนนพกาญจน์.เรื่องเดียวกัน,หน้า 9.

²⁶รายละเอียดในภาคผนวก ก.

ยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วย ทำให้เสี่ยงต่อการที่จะเข้าไปรับการถ่าย
 ทอดพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมอยู่ก่อนได้ การที่เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องยิน
 ยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ เจื่อนใจดังกล่าวนี้ย่อมขัดต่อวัตถุประสงค์
 หลักของการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว ที่ต้องการให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น อยู่กับ
 ครอบครัวหรือชุมชนของเขา ดังนั้น แนวทางที่จะตอบสนองต่อเจตนารมณ์ในการแก้ไข
 ฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนโดยกระบวนการสร้างความสมานฉันท์นั้น จะต้องแก้ไขเพิ่มเติม
 มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 โดยเร็ว เพื่อ
 อนุวรรตการให้จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวในชั้นอัยการ ที่พนักงานอัยการจะใช้ดุล
 พินิจในการสั่งไม่ฟ้องคดี เพื่อหันเหหรือเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมใน
 ศาล โดยให้เด็กหรือเยาวชนนั้น ได้มาอยู่กับครอบครัวและชุมชนของเขา

โดยสรุปแล้ว การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยให้
 ไปสู่เป้าหมายอันถึงประสงค์ จึงสมควรปรับกระบวนการทัศนใหม่หรือแนวคิดใหม่ จากมุมมอง
 ที่เน้นเฉพาะการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นสำคัญ ไปสู่มุมมองของ
 การอำนวยความสะดวกยุติธรรม หรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการ
 ประชุมกลุ่มครอบครัว โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วน
 ร่วมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ในการใช้มาตรการ
 ระวังข้อพิพาทด้วยวิธีอื่น และการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม อีกทั้ง
 มาตรการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้มีความหลากหลาย มีประสิทธิ
 ภาพในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิด

ดังนั้นในการที่จะนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบการ
 ประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าว มาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กใน
 ประเทศไทย เพื่อใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดแล้ว จะต้องนำมาเสริม
 กับกระบวนการยุติธรรมหลักในคดีบางประเภทที่สามารถใช้กระบวนการดังกล่าวได้ ใน
 ขณะเดียวกันก็จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ใน
 กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทั่วถึง ให้มีแนวความคิดปรัชญา ความ
 เชื้อและแนวทางการดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องและเหมาะสม เพื่อ

ให้สามารถตอบสนองความต้องการตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกระบวนการยุติธรรม
สำหรับเด็กและเยาวชนได้และยังเป็นการส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาไปใน
ทิศทางที่พึงประสงค์และสอดคล้องกับแนวคิดและทิศทางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ และ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางของ
การพัฒนาประเทศ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีพื้นฐานความคิดที่ว่า ปัญหาเด็กและ
เยาวชนที่กระทำผิดเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน
รับผิดชอบจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น²⁷ อีกทั้ง ยังเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงยุติ
ธรรม ที่จะนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรม
ทางเลือกใหม่แทนมาตรการหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแบบดั้งเดิม²⁸

---

²⁷ นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. “พุทธศาสตร์การพัฒนา: บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9” วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.10,11.มกราคม –
มิถุนายน 2545, หน้า 169 – 170.

²⁸ อ้างใน สุกจิต เจนนพกาญจน์.เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

การศึกษาวิจัยทางนิเวศศาสตร์ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษากรณี การประชุมกลุ่มครอบครัว” เป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาคำตอบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบัน มีรูปแบบ วิธีการและการดำเนินการที่สอดคล้องเหมาะสมกับปรัชญาในการแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพียงใด ซึ่งในปัจจุบัน ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดนับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบันไม่สามารถแก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพราะจากการศึกษาพบว่า มีเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในฐานะผู้กระทำผิดอีกจำนวนมาก

ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้ จึงได้ทำการศึกษารูปแบบและแนวทางที่เห็นว่า จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อปรัชญาของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งจากการศึกษา พบว่า

1. ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนได้กระทำผิดเพิ่มมากขึ้น และกลายเป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่งของสังคม โดย เมื่อเด็กและเยาวชนต้องหากระทำความผิด ก็จะถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 เด็กจะถูกควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ แม้ว่าการกระทำของเด็กไม่ถึงว่าเป็นอาชญากร แต่จะถือว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน เด็กและเยาวชนจึงถูกใช้มาตรการสำหรับเด็กและเยาวชนเสียเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชน

บ้างก็ตาม แต่หัวใจสำคัญจะเป็นการนำไปบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมเสีย แต่การควบคุมเด็กและเยาวชนไว้ในสถานพินิจโดยไม่มีการแยกอายุ และฐานความผิดของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเพียงเล็กน้อยออกจากกัน ทำให้เมื่ออยู่รวมกันอาจนำไปสู่การถ่ายทอดพฤติกรรมเสียจากกันได้ เพราะเด็กและเยาวชนที่มีอายุและกระทำผิดที่ต่างกัน จะมีความแตกต่างในเรื่องการเรียนรู้ การปรับตัว หรือวิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทยในปัจจุบัน ไม่มีทางเลือกอย่างอื่นมากนัก นอกจากนำตัวมาสู่สถานพินิจแล้วทำการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู อันเป็นปรัชญาและหัวใจสำคัญของกระบวนการนี้ ซึ่งยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2.จากการศึกษาพบว่า การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นไปอย่างเป็นทางการโดยมาตรฐานทางการแพทย์ หรือตามแนวทางของรัฐเสียมากกว่า ที่จะเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมแล้วให้ครอบครัวของเขาเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งๆ ที่ปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพฤติกรรมเสียของเด็กและเยาวชนก็คือครอบครัวและชุมชน

ดังนั้น เมื่อดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยกระบวนการเดียว และไม่มีทางเลือกอื่นนั้น อาจจะมีผลกระทบที่สำคัญทำให้อารมณ์ของเด็กและเยาวชนต้องสะดุดลงและถูกสังคมผลักไสให้ “ตกขอบของสังคม” และกลายเป็นบุคคลที่ไม่ได้รับโอกาสที่ควรในการพัฒนาศักยภาพของตน เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อสังคมได้ และจะถูกสังคมผลักไสไปสู่การพัฒนาศักยภาพในทางที่ผิด

จากการศึกษาสถิติคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ จำนวนเด็กและเยาวชนที่ตกเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมและถูกดำเนินคดีนั้น มีอัตราส่วนที่กลับมากกระทำผิดซ้ำอีกเป็นจำนวนค่อนข้างสูง ซึ่งการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนนั้นเป็นตัวชี้วัดอันหนึ่งที่บ่งชี้หลายๆ อย่าง ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ อารมณ์ของเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมอย่างจริงจัง ทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดยังไม่รู้สึกสำนึกตัวถึงการกระทำผิด ไม่พยายามปรับปรุงตัวหรือเปลี่ยนแปลงนิสัย ความประพฤติให้กลับตนเป็นคนดี และไม่อาจปรับตัวเข้าสู่สังคมอย่างสุจริตชนได้ อีกทั้งปรัชญาดั้งเดิมของกระบวนการในการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดนั้น มุ่งเน้นการลงโทษตามความผิดที่ได้กระทำโดยใช้

วิธีการจำกัดอิสรภาพ โดยควบคุมตัวไว้แล้วให้การบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งถือเป็นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ทำให้จำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจนั้นมีจำนวนสูงขึ้น รวมทั้งวิธีการควบคุมดูแลก็ขาดความเหมาะสมและไม่ทั่วถึง และขัดกับความเจริญเติบโตทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งทำให้บ่อยครั้งเกิดปัญหาเด็กและเยาวชนได้หลบหนีออกจากสถานที่ควบคุม บางครั้งรุนแรงถึงขั้นก่อการจลาจลเผาทำลายสถานที่ควบคุมและใช้กำลังทำร้ายเจ้าหน้าที่

3. ปัญหารูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของไทย ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเป็นการลงโทษแบบใช้อำนาจ โดยรัฐเข้ามาจัดการกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดโดยลำพัง ทำให้ผู้กระทำผิดถูกตีตรา และไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้ การที่รัฐเข้ามาจัดการทั้งระบบในการแทรกแซงกระบวนการดังกล่าว ทำให้ไม่มีพื้นที่ให้ครอบครัว ชุมชนและผู้เสียหายเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ประกอบกับทางรัฐไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสถานพินิจได้ครบทุกจังหวัด ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่ได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอันเหมาะสม เพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งระบบของกระบวนการดังกล่าวดูเหมือนจะล้มเหลว ในการสนองความต้องการพื้นฐานของเหยื่ออาชญากรรม ชุมชน และผู้กระทำความผิดเอง

จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหามาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ได้ผลอย่างจริงจัง และลดปริมาณการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนให้จงได้โดยเป็นรูปธรรม โดยการจัดระบบให้ความผิดส่วนใหญ่ ต้องเป็นภาระของครอบครัวที่จะต้องมาเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชน โดยรัฐเข้าไปกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐาน ที่จะทำให้แก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนได้ และผู้เสียหายจะได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาลูกหรือเยาวชนที่กระทำผิดนั้นด้วย โดยการ ใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือก กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเป็นการประชุมร่วมกันด้วยความสมัครใจของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ครอบครัวของเด็กและเยาวชน ตำรวจ ครู ผู้แทนชุมชน เหยื่อหรือผู้เสียหาย เพื่อน และผู้ช่วยเหลือของทั้งสองฝ่าย เพื่อตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนที่กระทำผิด ซึ่งจะมีคนกลางที่เรียกว่าผู้

ช่วยเหลือ (facilitator) ซึ่งได้รับการอบรมมาแล้ว ทำหน้าที่ในการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยจะชักนำผู้ที่ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายมาพูดคุยกันว่าเขาเหล่านั้นได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมอย่างไร และจะแก้ไขผลร้ายนั้นอย่างไร

สำหรับกระบวนการ และหลักการของการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ จากการศึกษาพบว่า หลักการที่สำคัญของแนวคิดดังกล่าวมีผลดีต่อการนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก กล่าวคือ กระบวนการดังกล่าวสามารถนำไปสู่ความปรองดอง ความสมานฉันท์ ความสัมพันธ์อันดีในชุมชน เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจะได้สำนึกในการกระทำผิดของตนเอง จะได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนของเขา ครอบครัวและชุมชนจะได้รับรู้และมีบทบาทอันสำคัญในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเหล่านั้นด้วย

4. กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว จึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของประเทศไทย ซึ่งสามารถใช้ได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในความคิดที่เล็กๆ น้อยๆ และไม่รุนแรงทั่วไป เพราะผู้กระทำผิดยังอยู่ในวัยเด็ก ซึ่งมีประวัติการกระทำผิดน้อยต่างจากผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำผิดครั้งแรกซึ่งเชื่อว่าสามารถกลับตัวประพฤติตนเป็นคนดีของสังคมได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ จึงน่าที่จะเป็นระบบความยุติธรรม ที่สามารถยุติปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านการลดอัตราการเกิดอาชญากรรม การกระทำผิดซ้ำ การยับยั้งอาชญากรรม การตัดโอกาสในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ตลอดจนเป็นระบบที่เอื้อต่ออุดมการณ์บำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ มากกว่าระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

หากประเทศไทยได้นำเอารูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เป็นกระบวนการเสริมกระบวนการหลักในคดีเด็กและเยาวชน โดยให้ครอบครัวและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำผิดในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมแล้ว ผู้ศึกษาเชื่อว่า จะตอบสนองต่อแนวคิดในการปฏิรูปและพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย ให้เป็นกระบวนการที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมได้ ทั้งยังจะเป็นการใช้ระบบการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้กลับ

มาเป็นคนดีของสังคม ได้ในที่สุด ประการสำคัญที่สุดการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว เป็นกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวคือ เมื่อผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของ ประเทศนิวซีแลนด์ภายใต้บทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ที่มีแนวคิดในการนำเอาทฤษฎีที่เป็นมูลฐานของการดึงตัวผู้เสียหาย กับผู้เยาว์ ที่กระทำความผิด และครอบครัวของเขามาพบกัน โดยผลที่ได้จากการประนีประนอม ของฝ่ายต่างๆ อันจะนำไปสู่ความปรองดอง ความสมานฉันท์ในชุมชนในที่สุด เด็กและ เยาวชนจะได้อยู่กับครอบครัวและชุมชนของเขา ได้รับโอกาสในการกลับตัวและแก้ไข พื้นฟูนิสัยให้กลับคืนสู่สังคมใหม่ได้ โดยครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญที่สุด ดังนั้นจาก แนวคิดและรูปแบบของกฎหมายดังกล่าว กระบวนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและ เยาวชนของไทยจึงควรนำรูปแบบวิธีการดังกล่าวมาใช้เป็นกระบวนการทางเลือกเสริม กระบวนการยุติธรรมหลัก

5. ทั้งนี้จะต้องแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 เพื่อให้มีการ เบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมชั้นศาล โดยดุลพินิจของพนักงานอัยการ ในชั้นอัยการ ตามความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือพนักงานอัยการเห็นสมควร ใช้ดุลพินิจ เมื่อได้พิจารณาเหตุผลต่างๆ ตามมาตรา 63 แล้ว สั่งไม่ฟ้องคดีเพื่อให้มีการ ประชุมกลุ่มครอบครัว แสวงหาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น โดยให้ครอบครัว เป็นผู้มียุติธรรมสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน

หากสามารถดำเนินการดังกล่าวได้ ผู้ศึกษาเชื่อว่าจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้างความปลอดภัย การเกิด ความสมานฉันท์ในชุมชน รวมทั้งจะเป็นการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบนในเชิงองค์รวม ที่ครอบครัวและชุมชนของเขาเข้ามามียุติธรรมสำคัญ เป็นไป ตามแนวคิดและกระแสของกระบวนการทัศน์ใหม่ในกระบวนการยุติธรรม ที่เน้นกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ เสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก และเป็นการสร้างกลไก ให้มีการหันเหหรือเบี่ยงเบนคดี

ออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล สำหรับคดีที่ไม่ควรฟ้องคดีต่อเด็กและเยาวชนนั้น

สำหรับประเทศไทยนั้น ปัจจุบันได้มีการนำรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เพื่อเป็นกระบวนการทางเลือกในการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามหลักการของการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ โดยการนำมาใช้เบี่ยงเบนคดีในชั้นอัยการในชั้นตอนก่อนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะเสนอความเห็นสั่งไม่ฟ้องในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูง ทั้งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำปรับ ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2543 ซึ่งผลปรากฏว่า มีจำนวนเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำอีกจำนวนน้อยมาก แสดงให้เห็นว่า การดำเนินกระบวนการดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกลับมาเป็นคนดีของสังคมได้ในระดับหนึ่ง แต่กระบวนการดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีข้อเสียอยู่บ้าง ก็คือ ในการพิจารณาคำเนิการดังกล่าวได้นั้น เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะต้องยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้อำนวยการสถานพินิจที่จะต้องอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ ซึ่งเงื่อนไขกล่าวจะขัดกับวัตถุประสงค์หลักของการประชุมกลุ่มครอบครัว ที่ต้องการให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นอยู่กับครอบครัวหรือชุมชนของเขา อีกทั้ง ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ประเภทของคดีไว้ โดยเกณฑ์การใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวต้องเป็นคดีไม่ใช่คดีนโยบาย อย่างเช่น การแข่งรถจักรยานยนต์ในถนนหลวง ซึ่งประเภทของคดีดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาเชื่อว่าน่าจะแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดได้โดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะ อย่างน้อยที่สุดเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านั้น ยังไม่มีสันดานเป็นโจรมาแต่กำเนิด เพียงแต่มีพฤติกรรมที่เป็นแนวโน้มนำไปสู่การกระทำผิดเท่านั้น ดังนั้นจึงควรให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นกลับตัวเป็นคนดีของสังคมด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับแนวความคิดที่ว่า ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นปัญหาสังคมที่สำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันรับผิดชอบจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น

อีกทั้ง ยังเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในเรื่องความเสมอภาคกันในกฎหมายและการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อให้การปรับปรุงแก้ไขเด็กและเยาวชน ที่กระทำผิดในประเทศไทยมีประสิทธิภาพ และสามารถที่จะทำการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง และตรงกับปัญหาสังคมไทยในปัจจุบัน หรือเพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาของสหประชาชาติ ที่ด้วยด้วย “หลักการพื้นฐานในการนำความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญา” ซึ่งในอนาคตอันใกล้ประเทศไทย จะต้องลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานในการนำระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของสหประชาชาติมาใช้

ดังนั้น ประเทศไทยควรปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และหลักการพื้นฐานในการนำความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในคดีอาญา ควรดำเนินการตามมาตรการ ดังนี้

2.1 มาตรการด้านนโยบาย

รัฐบาลควรกำหนดนโยบายให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก นำรูปแบบและวิธีการของการประชุมกลุ่มครอบครัวมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในชั้นอัยการ ให้เป็นดุลพินิจของพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้อง เพื่อหันเหหรือเบี่ยงเบนคดีออกจากศาล

2.2 มาตรการด้านกฎหมาย

2.2.1 ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 63 โดยกำหนดให้มีกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อเป็นการหันเหหรือเบี่ยงเบนคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิดออกจากศาล ดังนี้

“มาตรา 63 ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณา โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือ เยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดี ได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ครอบครัวย เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใด รวมทั้งอาจวางเงื่อนไขคุมความประพฤติเป็น เวลาไม่เกินสองปีด้วยก็ได้ ในระหว่างนั้นให้พนักงานอัยการชะลอการตั้งคดีไว้ก่อน เมื่อ เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วน หรือพ้นระยะเวลาคุมความประพฤติแล้ว ให้ พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่พนักงานอัยการได้รับสำนวนคดีจากพนักงานสอบสวน และรายงานการสืบเสาะ และรายงานจำแนกประเภทเด็กหรือเยาวชนนั้นจากผู้อำนวยการสถานพินิจแล้ว พนักงานอัยการได้พิจารณาถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็ก หรือ เยาวชน และพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชน อาจกลับตนเป็นคนดี ได้โดยไม่ต้องฟ้อง พนักงานอัยการอาจใช้ดุลพินิจชะลอการตั้งฟ้องคดีไว้ก่อน แล้วแจ้ง ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ จัดการประชุมกลุ่มครอบครัวย เพื่อจัดทำแผนแก้ไขความ ประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือให้ผู้อำนวยการสถานพินิจจัดให้ มีการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใด รวมทั้งอาจวางเงื่อนไขคุมความประพฤติเป็นระยะเวลาไม่ เกินสองปีด้วยก็ได้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามแผนครบถ้วนหรือพ้นระยะเวลาคุม ความประพฤติแล้ว พนักงานอัยการก็สั่งไม่ฟ้องคดีนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงาน อัยการให้เป็นที่สุด

หากปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชน ไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขความ ประพฤติ หรือแผนบำบัด ฟื้นฟู หรือผิดเงื่อนไขคุมความประพฤติ หรือไปกระทำความ ผิดอีก ให้พนักงานอัยการฟ้องคดีที่ชะลอการตั้งตามวรรคแรกและวรรคสอง โดยไม่ต้อง อยู่ในข้อบังคับมาตรา 53 ✓

ในระหว่างที่มีการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อจัด

ทำแผนแก้ไขความประพฤติ หรือแผนบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือจัดให้มีการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใด หรือในระยะเวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นกำลังอยู่ในเงื่อนไขคุมประพฤติ ให้ครอบครัว หรือผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ รับผิดชอบเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปไว้ในความปกครองดูแล โดยจะวางข้อกำหนดให้แก่บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ปฏิบัติด้วยหรือไม่ก็ได้

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับ แก่การกระทำผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป

หลักเกณฑ์และวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน หรือการแก้ไขด้วยวิธีอื่นใดตามมาตรานี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนด และให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับค่าตอบแทน และค่าป่วยการตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง”

2.2.2 ควรประกาศพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและเยาวชนขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

2.3 มาตรการในการบังคับใช้กฎหมาย

2.3.1 ในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 เพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่จะไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการหันเหหรือเบี่ยงเบนคดีออกจากศาล ควรมีมาตรการในการบังคับใช้กฎหมายในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

2.3.2 ควรนำวิธีพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว มาใช้ในศาลจังหวัดหรือศาลแขวง ในเขตพื้นที่ที่ไม่มีศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือรัฐบาลควรมีนโยบายที่จะเร่งรัดให้มีการจัดตั้งศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวให้ครบทุกจังหวัด เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน

DRUC

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2541

_____. (บรรณาธิการ). ทิศทางกระบวนการยุติธรรมในศตวรรษใหม่. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จัดพิมพ์. กรุงเทพฯ: ดีไซน์, 2543

_____. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2544

_____. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: หลักการและแนวคิด. ใน กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เม็ดสีการพิมพ์,
2542

จตุพร บานชื่น. เอกสารการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 1-7 พิมพ์
ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539

ณรงค์ ใจหาญ. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคหนึ่งว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอด
ภัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์นราการพิมพ์, 2534

✗ เดชา สังขวรรณ. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก. ใน
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการ
ยุติธรรมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545

นิคม ชัยอาญา. คำอธิบายกฎหมายเด็กและศาลคดีเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: นิติเวช,
ม.ป.ป.

- บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายเกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว แนวประยุกต์. กรุงเทพฯ:
วิทย์พัฒน์, 2546
- ประเทือง ธนิยผล. อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2538
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่
ที่ 1. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร, 2531
- พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและ
วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
กรุงสยามพรินติ้งกรุ๊ป, 2542
- วิชา มหาคุณ. การดำเนินคดีและการคุมประพฤติเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: ม.ป.ส.,
ม.ป.ป.
- _____ .การปฏิรูปกระบวนการศาลยุติธรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่
กระทำผิด. กรุงเทพฯ: ม.ป.ส., 2539
- _____ .การปฏิรูประบบศาลเยาวชนและครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 2. มูลนิธิสถาบัน
พัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว จัดพิมพ์. กรุงเทพฯ:
ม.ป.ส., 2543
- _____ .ศาลเยาวชนและครอบครัวตามระบบสากล และแนวทางปฏิรูป.” ในกระบวนการ
การยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2545
- สุพจน์ สุโรจน์. “ประวัติ ปรัชญาของศาลเยาวชนและครอบครัว.” เอกสารการสอนชุด
วิชากฎหมายเกี่ยวกับราชทัณฑ์วิชา หน่วยที่ 1-8. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2543
- เสริน ปุณณะหิตานนท์. การกระทำผิดในสังคม: สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรม
เบี่ยงเบน. กรุงเทพฯ: มหาลัยธรรมศาสตร์, 2527

วารสาร

- กิตติ สีนันทน์. “การแก้ไขเด็กกระทำความผิด” *คุณพาท.* 7,11.กรกฎาคม 2507
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. “รายงานสรุปการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์:ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย” *วารสารกรม
ประพฤติ.* 9, มกราคม - กุมภาพันธ์ 2545
- ชาญเชาว์ ไชยานุกิจ. “กระบวนการยุติธรรมนานาชาติ” *วารสารกรมคุมประพฤติ.*
9, กรกฎาคม - สิงหาคม 2545
- ณรงค์ ใจหาญ. “การคุ้มครองเด็กในการสอบปากคำในคดีอาญา” *คุณพาท.* 1,
47. มกราคม - เมษายน 2543
- นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. “ยุทธศาสตร์การพัฒนา : บทบาทนักสังคมสงเคราะห์กับแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9” *วารสารสังคมสงเคราะห์.*
10,1. มกราคม - มิถุนายน 2545
- วันชัย รุจนวงษ์ และคุษฎี ห์ลีละเมียร. “รายงานการไปดูงานเกี่ยวกับการป้องกันสิทธิ
เด็ก” *คุณพาท.* 3, กรกฎาคม - กันยายน 2540
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. “การพิจารณาคดีอาญาฯ” *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย.* 10, 3. 2521

ข่าวในหนังสือพิมพ์

- สอนชัย สิริราชกุล. “พ่อ แม่ นั่นเองที่จะเป็นประกันว่าเด็กจะไม่กระทำความผิดอีก”. *มติ
ชนรายวัน.* ฉบับวันที่ 10 พฤษภาคม 2547, หน้า 7.

เอกสารอื่นๆ

วันชัย รุจนวงศ์. “สถานการณ์และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดในประเทศไทย.” ใน เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิชา มหาคุณ. “การดำเนินคดีและการคุมประพฤติเด็กและเยาวชน (ครบรอบ 50 ปี ศาลเยาวชนและครอบครัว)” ศาลจังหวัดปทุมธานีแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว จัดพิมพ์,2540

เดชา สังขวรรณ. “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก.” ใน เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. วันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2545 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดย กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ โครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ กรมสุขภาพจิต กรมประชาสัมพันธ์ และมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก. เอกสารประกอบโครงการประชุมทางวิชาการ เรื่อง “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก: แนวคิดใหม่ในการแก้ไขเด็กกระทำผิด.” วันที่ 24 ตุลาคม 2544 ณ โรงแรมสยาม ซิตี้ กรุงเทพมหานคร.

สุดจิต เจนนพกาญจน์.ระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของประเทศไทยคู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัว รุ่นที่ 2 วันที่ 2-12 มีนาคม 2547 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพมหานคร จัดโดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

อังคณา บุญสิทธิ์. “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย.” เอกสารประกอบโครงการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ :ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย วันพุธที่ 16 มกราคม 2545 ณ ดึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล จัดโดยกระทรวงยุติธรรม ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบกฎหมายไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิทยานิพนธ์

เกษวารงค์ จิณะแสน. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกควบคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539

วิยะดา วัจวรรณรัตน์. “การดำเนินคดีอาญาที่ไม่เป็นทางการ” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. “ผู้เสียหายในคดีอาญา” วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543

ศิริชัย จันทร์สว่าง. “การปรับปรุงและพัฒนาทางเลือกของศาลในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534.

ภาษาอังกฤษ

Books

- Drowns, Robert W. and Karen M. Hess. **Theory Into Practice in Juvenile Justice and a Look to the Future**. New York :West Publishing, 1995.
- _____. **Juvenile Justice**. West Publishing Company, 1995.
- _____. **Practice Juvenile Justice**. Wadsworth Book, 2001.
- Krisberg, B. and J. Austin. **The Children of California**. California: Mayfield Publishing, 1978.
- Maxwell, Gabrielle M. and Allison Morris. **The New Zealand Model of Family Group Conferences**. Leichhardt: The Federation Press, 1996.
- Sharpe, Susan. **Restorative Justice :A Vision for Healing and Change**. Edmonton, Alberta: Edmonton Victim Offender Mediation Society, 1998.
- Tietelbaum, Lee E. "Restorative Justice for Juveniles in the United States." In **Children's Rights and the Problem of Equal Respect**. 27 Hofstra L.Rev.1999,p.799,p.815. **Forward: The Meanings of Rights of Children**,10 New Mex.L.Rev.1980.
- Tonry, Michael. "The Fragmentation of Sentencing and Corrections in America." **A Paper from the Executive Sessions on Sentencing and Corrections**. National Institute of Justice: Washington DC, 1999.

United State Child's Bureau. **Juvenile Court Statistics**. 11,1967.

Van Ness, Daniel W. **Restorative Justice Around The World**. United Nations Crime Congress: Ancillary Vienna, Austria, 2000.

West Encyclopedia of American Law. "Restorative Justice" Vol.9.

Wundersitz, Joy. **Family Conferences and Juvenile Justice Reform in SouthAustralia**. Canberra: Australian Institute of Criminology,1994.

Zehr, Howard. **Changing Lenses :A New Focus for Crime and Justice**. Herald Press: Scottdale, Pennsylvania, 1990.

Law

Children, Young Persons and Their Families Act 1989

The Young Offenders Act 1993

Young Court Act 1993

Website

<http://www.justice.govt.nz/pubs/reports/1996/restorative/chapter3.html>.

<http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v3n22mcinnes.html>.

<http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v3n22mcinnes.html>.

<http://www.ncjrs.org/html/ojdp/2001-2-1/page.html>.

http://www.ojp.usdoj.gov/ovc/publications/infores/restorative_justice/96523-fami.../family6.htm.

<http://www.wcr.sonoma.edu/v1n1/morris.html>.

<http://www.djjop.mog.goth/oneyearpinit.htm>.

<http://www.moj.go.th>.

กรม
การ
การ
การ

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ตารางแสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุม
และศาลมีคำพิพากษาว่ากระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2546

ปี	จำนวนผู้ถูกจับ	ศาลพิพากษาว่า กระทำผิด	จำนวนผู้ กระทำผิดซ้ำ	คิดเป็น ร้อยละ
2542	37,388	32,333	5,098	13.653 %
2543	35,439	33,654	6,850	18.57 %
2544	31,448	27,347	5,414	17.22 %
2545	35,285	30,949	5,531	15.67 %
2546	29,915	24,799	4,535	15.16 %

ที่มา : งานสถิติ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

ภาคผนวก ข.

ตารางแสดงจำนวนเด็กและเยาวชนที่ศาลใช้วิธีการสำหรับเด็ก
ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2546

คำพิพากษา	พ.ศ.2541	พ.ศ.2542	พ.ศ.2543	พ.ศ.2544	พ.ศ.2545
ว่ากล่าวตักเตือน	2,029	1,751	1,173	1,616	1,907
คุมประพฤติ	1,407	1,542	2,544	3,358	3,119
รอกำหนดโทษ มีคุมประพฤติ	17,454	18,627	9,772	13,417	9,329
รอกำหนดโทษ ไม่มีคุมประพฤติ	1,222	1,272	2,341	1,678	1,315
ฝึกอบรม จำคุก ฝึกอบรม	6,794	6,876	2,733	6,666	5,117
จำคุก	167	104	3,364	249	267
จำคุก- รอกำหนดโทษ	1,134	1,971	1,304	1,707	1,494
ปรับ	2,126	1,473	1,867	1,544	2,071
ส่งโรงเรียนมุทิตาศึกษา	-	29	106	82	54
สถานบำบัดและฟื้นฟู	-	-	349	632	126
รวม	32,333	33,645	27,347	30,949	24,799

ที่มา : งานสถิติ สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ภาคผนวก ก.

ตาราง สรุปรายงานการใช้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2546 ถึงเดือน เมษายน 2547

สรุปผลการดำเนินงานเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ.2546 – เดือน เมษายน พ.ศ.2547		
จำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับทั้งหมด	27,684	ราย
เห็นสมควรใช้มาตรา 63*	2,777	ราย
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว**	1,664	ราย
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	986	ราย
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว ไม่ประสบผลสำเร็จ	754	ราย
พนักงานอัยการไม่เป็นคดีมีคำสั่งให้ฟ้อง	28	ราย
กระทำผิดซ้ำ	17	ราย

หมายเหตุ * ยังมีคดีจำนวนมากที่ยังอยู่ในระหว่างพิจารณาของพนักงานอัยการที่จะมีความเห็นให้มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

** และยังมีคดีที่อยู่ในระหว่างรอดำเนินการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว

ที่มา: กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	ร.ต.อ.จรัส รุ่งเรือง
เกิดเมื่อวันที่	26 มีนาคม 2504
สถานที่เกิด	อ.ทับสะแก จ.ประจวบคีรีขันธ์
ที่อยู่ปัจจุบัน	95/297 หมู่ 6 ต.บางรักพัฒนา อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี โทรศัพท์ 0 1859 1655
คุณวุฒิการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - มัธยมศึกษาตอนต้น(ม.ศ.3) ร.ร.ประจวบวิทยาลัย อ.เมือง จ.ประจวบคีรีขันธ์ - มัธยมศึกษาตอนปลาย(ม.ศ.5) ร.ร.หอวัง(ศึกษาผู้ใหญ่) แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร - ปริญญาตรีนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง - นักเรียนอบรมนายตำรวจสัญญาบัตร รุ่นที่ 6 - นักเรียนอบรมหลักสูตรสารวัตร รุ่นที่ 67
รับราชการ	<ul style="list-style-type: none"> - พลตำรวจ ร.ร.ตำรวจนครบาล รุ่นที่ 52 - รองสารวัตร แผนกสืบตรวจตราและควบคุม กองกำกับการ-สวัสดิภาพเด็กและเยาวชน - รองสารวัตรสืบสวน สถานีตำรวจนครบาลคอนเมือง - รองสารวัตร แผนก 5 กองกำกับการ 2 กองปราบปราม - รองสารวัตร งานที่ 1 ฝ่ายอำนวยการ กองปราบปราม - สารวัตร ทำหน้าที่นายตำรวจปฏิบัติราชการพิเศษ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน สำนักงานกำลังพล